

Latvijas Lauksaimniecības universitāte
Ekonomikas fakultāte
Latvia University of Agriculture
Faculty of Economic

MBA, Sanda Čingule-Vinogradova

**DIENVIDLATGALES POTENCIĀLA
IZVĒRTĒJUMS UN ATTĪSTĪBAS VIRZIENI**

**EVALUATION OF THE POTENTIAL OF
SOUTHERN LATGALE AND THE DIRECTIONS
OF ITS DEVELOPMENT**

Promocijas darba
KOPSAVILKUMS
ekonomikas doktora (*Dr.oec.*) zinātniskā grāda iegūšanai

SUMMARY
of the Doctoral thesis
for the scientific degree (*Dr.oec.*)

Autore _____
(paraksts)

Jelgava 2011

INFORMĀCIJA

Promocijas darbs izpildīts LLU Ekonomikas fakultātē.

Doktora studiju programma – Agrārā un reģionālā ekonomika, apakšnozare – Reģionālā ekonomika.

Promocijas darba zinātniskā vadītāja – Dr. *habil. oec.* Baiba Rivža, LLU profesore, Latvijas Lauksaimniecības un Meža Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķe.

Promocijas darba zinātniskā aprobācija noslēguma posmā:

- aprobēts LLU Ekonomikas fakultātes Ekonomikas katedras akadēmiskā personāla pārstāvju sēdē 2010. gada 24. augustā;
- apspriests un aprobēts LLU Ekonomikas fakultātes Ekonomikas katedras, Grāmetvedības un finanšu katedras, Uzņēmējdarbības un vadības katedras un Informācijas tehnoloģiju fakultātes Vadību sistēmas katedras pārstāvju kopsēdē 2011. gada 12. janvārī;
- atzīts par pilnībā sagatavotu un pieņemts 2011. gada 24. februārī.

Oficiālie recenzenti:

- Promocijas padomes eksperts – LZP eksperts, LZA akadēmiķis, Valsts emeritētais zinātnieks, Dr.habil.oec. **Oļģerts Krastiņš**;
- LZP eksperte, Daugavpils Universitātes zinātņu prorektore, Ekonomikas katedras asoc. profesore Dr.oec. **Elita Jermolajeva**;
- Viļņas universitātes asoc. profesors, Sociālo zinātņu un ekonomikas Dr.habil. **Remigijus Čiegis** (Lietuva).

Promocijas darba aizstāvēšana notiks LLU Ekonomikas nozares Agrārās un reģionālās ekonomikas apakšnozaru Promocijas padomes atklātajā sēdē 2011. gada 17. jūnijā, Jelgavā, Svētes ielā 18, Ekonomikas fakultātes 212. auditorijā plkst. 13:00.

Ar promocijas darbu **var iepazīties** LLU Fundamentālajā bibliotēkā, Lielā iela 2, Jelgava un <http://llufb.llu.lv/llu-theses.htm>.

Atsauksmes sūtīt Promocijas padomes sekretārei Jelgavā, Svētes ielā 18, LV 3001; tālrunis 63025170; e-pasts: anita.auzina@llu.lv. Atsauksmes vēlams sūtīt skenētā veidā ar parakstu.

Padomes sekretāre – LLU asoc.profesore., *Dr.oec.* Anita Auziņa.

INFORMATION

The Doctoral thesis has been developed at the Department of Economy, Faculty of Economics, Latvia University of Agriculture (LUA).

Doctoral Study Programm – Agrarian and Regional Economics, sub-branch of science – Agrarian Economics.

Supervisor of the Doctoral thesis – Dr. habil oec. Baiba Rivža, Professor of LUA, Academician of Latvian Academy of Agricultural and Forest Sciences and Latvian Academy of Science.

Scientific approbation of the Doctoral thesis at the final stage:

- approbated at the meeting of the academic personel of the Department of Economy, Faculty of Economics, LUA on August 24th, 2010;
- discussed and approbated at the meeting of the representatives of the academic staff from the Department of Business and Management, Department of Economics, Department of Accounting and Finance of the Faculty of Economics and The Department of Computer Systems of the Faculty of Information Technologies at the LUA on January 12th, 2011;
- Recognised as fully prepared and accepted in Promotional Council on 24. february, 2011.

Official reviewers:

- expert of Promotional Council – Dr.habil. oec. **Olģerts Krastiņš**, Expert of the Latvian Council of Sciences, Academician of Latvian Academy of Science, Professor Emeritus of University of Latvia;
- Expert of the Latvian Council of Sciences, Dr. oec. **Elita Jermolajeva**, Vice-rector for Research of Daugavpils University, Associate Professor of the Department of Economics of Daugavpils University;
- Dr. habil. Of Social and Economic Sciences **Remigijus Čiegis**, Associate Professor of the Vilnius University, Lithuania

Presentation and defence of the Doctoral thesis will be held at an open meeting of the Promotional Council of LUA, Economics Sciences, sub-discipline Agrarian and Regional economics on June 17, 2011, in room 212 of Faculty of economics, Svētes Street 18. Jelgava, at 14:00.

Doctoral thesis is available for reviewing at the Fundamental Library of Latvia University of Agriculture, Lielā Street 2, Jelgava and on website <http://llu.fb.lv/llu-theses.htm>.

You are welcome to send your comments preferably scanned and signed, to the secretary of the Promotional Council – Svētes Street 18, Jelgava, LV-3001, phone +37163025170, e-mail: efuzn@llu.lv.

Secretary of the Promotional Council – Dr.oec. Anita Auziļ'a, Assoc. Professor of LUA.

SATURS/CONTENTS

Informācija par pētījumu rezultātu publikācijām un prezentācijām	6
Information about the publications and presentations on research findings	8
Ievads	10
1.1. Reģionālās politikas attīstības modeļi	17
1.3. Sociāli ekonomiskās attīstības stratēģiskā plānošana	21
1.4. ATR – Dienvidlatgales novadu izveidošanas pamats	22
1.5. Teritoriju attīstības potenciāla definējums	23
2. Salīdzinājuma analīze: Īrijas – Latvijas reģionālā un teritoriju potenciāla attīstība	24
2.1. Īrijas valsts attīstības posmi	25
2.2. Īrijas valsts attīstības pamatnosacījumi un pieļautās kļūdas	26
2.3. Īrijas un Latvijas teritoriju attīstības potenciāla salīdzinājuma analīze	30
3. Dienvidlatgales situācijas analīze un potenciāla izvērtējums	31
3.1. Novadu ģeogrāfiskā un vēsturiskā vienotība	33
3.2. Ekonomiskā potenciāla raksturojums	33
3.3. Reģionālās attīstības atbalsta instrumenti Dienvidlatgalē	43
3.4. Dienvidlatgales teritoriju attīstības potenciāla izvērtējuma kompleksā analīze ..	45
4. Dienvidlatgales sociālekonomiskā un politiskā situācija iedzīvotāju skatījumā	48
4.1. Kvantitatīvā pētījuma datu analīze	48
4.2. Ekspertu interviju analīze	54
5. Dienvidlatgales prioritārie tautsaimniecības stratēģiskās attīstības virzieni	56
SLĒDZIENI	67
Galvenie secinājumi	67
Priekšlikumi nozīmīgāko problēmu risināšanai	71
Introduction	73
1. Theoretical aspects of regional development	79
1.1. Regional policy development models	81
1.2. Regional development policy in EU and Latvia	84
1.3. Strategic planning of social and economic development	85
1.4. ATR – basis for the establishment of the territories of Southern Latgale	86
1.5. Defining the development potential of territories	87
2. Comparative Analysis: potential regional and territorial development of Ireland and Latvia	87
2.1. Development stages of Ireland	88
2.2. Basic conditions for the development of Ireland and the admitted mistakes	89
2.3. Analysis of the comparison of the development potential of the territory of Ireland and Latvia	92
3. Situation analysis and assessment of the potential of Southern Latgale	94
3.1. Geographical and regional unity of the territories	95
3.2. Characterisation of the economic potential	95
3.3. Regional development support instruments in Southern Latgale	103

3.4. Complex analysis of the evaluation of the development potential of the territories of Southern Latgale	105
4. Socio-economic and political situation of Southern Latgale from people's perspective.....	107
4.1. Analysis of the data of the quantitative analysis	107
4.2. Analysis of the interviews with experts	111
5. Priority directions of the strategic development of the economy of Southern Latgale	113
CONCLUDINGS	121
Main conclusions	122
Recommendations for solving the most important problems.....	126

INFORMĀCIJA PAR PĒTĪJUMU REZULTĀTU PUBLIKĀCIJĀM UN PREZENTĀCIJĀM

Par promocijas darba pētījumu rezultātiem autore publicējusi 8 zinātniskos rakstus starptautiskos, ārvalstu un citos Latvijas Zinātnes padomes atzītos zinātniskos izdevumos.

1. Čingule-Vinogradova S., Latvieta I. (2011) Allocation of EU structural funds – promotion of territories strategic development in Latvia. **In: *Economic Science for Rural Development***: proceedings of the international scientific conference, No. 25. Jelgava: LLU, p. 58-66. ISSN 1691-3078
2. Rivža B., Čingule-Vinogradova S. (2010) Latvian Regional Development in Latgale - Estimation of Residents. **In: *Human Resources – the Main Factor of Regional Development***: Journal of Social Sciences, No. 3. Lithuania: Klaipeda University, p. 66 -73. ISSN 2029-5103
3. Rivža B., Čingule¹ S., Latvieta I. (2010) Acquisition of EU Structural Funds in Ireland and Latvia. **In: *European Integration Studies***: Research and Topicalities. No. 4 (2010). Kaunas: University of Technology, p. 116-126. ISSN 1822-8402
4. Čingule S. (2010) Social and Economic Situation of the Southern Latgale in the Assessment of Territory Development index. **In: *Economic Science for Rural Development***: proceedings of the international scientific conference, No. 23. Jelgava: LLU, p. 76-85. ISSN 1691-3078
5. Čingule S., Latvieta I. (2010) Opportunities Offered by EU – Structural Funds in Latvia and Ireland. **In: *Economic Science for Rural Development***: proceedings of the international scientific conference, No. 21. Jelgava: LLU, p. 215-225. ISSN 1691 3078
6. Rivža B., Čingule S. (2009) Economic and Regional Development - Irish State Development Example for Peripheral European Union States. **In: *European Integration Studies***: Research and Topicalities: **In: *European Integration Studies***: Research and Topicalities. No. 3 (2009) 3. Kaunas: University of Technology, p 134 142. ISSN 1822-8402
7. Čingule S. (2009) Development and Economic Potential of the Counties of Latvia. **In: *Economic Science for Rural Development***: proceedings of the international scientific conference, No. 19. Jelgava: LLU, p. 294-306. ISSN 1691-3078
8. Čingule S. (2006) Administratīvi teritoriālā reforma – pašvaldību finanšu potenciāla izvērtējums – analīze apvienojoties novadā. **In: *New Economy: Development Trends and Challenges***. Rīga: RSEBAA, C1-C21 lpp.

Pārejas publikācijas:

- Čingule-Vinogradova S. (2011) Dienvidlatgales attīstības potenciāls. **No: *Latvijas Zinātņu akadēmijas informatīvais izdevums***, Rīga. 2011. gada 14. marts Nr. 415. ISSN 1407-1479

¹ Sandas Čingules-Vinogradovas pirmslaulību uzvārds Čingule

Par promocijas darba rezultātiem disertante ir referējusi 7 starptautiskās zinātniskās konferencēs.

1. *Economic Science for Rural Development 2011*. Jelgava: LLU, 2011. gada 28.-29. aprīlis. Referāts: Economic development criteria of Southern Latgale.
2. *Economic Science for Rural Development 2011*. Jelgava: LLU, 2011. gada 28.-29. aprīlis. Referāts: Allocation of EU structural funds – promotion of territories strategic development in Latvia.
3. *Legal, Political and Economic Initiatives Towards Europe of Knowledge*: 8th International Scientific Conference. Lietuva: Kaunas University of Technology, 2010. gada 23. aprīlis. Referāts: Acquisition of EU Structural Funds in Ireland and Latvia.
4. *Irish Society for New Economists Sixth Annual Conference 2009*. Īrija: University of Limerick, 2009. gada 2. oktobris. Referāts: Economical Development Potential Analysis and Comparison of States of Ireland and Latvia.
5. *Legal, Political and Economical Initiatives Towards Europe of Knowledge* 7th International Scientific Conference. Lietuva: Kaunas university of technology, 2009. gada 24. aprīlis. Referāts: Economic and Regional Development - Irish State Development Example for Peripheral European Union States.
6. *Economic Science for Rural Development 2009*. Jelgava: LLU, 2009. gada 23.-24. aprīlis. Referāts: Development and Economic Potential of the Counties of Latvia.
7. *New Economy: Development Trends and Challenges 2006*. Rīga: RSEBAA, 2006. gada 28. aprīlis. Referāts: Administratīvi teritoriālā reforma – pašvaldību finanšu potenciāla izvērtējums – analīze apvienojoties novadā.

Promocijas darba autores **papildus aktivitātes:**

- līdzdarbība Latgales plānošanas reģiona attīstības programmas 2010 – 2017 un Latgales ekonomikas profila izstrādē.

Pētījumu rezultātu papildus **aprobācija** notikusi:

- promocijas darba rezultātu ziņošana LZA Lauksaimniecības un meža zinātņu nodaļas un Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas prezidija sēdē 21. februārī, 2011.

INFORMATION ABOUT THE PUBLICATIONS AND PRESENTATIONS ON RESEARCH FINDINGS

The author has published 8 scientific papers on the research findings in the international and other sources acknowledged by the Council of Science of Latvia:

1. Čingule-Vinogradova S., Latviete I. (2011) Allocation of EU structural funds – promotion of territories strategic development in Latvia. **In:** *Economic Science for Rural Development*: proceedings of the international scientific conference, No. 25. Jelgava: LLU, p. 58-66. ISSN 1691-3078
2. Rivža B., Čingule-Vinogradova S. (2010) Latvian Regional Development in Latgale - Estimation of Residents. **In:** *Human Resources – the Main Factor of Regional Development*: Journal of Social Sciences, No. 3. Lithuania: Klaipeda University, p. 66 - 73. ISSN 2029-5103
3. Rivža B., Čingule² S., Latviete I. (2010) Acquisition of EU Structural Funds in Ireland and Latvia. **In:** *European Integration Studies: Research and Topicalities*. No. 4 (2010). Kaunas: University of Technology, p. 116-126. ISSN 1822-8402
4. Čingule S. (2010) Social and Economic Situation of the Southern Latgale in the Assessment of Territory Development index. **In:** *Economic Science for Rural Development*: proceedings of the international scientific conference, No. 23. Jelgava: LLU, p. 76-85. ISSN 1691-3078
5. Čingule S., Latviete I. (2010) Opportunities Offered by EU – Structural Funds in Latvia and Ireland. **In:** *Economic Science for Rural Development*: proceedings of the international scientific conference, No. 21. Jelgava: LLU, p. 215-225. ISSN 1691-3078
6. Rivža B., Čingule S. (2009) Economic and Regional Development - Irish State Development Example for Peripheral European Union States. **In:** *European Integration Studies: Research and Topicalities*. No. 3 (2009) 3. Kaunas: University of Technology, p 134-142. ISSN 1822-8402
7. Čingule S. (2009) Development and Economic Potential of the Counties of Latvia. **In:** *Economic Science for Rural Development*: proceedings of the international scientific conference, No. 19. Jelgava: LLU, p. 294-306. ISSN 1691-3078
8. Čingule S. (2006) Administratīvi teritoriālā reforma – pašvaldību finanšu potenciāla izvērtējums – analīze apvienojoties novadā. **In:** *New Economy: Development Trends and Challenges*. Rīga: RSEBAA, C1-C21 lpp.

Other publications:

- Čingule-Vinogradova S. (2011) Development potential of Southern Latgale. **In:** Informative report of Latvian Academy of Sciences, Riga. 14. March, 2011. No. 415. ISSN 1407-1479

² Sandas Čingules-Vinogradovas maiden surname Čingule

The author has presented the results of the Ph.D. Thesis in 7 international scientific conferences:

1. *Economic Science for Rural Development 2011*. Jelgava: LLU, 2011. 28.-29. april, 2011. The topic: Economic development criteria of Southern Latgale.
2. *Economic Science for Rural Development 2011*. Jelgava: LLU, 28.-29. april. The topic: Allocation of EU structural funds – promotion of territories strategic development in Latvia.
3. *Legal, Political and Economic Initiatives Towards Europe of Knowledge*: 8th International Scientific Conference. Lietuva: Kaunas University of Technology, 23. april, 2010. The topic: Acquisition of EU Structural Funds in Ireland and Latvia.
4. *Irish Society for New Economists Sixth Annual Conference 2009*. Ireland: University of Limerick, 2. october, 2009. The topic: Economical Development Potential Analysis and Comparison of States of Ireland and Latvia.
5. *Legal, Political and Economical Initiatives Towards Europe of Knowledge* 7th International Scientific Conference. Lietuva: Kaunas university of technology, 24. april, 2009. The topic: Economic and Regional Development - Irish State Development Example for Peripheral European Union States.
6. *Economic Science for Rural Development 2009*. Jelgava: LLU, 23.-24. april, 2009. The topic: Development and Economic Potential of the Counties of Latvia.
7. *New Economy: Development Trends and Challenges 2006*. Riga: RSEBAA, 28. april, 2006. The topic: Administratīvi teritoriālā reforma – pašvaldību finanšu potenciāla izvērtējums – analīze apvienojoties novadā.

The author has **addition activities**:

- participation in programm of Latgale's Planning Regional Development 2010-2017 and participation of Economic profile Development of Latgale.

The **approbation** of research results took place at:

- reporting of the doctoral thesis in meeting of Latvian Academy of Sciences Agriculture and Forest Sciences department and Academy of Latvian Agriculture and Forest Science presidium on February 21st, 2011.

IEVADS

Problēmas nostādne

Latvijā jau 20. gadsimta 90. gadu vidū reģionālā attīstība kļuva par īpašas uzmanības jomu, jo citu Eiropas valstu vairākos gadu desmitos gūtā pieredze liecināja par reģionālās attīstības politikas nepieciešamību un lietderīgumu arī mūsu valstī. Latvijas atjaunotās brīvvalsts divdesmit gados ekonomiskās un sociālās atšķirības starp Latvijas reģioniem ne vien nav izzudušas, bet joprojām turpina pieaugt, visiem reģioniem, izņemot Rīgu un Pierīgu, arvien tālāk atpaliekot no ES vidējiem rādītājiem (Pūķis, 2010). Reģionālajā politikā noteiktie mērķi un uzdevumi ne vienmēr un visur tiek sekmīgi īstenoti praksē. Reģionu ekonomiskajā un sociālajā attīstībā vērojama disproporcija, kas iezīmē atšķirīgus nosacījumus iedzīvotāju iespējām un darbībai. Līdzās tam, ka Latvijas reģioni attīstās nevienmērīgi, ir teritorijas, kur attīstība notiek vislēnāk (Jermolajeva, Baltere, 2009). Tā tas ir Latgalē – pēc sociālekonomiskajiem rādītājiem viss reģions salīdzinājumā ar pārējiem valsts reģioniem ir zemākajā vietā valstī.

Dienvidlatgale³ (bijušo Daugavpils, Krāslavas un Preiļu rajonu teritorijas) daudzējādā ziņā ir īpašs subreģions. Tas atrodas vistālāk no Latvijas attīstītākajiem statistiskajiem reģioniem – Rīgas un Pierīgas. Teritorija atrodas arī vistālāk no Baltijas jūras un iesniedzas visdziļāk kontinentā. Visa Latgales reģiona vēsture ievērojami atšķiras no parējās Latvijas teritorijas vēstures, šīm vēsturiskajām atšķirībām veidojot gan izeikti multikulturālu, multiethnisku, multinacionālu un multifunkcionālu vidi, gan vienlaikus ekonomiski atšķirīgu vidi. Tieši Dienvidlatgales izpētes izvēle līdzās jau minētajām Latgales reģiona īpatnībām pamatojas vēl arī uz tās izdevīgo ģeogrāfisko stāvokli, kas valsts ekonomikā izmantojams kā ekonomiskais „koridors” starp Krieviju, Baltkrieviju, pārējām NVS valstīm un Eiropu. Tas sniedz iespējas uzsākt jaunas un ilgtspējīgas ekonomiskās aktivitātes - Dienvidlatgale kā Krievijas un Eiropas starpniekpartneris. Minētajā subreģionā atrodas Latvijā otra lielākā valsts nozīmes pilsēta Daugavpils, kur ir nozīmīgs rūpnieciskās ražošanas attīstības potenciāls, kā arī ievērojams intelektuālais potenciāls, ko nodrošina Daugavpils Universitāte un vairāk nekā 12 citu augstākās izglītības iestāžu filiāles. Dienvidlatgale ir devusi nozīmīgu ieguldījumu zinātnē un kultūrā, šeit dzimuši izcili un pasaulē slaveni zinātnieki, profesori, mākslas, sporta un kultūras darbinieki. Latgales kultūras tradīcijas – valoda, tautasdziesmas, dejas, amatniecība (īpaši keramikas izstrādājumi, kokgriezumi, klūgu pinumi) - veido nozīmīgu Latvijas nacionālās kultūras daļu; vienlaikus tā ir arī reģiona ekonomiskās attīstības potenciāla sastāvdaļa – pie labvēlīgāku apstākļu radīšanas bāze aktīvākai mājražošanai, individuālam darbam, mazai un vidējai uzņēmējdarbībai.

Dienvidlatgales potenciāls, attīstības iespējas un tautsaimniecības virzieni ir nosakāmi niansēti atšķirīgi no tendencēm un uzsvariem līdzīgos procesos

³ Darbā tiek lietots Latgales reģiona dalījums divos subreģionos – Dienvidlatgales un Austrumlatgales (bijušo Balvu, Rēzeknes un Ludzas rajonu teritorijas), saskaņā ar NUTS (3. līmenis) un biežāk lietoto (valsts iestādēs, piem., Zemkopības ministrijā, Lauku atbalsta dienestā, Vides investīciju departamentā; Nacionālajā attīstības plānā, ES fondu apguvē, u.c.) dalījumu.

Austrumlatgalē. Abu teritoriju ģeogrāfiskās, kultūras nianšu, nacionālā sastāva un pieejamo dabas resursu daudzveidības un apjoma atšķirības ietekmē tautsaimniecības virzienu noteikšanu.

Ar attīstības potenciālu darbā saprotama kāda vērtība vai vērtību kopums (sociāls, intelektuāls, ekonomisks, kultūras u.c.), kas pastāv, bet šobrīd pilnvērtīgi neizpaužas, netiek pietiekami izmantots vai īstenots. Attīstības potenciālu var dēvēt par vērtību, kas jāpievieno, lai stimulētu ātrāku attīstības gaitu. Dienvidlatgale ir reģions ar nozīmīgu attīstības potenciālu: prasmīgi to realizējot, pārskatāmā nākotnē te ir iespējams līdzsvarot sociālekonomisko situāciju līdzvērtīgi citiem Latvijas reģioniem.

Šobrīd Latvija kopumā atpaliek no attīstītajām valstīm inovatīvu tehnoloģiju un pakalpojumu piedāvājuma un izmantojuma ziļā. Latvija ar izteiktām sociāli ekonomiskām atšķirībām dažādās teritorijās nav izlēmums, līdzīga situācija ir, vairāk vai mazāk, visās valstīs. Ne tikai Latvijā, bet arī citur Eiropas Savienībā un pasaulē sociālekonomiskās krīzes iezīmes liek pastiprināti pievērsties decentralizācijas aktivizēšanai un reģionālās attīstības efektīvākiem risinājumiem, sociālekonomiskā potenciāla izpētei, analīzei un pilnvērtīgai izmantošanai reģionos un novados.

Dienvidlatgales ilgtspējīgas un līdzsvarotas attīstības veicināšanai ir iespējams izmantot ES valsts Īrijas Republikas labās prakses pieredzi, izvērtējot tās galvenos attīstības pamatnosacījumus un analizējot pieļautās kļūdas. Īrija, kura tāpat kā Latvija ir perifēra valsts ar Latvijai līdzīgu teritorijas platību, 20. gadsimta 70. gados ir spējusi izkļūt no nabadzīgas zemes statusa un ilgstoši nodrošināt vienus no augstākajiem labklājības rādītājiem ES. Vairāki ārvalstu zinātnieki (*J. Freidman* (1973); *B. Williams, A.D. Smith* (1982); *P.J. O'Connel, F. McGinnity* (1997); *Allen, Kieran* (2000); *R.B. Finnegan* (2001); *G. FithGerald* (2001); *A. Vetter, N. Kersting* (2003); *P. Clinch, F. Convery, B. Walsh* (2002); *J. A. Freiden* (2005); *S. Dorgan* (2006); *T. Hastings, B. Sheenan, P. Yeates* (2007); *P. Sweeney* (2008); *J. Flanigan* (2008); *T. Cooney* (2009) u.c.) apstiprina, ka šāda mērķa sasniegšanu sekmēja valsts sakārtotībā un attīstībā ieinteresētas valdības lēmumi, veiksmīga ilgtspējīgu attīstības virzienu noteikšana un reāla rīcība to īstenošanai, kā arī ārējo faktoru ietekme.

Reflektējot⁴ Īrijas labās prakses pieredzi Dienvidlatgales attīstības virzienu noteikšanai, jāņem vērā, ka Īrija ir viena no ekonomiski attīstītākajām, industriālajām, uz tirdzniecību orientētajām valstīm, kura līdz šim ir spējusi veiksmīgi izmantot savu nozīmīgāko pieejamo resursu – intelektuālo potenciālu. Pasaules ekonomikas krīze ir skārusi arī Īrijas attīstību. Lēmot vērā valstī esošās iekšējās rezerves un ilgtspējīgas attīstības pieredzi, šī situācija nav šķērslis Latvijas un Īrijas salīdzinājumam, perifērās valsts pieredzes izvērtēšanai un labās prakses reflektācijai Dienvidlatgales attīstības līdzsvarošanā.

Līdzšinējā Latvijas reģionālā politika ir nepietiekami veicinājusi vājāko valsts reģionu attīstību un sociālekonomisko rādītāju izlīdzināšanos reģionos. Dienvidlatgales acīmredzamais stratēģiski izdevīgais ģeogrāfiskais novietojums un

⁴ Vārds „reflektēt” promocijas darbā tiek pielietots ar nozīmi „atspoguļot, pārnest konkrētas teritorijas labās prakses pieredzi un to ieviest, piemērojot citas teritorijas ilgtspējīgas attīstības veicināšanai”.

esošais, bet vāji izmantotais, attīstības potenciāls radīja pamatojumu promocijas darba tēmas izvēlei. **Pētījuma objekts** ir Dienvidlatgale, bet **pētījuma priekšmets** – Dienvidlatgales potenciāls un attīstības virzieni.

Pētījums balstās uz **hipotēzi**, ka Dienvidlatgales teritorijas sociālekonomiskajai līdzsvarošanai un attīstībai ir pietiekams potenciāls, kas šobrīd ir vērtējams kā vāji izmantots.

Promocijas darba mērķis ir veikt Dienvidlatgales attīstības potenciāla analīzi un izstrādāt tautsaimniecības attīstības virzienus.

Risinātie **darba uzdevumi** mērķa sasniegšanai:

1. izpētīt reģionālās attīstības teorētiskos aspektus un zinātnieku sniegtos attīstības modeļus, dot ieskatu reģionālās attīstības politikā ES un Latvijā, noskaidrot Dienvidlatgales novadu izveidošanas motīvus un noteikt teritoriju attīstības potenciāla definējumu;
2. noteikt labās prakses pieredzes piemēra - Īrijas valsts attīstības pamatprincipus, ekonomikas attīstības pamatnosacījumus un pieļautās kļūdas;
3. veikt Īrijas un Latvijas teritoriju attīstības potenciāla salīdzinājuma analīzi pēc teritoriju attīstības potenciāla paaugstināšanas alternatīvu analīzes kritērijiem;
4. izvērtēt un analizēt esošo situāciju, novadu vēsturisko, sociālo un ekonomisko vienotību un sniegt attīstības potenciāla raksturojumu;
5. veikt Dienvidlatgales iedzīvotāju uzskatu un vērtējumu analīzi par subreģiona un pašvaldību sociālekonomisko un politisko darbību un nākotnes perspektīvām;
6. noteikt pētāmās teritorijas prioritāros attīstības virzienus un kritērijus.

Tēmas norobežotība

Pētījumā galvenā uzmanība ir pievērsta Dienvidlatgales teritorijas esošās situācijas un potenciāla izpētei. Īrijas valsts attīstības pamatprincipu, ekonomikas attīstības iemeslu un pieļauto kļūdu izpēte veikta kā pieredzes reflektējums teritorijas ilgtspējīgai attīstībai, nosakot Dienvidlatgales attīstības virzienus un piemērojot Īrijas pieredzi subreģiona situācijas iespējām un esošajam potenciālam.

Pētījuma metodes un metodika

Promocijas darba izstrādei izmantotas vispārzinātniskās kvalitatīvās un kvantitatīvās pētījumu metodes ekonomikā.

- Reģionālās attīstības pieredzes, modeļu, zinātnisko pētījumu un Īrijas valsts attīstības analīzei un izpētei izmantota monogrāfiskā, vēstures pieejas, loģiskās pieejas metode, indukcijas un dedukcijas, analīzes, sintēzes, grupēšanas un salīdzinājumu metodes.
- Īrijas un Latvijas salīdzinājuma analīze veikta ar darba autores izstrādāto teritoriju attīstības potenciāla metodi.
- Dinamisko laika rindu analīzes metode izmantota, nosakot Īrijas un Latvijas valstu, Dienvidlatgales subreģiona sociālekonomiskos rādītājus, Dienvidlatgales teritoriju attīstības indeksu, kā arī - rangu analīzē laika posmā no 1995. līdz 2010. gadam.
- Dienvidlatgales teritorijas izvērtējums un kompleksā analīze veikta, izmantojot Teritoriju attīstības indeksa aprēķinu metodi.
- Datu apstrādei un analīzei izmantotas grafiskās, grupējumu, salīdzināšanas, sakarību, statistiskās un deskriptīvās metodes.

- SVID metode, kas nosaka stiprās un vājās puses, iespējas un draudus, kā stratēģijas plānošanas metode izmantota, nosakot Dienvidlatgales sociālās jomas, izglītības, kultūras un sporta, dabas resursu un tautsaimniecības attīstības jomu esošo potenciālu un attīstības virzienus.
- Socioloģisko pētījumu kvantitatīvā (anketēšana) un kvalitatīvā (deviļ'as padziļinātās ekspertu intervijas) pētījumu metode izmantota, lai iegūtu nepieciešamo informāciju par Dienvidlatgales sociālekonomisko un politisko situāciju iedzīvotāju skatījumā un noteiktu Dienvidlatgales attīstības kritērijus un iespējas, izzinātu potenciālos tautsaimniecības attīstības virzienus un noskaidrotu Daugavpils Universitātes nozīmi subreģiona attīstības veicināšanā. Aptaujas datu apstrādē pielietotas statistiskās analīzes metodes: aprakstošā, loģiski konstruktīvā, pazīmju saistību atklāšanas, *Descriptive Statistic* analīzes metodes un neparametriskā (inferenciālā) statistikas metode hi-kvadrāta tests, interpretējot pētījumu rezultātus, veidojot likumsakarības, formulējot atziļ'as, secinājumus un priekšlikumus.

Izmantotie materiāli

Promocijas darba uzdevumu risināšanai izmantotas Latvijas un ārvalstu zinātnieku publikācijas, pētījumi, monogrāfijas, konferenču materiāli, vārdnīcas, speciālā literatūra, ES regulas, LR likumi, LR Ministru kabineta noteikumi un rīkojumi, LR Ekonomikas, Finanšu, Labklājības, bijušās Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas (tagad Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija) pieejamie ziļ'ojumi („Reģionu attīstība Latvijā”, „Pārskats par tautas attīstību”), materiāli un dati; *Eurostat*, LR CSP, Īrijas Republikas Lauksaimniecības, Sociālās, Veselības, Labklājības, Ekonomikas, Pašvaldību ministrijas, aģentūru, Centrālās Statistikas ziļ'ojumi, materiāli un dati, kā arī citu organizāciju publicētie statistikas dati; Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija, Latgales attīstības plāns, Latgales pilsētu attīstības stratēģija, Latgales teritoriālais plānojums, Dienvidlatgales bijušo rajonu un pagastu, novadu attīstības programmas, stratēģijas, novadu apvienošanās projekti, teritoriju plānojumi u.c. pieejamie materiāli, aptaujās iegūtie materiāli, publikācijas medijos u.c. informācijas avoti, kas norādīti literatūras sarakstā.

Reģionālās attīstības un pašvaldību darbības attīstības pamatpieejas izzinātas, strādājot vienā no Dienvidlatgales apvienotajām pašvaldībām – Riebiļ'u novada domē, kā arī izstrādājot un realizējot vairākus ES fondu projektus nodarbinātības, kultūras un sociālajās jomās. Savukārt Īrijas Republikas situācijas teorētiskā un praktiskā analīze veikta, strādājot valstī otrajā lielākajā ceļu infrastruktūras projektēšanas, aprīkojuma, drošības un attīstības uzļ'ēmumā „Lielceļu drošība un attīstība” (*Highway Safety and Development*).

Promocijas darba autores personīgie novērojumi un uzkrātā pieredze (iegūta praktiskajā darbā, kā arī zinātniskajās konferencēs, semināros, Latgales studentu, „Latgales Saeimas” apvienībās un kontaktos ar reģionālās un pašvaldību nozaru speciālistiem gan Latvijā, gan Īrijā) sniedz praktisku ieguldījumu Dienvidlatgales teritorijas esošā potenciāla situācijas izvērtēšanai, ilgtspējīgas attīstības virzienu noteikšanai. Piemēram, darba autore šobrīd līdzdarbojas Latgales plānošanas reģiona attīstības programmas 2010 – 2017 un Latgales ekonomikas profila izstrādē.

Zinātniskā pētījuma ietvaros izstrādātas vairākas **nozīmīgas darba novitātes**. Darbs tiek vērsts uz LR reģionālo jautājumu problemātiku un teritoriju līdzsvarotas attīstības priekšnoteikumu identificēšanu. Pētījuma rezultātā:

1. Latvijā pirmo reizi tiek veikts teritoriju attīstības potenciāla salīdzinājums starp Īriju un Latviju, kā rezultātā tiek reflektēta Īrijas labās prakses pieredze teritorijas ekonomikas attīstībā, lai izstrādātu Dienvidlatgales attīstības virzienus un noteiktu attīstības nosacījumus;
2. detalizēti pētīta Dienvidlatgale - izanalizēta teritorijas ģeogrāfiskā un vēsturiskā vienotība, sniegta sociālā un ekonomiskā potenciāla raksturojums, analizēti pieejamie reģionālās attīstības atbalsta instrumenti un sniegta potenciāla jomu izvērtējums;
3. pētījuma mērķa un uzdevumu ietvaros aktualizēts esošais Dienvidlatgales potenciāls, kuru izmantojot un kvalitatīvi pielietojot, ir iespējams līdzsvaroti un ilgtspējīgi attīstīt subreģiona teritoriju;
4. izstrādāti un sistematizēti Dienvidlatgales novadu un pilsētu prioritārie tautsaimniecības attīstības virzieni;
5. izveidoti un definēti darbības procesi un attīstības nosacījumi, kas veicinātu Dienvidlatgales ilgtspējīgu attīstību.

Promocijas darba pētījuma rezultāti ir izklāstīti piecās nodaļās.

Promocijas darba **pirmajā nodaļā** ir izvēsta diskusija, balstoties uz vairāku autoru darbiem par reģionālās attīstības teorētiskajiem aspektiem un attīstības modeļiem; ir dots ieskats par reģionālās attīstības politiku ES un Latvijā; ir izvērtēti sociāli ekonomiskās attīstības stratēģiskās plānošanas principi un izstrādes process, kā arī pētīts novadu izveidošanas sadalījums Dienvidlatgales teritorijā. Autore ir izstrādājusi un noteikusi būtiskākās teritoriju attīstības potenciāla paaugstināšanas aktivitātes.

Otrajā nodaļā ir analizēta Īrijas – Latvijas reģionālā un teritoriju potenciāla attīstība, noteikti Īrijas valsts attīstības vēsturiskie posmi, pamatnosacījumi un pieļautās kļūdas, veikta Īrijas un Latvijas teritoriju attīstības potenciāla salīdzinājuma analīze.

Trešajā nodaļā ir detalizēti analizēta un raksturota Dienvidlatgales novadu ģeogrāfiskā un vēsturiskā vienotība, pētīts un vērtēts subreģiona teritoriju ekonomiskā potenciāla raksturojums un tā dinamika periodā no 1990. līdz 2010. gadam, analizēti reģionālās attīstības atbalsta instrumenti. Veikta Dienvidlatgales teritoriju attīstības indeksa analīze Latvijas teritorijas mērogā un sniegta potenciāla jomu izvērtējums.

Ceturtajā nodaļā ir analizēta Dienvidlatgales sociālekonomiskā un politiskā situācija iedzīvotāju vērtējumā. Izmantojot kvantitatīvā pētījuma un ekspertu interviju analīzes, ir iezīmēti subreģiona teritoriju attīstības virzieni un kritēriji iedzīvotāju skatījumā.

Piektajā nodaļā ir definēti Dienvidlatgales teritoriju prioritārie tautsaimniecības stratēģiskās attīstības virzieni un noteikti tautsaimniecības stratēģisko virzienu attīstības nosacījumi.

Darba **nobeigumā** ir apkopoti galvenie secinājumi, galvenās problēmas un priekšlikumi to risināšanai.

Promocijas darba apjoms ir 182 lapas. Darbā ir iekļautas 28 tabulas, 26 attēli un pievienoti 18 pielikumi. Promocijas darbā izmantoti 399 informācijas avoti.

Promocijas darbā ir definētas piecas **aizstāvamās tēzes**.

1. Reģionālās attīstības teorijas principu pielietošana, nosakot Dienvidlatgales attīstības virzienus, var veicināt teritorijas sociālekonomisko attīstību.
2. ES valsts Īrijas labās prakses pieredzes izmantošana Dienvidlatgales attīstības nosacījumu noteikšanā un virzienu izvēlē paplašina un daudzveido teritoriju līdzsvarotas attīstības risinājumu iespējas.
3. Dienvidlatgalē ir pietiekamas kvalitātes un apjoma attīstības potenciāls, lai to varētu izmantot kvalitatīvai un ilgtspējīgai teritorijas attīstībai.
4. Iedzīvotāju novērtējums par Dienvidlatgali sniedz pietiekamu pamatojumu teritorijas zemās attīstības iemesliem un iespējamajiem risinājumiem.
5. Dienvidlatgales ilgtspējīga un līdzsvarota attīstība rodama virzienu un pasākumu daudzveidībā.

Darba zinātniskais nozīmīgums

Ar promocijas darbā ietvērto pētījumu rezultātiem ir ievērojami papildināta un attīstīta reģionālās attīstības teorētiskā bāze – padziļināti pētīta un analizēta reģionālās attīstības politika Latvijā un sociāli ekonomiskās attīstības stratēģiskā plānošana. Noteikti un sagrupēti Īrijas Republikas attīstības pamatprincipi, ekonomikas attīstības iemesli un pieļautās kļūdas. Veikts Dienvidlatgales kā attīstības potenciāla objekta pētījums: detalizēti pētīta esošā situācija, izanalizēti sociālekonomisko attīstību raksturojošie statistikas dati; sniegts Dienvidlatgales ekonomiskā potenciāla raksturojums iedzīvotāju, dabas resursu, transporta infrastruktūras un uzņēmējdarbības jomās un nozarēs. Noteiktas stiprās, vājās puses, iespējas un draudi Dienvidlatgales uzņēmējdarbības un ekonomikas sektoram, cilvēkresursu un sociālās jomas, izglītības, kultūras, sporta un dabas resursu nozarēm. Izmantojot kvantitatīvās un kvalitatīvās pētniecības metodes, apzināts Dienvidlatgales iedzīvotāju vērtējums un vēlamās attīstības rīcības perspektīvas un virzieni.

Darba tautsaimnieciskais nozīmīgums

Autores veiktais zinātniskais pētījums kā sistematizēts Dienvidlatgales attīstības virzienu izklāsts ir inovatīvs materiāls plašam interesentu lokam un var tikt izmantots Latgales reģiona attīstības stratēģijas izstrādei. Pētījums ir praktiski izmantojams Agrārās un reģionālās ekonomikas nozares studiju procesā. Darbu var pielietot un izmantot zinātnisko problēmu analīzei reģionālās attīstības politikas jautājumos. Promocijas darbā ietvērto pētījumu rezultāti ir izmantojami, īstenojot reģionālās politikas izmaiņas, skatot Dienvidlatgales attīstības perspektīvas un nosakot teritorijas attīstības pamatvirzienus. Promocijas darbā ietvertie pētījumi ir izmantojami Latgales reģiona attīstības institūciju, aģentūru un Dienvidlatgales novadu ilgtspējīgas attīstības plānošanas darbā - teritorijas attīstības rīcības programmās, stratēģijās, teritoriālajos plānos, ekonomiskās un finanšu analīzes noteikšanā, potenciāla izpēti un dažādu problēmjautājumu risinājumu veidu izpētē un monitoringā.

1. REĢIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS TEORĒTISKIE ASPEKTI

Promocijas darba pirmā nodaļa izklāstīta 25 lappusēs, to veido 5 apakšnodaļas, teksta paskaidrošanai un papildināšanai izstrādāta 1 tabula.

Nodaļas ietvaros ir noskaidroti un izpēti zinātnieku pētījumi un publikācijas, apkopoti reģionālās attīstības teorētiskie pētījumi un attīstības modeļi, sniegta reģionālās attīstības jomas politiskā situācija ES un Latvijā, izvērtēti sociāli ekonomiskās attīstības stratēģiskās plānošanas principi un izstrādes process, noteikts Dienvidlatgales novadu sadalījums un atainotas autore izstrādātās būtiskākās teritoriju attīstības potenciāla paaugstināšanas aktivitātes. Tas kalpo par pamatu darba mērķu un uzdevumu risināšanai.

Ar attīstības jēdzienu tiek saprastas visu veidu pozitīvas pārmaiņas, kas nozīmē sabiedrībai labvēlīgus dabas, vides, kultūrvides, sociālās vides un saimnieciskās darbības pārmaiņu procesus. Attīstība ir ilgtspējīga, ja šodienas vajadzību apmierināšana neapdraud nākamo paaudžu iespējas apmierināt savējās (Atspēriens. Latvija 2030, 2010).

Reģionālās attīstības politikas jautājumus dažādos aspektos un attīstības modeļus, sakarības sekmīgi pētījuši gan ārvalstu zinātnieki - V. Alonso, A. Māršāls, V. Kristallers, A. Lohs, A. Smits, D. Rikardo, H. Ārmstrongs, J. Hinrihs van Tūnens, A. Vēbers, E. Hekšers, B. Olins, U. Aizards, J.S. Jauhiainens, (Armstrong, Taylor, 2000), (Bugina, Pučure, 2000), (Jauhiainen, 2000), (Lībermanis, 2006), (Vaidere, Vanags, 2006), (Boroļenko, 2007), Ю.Н. Гладкий, А.И. Чистобаев (Гладкий, Чистобаев, 1998), U. Aizards (Boyce, 2010), J. Glassons (Glasson, 1992), H. Ārmstrongs, I. Teilors (Armstrong, Taylor, 2000), L. Vaara, L.E. Lindholms (Vaara, Lindholms, 1995); A. Vetter, N. Kersting (Vetter, Kersting, 2003 a,b), C. Wiljams, A.D. Smits (Williams, Smith, 1982), J. Freidmans (Freidman, 1973) u.c.; gan Latvijas ekonomisti un zinātnieki - E. Vanags, I. Vanags, I. Vilka, I. Vaidere, O. Krastiļš, E. Valodiļš, A. Zaķe, V. Locāne (Vanags, Vilka, 2005), (Vaidere, Vanags, 2006), (Vaidere, Vanags, 2008), (Dažādā Latvija..., 2004), (Krastiļš, Vanags, 2009), E. Jermolajeva (Petrova, Jermolajeva, 2007), (Jermolajeva, Baltere, 2009), B. Rivža, P. Rivža, M. Krūzmētra, L. Ramute (Rivža, Krūzmētra, 1999), I. Šķinķe, P. Šķinkis (Šķinķe, Šķinkis, 1997), Z. Rags (Rags, 1998), M. Pūķis, L. Začesta (Pūķis, Začesta, 2003), (Pūķis, 2010), V. Boroļenko (Boroļenko, 2007) u.c.

Eiropas Savienībā kopš tās dibināšanas ir raksturīga tendence palielināt reģionu nozīmi, un arī Latvijā, kā jau sākumā tika minēts, apzināti tiek veidota un attīstīta reģionālā politika. Tāpēc par ikdienā lietotiem terminiem ir kļuvuši „reģions”, „reģionālā politika”, „reģionālā attīstība”, „reģionalizācija” u.tml., arvien plašākai sabiedrībai izprotot to jēgu un saturu. Pasaules praksē ir pieņemts, ka par reģionu var dēvēt jebkuru lielu Zemes virsmas daļu, kura pēc fiziski ģeogrāfiskām īpašībām vai cilvēka darbības rakstura ir atšķirīga no apkārtējām daļām. Reģiona jēdziena izpratne var un mēdz būt ļoti plaša atkarībā no interesēm, mērķiem un arī no laikmeta gara, mainoties priekšstatiem (Šķinķe, Šķinkis, 1997). Valsts teritorijas sadalīšana reģionos var tikt veikta pēc dažādiem kritērijiem jeb pazīmēm, kas tiek iedalīti divās grupās: normatīvajos un analītiskajos kritērijos. Atkarībā no tā, kurus no

minētajiem kritērijiem izmanto reģionu veidošanā, arī reģioni var būt normatīvie (formālie) vai analītiskie (funkcionālie).

Jēdziens „reģionalizācija” ir salīdzinoši jauns un tas tiek lietots, lai uzsvērtu reģionu nozīmes palielināšanos globālā mērogā un lai raksturotu reģionu kā jaunu teritoriālu dalījumu nacionālā mērogā. „Reģionālā attīstība” ietver iekšējās sociālekonomiskās struktūras izmaiņas reģionā (Гладкий, Чистобаев, 1998), biežāk progresīvās, jo pretējā gadījumā tas norāda uz degradāciju. Ilgtspējīgu attīstību raksturo trīs savstarpēji saistītas dimensijas: vides, ekonomiskā un sociālā. Tas nozīmē, ka stingras vides aizsardzības prasības un augsti ekonomiskie rādītāji nav pretrunā; ka ekonomiskā augšupeja, nodrošinot augstu dzīves kvalitāti, nedrīkst degradēt vidi. Visām trim dimensijām ir jāattīstās vienlaikus un savstarpēji saistīti, nevis atdalīti, jo atdalītā attīstība nav ilgtspējīga.

Reģionālās attīstības politika ir valsts kopējās attīstības politikas sastāvdaļa, ar kuras palīdzību tiek risinātas sociālekonomiskās problēmas - celta iedzīvotāju labklājība un veicināta resursu racionāla izmantošana. Visbiežāk pasaulē, arī Latvijā, reģionālās attīstības politikas pamatmērķi un uzdevumi ir sabalansēta reģionu ekonomiskās attīstības sasniegšana, atpalikušo reģionu ekonomiskās izaugsmes stimulēšana, nelabvēlīgo atšķirību izlīdzināšana, vienmērīga un efektīva visu valsts reģionu materiālo, darba un citu resursu izvietošana un izmantošana.

Reģionālās attīstības stratēģija ir veids, līdzeklis, kā sasniegt noteiktos mērķus; forma, kā vadīt saimniecisko darbību un teritorijas sabiedrības organizāciju (dzīvi). Pareizā stratēģijas izvēle palīdz koncentrēt resursus uz ekonomiskā potenciāla attīstības realizāciju un vienlaikus nodrošina reģiona efektīvu attīstību tirgus apstākļos (Гладкий, Чистобаев, 1998). Reģionālās attīstības instrumentu un attīstības modeļu izvēles pamatā ir reģionālās attīstības politikas nostādņu jautājums. Valsts noteiktie un izvēlētie instrumenti iezīmē un nosaka katras konkrētās valsts reģionālās politikas veidolu.

1.1. Reģionālās politikas attīstības modeļi

Reģionālās attīstības modeļu un teoriju daudzveidība norāda uz reģionālās attīstības problemātikas nozīmīgumu un nepieciešamību teritoriju ilgtspējīgai attīstībai. Reģionālā virziena rašanās vispārējā ekonomikas teorijā saistīta ar teritoriālā darba dalīšanas idejas parādīšanos 18. gadsimta angļu politiskās ekonomikas klasiķa A. Smita darbos, līdz ar to reģioni kā teritorijas, kur cilvēki veic noteiktu specifisku saimniecisko darbību, kļūst par ekonomisko interešu nesējiem jeb ekonomikas subjektiem. Reģionu, kā ekonomisko subjektu, pozīcijas aktīvi pētījis D. Rikardo, izveidojot salīdzinošo priekšrocību vispārējo principu teritoriālās rentes teoriju, kuru var attiecināt gan uz starptautisko, gan uz starpreģionu tirdzniecību (Borol'enko, 2007). Tomēr pēc šī perioda, līdz 19. gadsimta beigām, kopējā ekonomikas teorijā teritorijas jeb telpas faktors tiek ignorēts. Tikai pēc ilgāka pārtraukuma reģionālās ekonomikas teorijas attīstībai jaunu impulsu dod mūsdienu ekonomikas globalizācija, kad reģionalizācija kļūst par loģisku atbildes reakciju.

J. Hinrihs van Tūnens 19. gadsimtā piedāvāja modeli zemes cenas noteikšanai atkarībā no tās auglības un attāluma no tirgiem (centra). Zinātnieks ir izstrādājis

atrašanās vietas struktūras modeli. Būtiskākais J. H. van Tūnena teorijā ir lauksaimniecisko ražotāju atrašanās vietas diferenciālā rente, kas samazinās ar ražošanas atrašanās vietas pieaugošo attālumu no patēriļa centra un noved pie zemes izmantošanas intensitātes un veidu telpiskas diferenciēšanas (History of economic..., 2008). Ja lauksaimnieki tiecas uz peļņas maksimumu, tad vil'iem no zemes izmantošanas alternatīvajām iespējām jādod priekšroka tā produkta ražošanai, kurš dod augstāko atrašanās vietas renti. Piemēram, Dienvidlatgales teritorijā nelielā attālumā no pilsētām, kur ir visaugstākais produktu patēriļš un pieprasījums (Daugavpils, Krāslava), ir ekonomiski izdevīgi audzēt, ražot un pārstrādāt pārtikas produktus (dārzeļi augļi, gaļa) atbilstīgi vietējam pieprasījumam, jo esošās zemnieku saimniecības nav attīstītas tādos apjomos, lai izpildītu liela apjoma pasūtījumus ārpus subreģiona. Visas Latgales reģiona pieredze norāda uz to, ka ne vienmēr zemes cenu nosaka galvenokārt zemes auglība un attālums no centra (Dienvidlatgalē ģeogrāfiskais reljefs pārsvarā ir paugurains, kalnains un zemes auglība nav augsta), bieži vien zemes cenu nosaka ainaviskais pievilcīgums (ezeri, upes, bērzu birzis, priežu sili, infrastruktūra, gleznainas ielejas utt.), dabiskā, ekoloģiskā vide, kas ir viens no Dienvidlatgales potenciāliem. Latvijā 20. gadsimtā zemes jautājumus ir pētījuši zinātnieki A. Boruks un K. Brīvkalns, pievēršot uzmanību pagastu zemes vērtībām, to racionālai izmantošanai un piemērotāko kultūru audzēšanai.

Zviedru ekonomisti E. Hekšers un B. Olins 20. gadsimta 30. gados attīstīja starptautiskās (starpreģionu) darba dalīšanas teoriju, izskatot attiecību starp abpusēji aizvietojamiem ražošanas pamatfaktoriem (darbs, zeme, kapitāls u.c.). A. Smita un D. Rikardo idejas var izmantot par ekonomiskās teritorijas – Dienvidlatgales - mērķtiecīgās noteikšanas un izpētes pamatu, bet E. Hekšera un B. Olina teorijās var balstīt risinājumus Dienvidlatgales teritorijas attīstībai un valsts reģionālajai ekonomiskajai politikai. Latvijas doktore V. Boroļenko piedāvā papildināt zinātnieku pal'ēmienus atpalikušo reģionu un teritoriju jautājuma risināšanā ar tiekšanos pēc zinātniski tehnisko inovāciju aktīvākas izmantošanas produktu ražošanā, jo citādi mazattīstītie reģioni nebūs konkurētspējīgi ekonomikas globalizācijas apstākļos. Minētais papildinājums ir tieši attiecināms uz pētāmā subreģiona ilgtspējīgas attīstības veicināšanu – zināšanas un inovācijas ir pamats Dienvidlatgales līdzsvarotai attīstībai.

Britu ekonomists A. Māršals piedāvā industriālo rajonu modeli, kur industriālā aglomerācija veidojas ģeogrāfiski saistītās grupās (klasteros). Izmantojot moderno tehnoloģiju priekšrocības, A. Māršala klasteru hipotēze norāda uz to, ka pastāv vienību (piemēram, dažādu jomu uzl'ēmumu) dinamiskā komplementaritāte (kopdarbība, kas rezultātā dod tādas īpašības, kādas nav iespējams panākt, vienībām darbojoties atsevišķi), kas savstarpēji sasaista ekonomiskos ražošanas faktorus. Kā iemesli tam tiek sniegtas inovācijas un izaugsme, kas ir viena no ekonomikas attīstības vienībām un kas tālāk sniedz impulsus inovācijām un izaugsmei arī citās vienībās, jomās (Cooke, 2006). Piemēram, Dienvidlatgalē, veiksmīgi attīstoties tūrisma jomai, tiek doti impulsi pārtikas rūpniecības pilnveidošanai un izaugsmei, bet Daugavpils pilsētā, attīstoties metālapstrādei, tiek doti impulsi būvniecības jomas inovācijām un attīstībai utt. Tādējādi vispārīgajā zinātniskajā interpretācijā klasteris ir

vairāku vienveidīgu elementu sakopojums, kuru var skatīt kā patstāvīgu vienību ar noteiktām īpašībām. Šajā nozīmē jēdziens „klasteris” ir līdzīgs jēdzienam „reģions”, kuram arī ir kopējā fiziskā forma, bet atšķirīgs saturs, atkarībā no katras zinātnes priekšmeta. V. Boroļenko norāda, ka ražošanas faktoru un efektivitātes stadijā klasteri ir indikators, nevis reģiona konkurētspējas paaugstināšanas faktors, jo klasteri rodas, tikai reģionam sasniedzot noteiktu konkurētspējas sliekšļa līmeni, un vienlaikus liecina par to, ka reģions ir konkurētspējīgs un var pāriet uz inovāciju attīstības stadiju, kur savukārt, klasteri jau paaugstina reģiona konkurētspēju, t.i. reģiona konkurētspējas faktors (Boroļenko, 2007). Dienvidlatgales situācijā tas nozīmē: ja subreģions iekļaujas kāda klastera teritorijā, tad tas ir sasniedzis noteiktu konkurētspējas sliekšļa līmeni. Pašreiz Dienvidlatgale iekļaujas vairākos Latgales reģiona klasteros (sīkāk – darba 3.1. apakšnodaļā), kas norāda uz subreģiona konkurētspēju un inovāciju attīstības stadijas uzsākšanas nepieciešamību.

Vācu ģeogrāfs V. Kristallers 20. gadsimta 30. gados izstrādāja teoriju efektīvākai reģionu organizācijai saistībā ar centrālo vietu vai apdzīvoto vietu lielumu un izvietojumu teritoriālās sistēmas iekšienē. Zinātnieku uzskata par centrālo vietu teorijas pamatlicēju. Teorija balstās uz pieņēmumu, ka iedzīvotāji, lēmot vērā minimālās transporta izmaksas, izvēlēšies tuvāko vietu, kurā viņi var iegādāties nepieciešamās preces un saņemt vajadzīgos pakalpojumus. Centrālā vietu teorija paredz vienu lielu centru un mazākus centrus, to centralizētu un hierarhisku attīstību. Dienvidlatgales teritorijas gadījumā – centrs ir Daugavpils pilsēta.

Savukārt A. Preds pretstata deduktīvajai industrijas atrašanās vietas teorijai jaunu – uzvedības zinātnisko metodi. Zinātnieka pieņēmums ir, ka ikviens lēmums, piemēram, par industriāla uzņēmuma atrašanās vietu, ir atkarīgs no lēmuma pieņēmēja (īpašnieka, menedžera) informētības līmeņa (Barnes, 1996). Lēmot vērā A. Preda metodes analīzi, darba autore secina, ka Dienvidlatgales ilgtspējīgai attīstībai būtiska loma ir kvalitatīvām zināšanām un mūžizglītībai.

Saskaļā ar reģionālās ekonomikas vispārējo struktūru var izdalīt četrus mūsdienu teorētisko pētījumu attīstības virzienus: jaunās reģiona paradigmas un koncepcijas; darbības izvietošana; ekonomikas telpiskā organizēšana; starpreģionālā mijiedarbība (Boroļenko, 2007). Pašlaik reģionālās ekonomikas teorijā ir divas pieejas reģiona izpētei - ekonomiskā un sociāli ekonomiskā.

Mūsdienu reģionālās attīstības teorijas ir saistītas ar sociālo ekonomiku un tās ietekmē kultūra un telpas (vietas) teorētiskās koncepcijas. Saskaļā ar šīm teorijām veiksmīgs reģions ir tāds, kam ir raksturīga inovatīva apkārtējā vide, izglītoti un profesionāli iedzīvotāji, publisko un privāto institūciju iesaistīšana reģiona sociāli ekonomiskajās aktivitātēs. Inovācija ir process, kurā tiek radīti jauni produkti, jaunas jebkuras darbības formas jebkurā jomā – gan sociālā, gan kultūrā, gan tehnikā. Inovācijas sistēma sastāv no pieciem elementiem – izglītības, zinātnes (pētniecības), uzņēmējdarbības, likumdošanas un finanšu jomas. Veidojot jaunu ekonomisko domāšanu un darba stilu, kam pamats liekams un rodams jau izglītībā (zināšanās), iespējams sasniegt labākus rezultātus teritorijas saimnieciskajā darbībā.

Reģionālās problemātikas jautājumu risināšanas gaitā pasaules zinātnieki pēdējo 15 gadu laikā ir izveidojuši jaunu zinātni (aizsācējs U. Aizards), kas ir

starpdisciplināra - tā apvieno ekonomistus, ģeogrāfus, inženierus, ekologus, sociologus, politologus, psihologus, juristus un citu specialitāšu pārstāvjus: visus, kuri uzskata par lietderīgu pētīt un risināt problēmas sarežģītajā reģionālajā griezumā.

Jaunajās teorijās industrializācija tiek uzskatīta par teritoriālu procesu, kurā svarīga nozīme ir ne tikai ekonomiskās attīstības faktoriem, bet arī sociāliem faktoriem. Jauno teoriju ietvaros tiek pilnveidots industriālo rajonu modelis, inovatīvas vides metode, kas, skaidrojot ekonomikas panākumus, pievērš uzmanību sociāli kulturālajiem un personāla faktoriem. Lai ne tikai Dienvidlatgales, bet visas Latvijas cilvēku intelektuālais un radošais potenciāls pievērstos inovatīvas un konkurētspējīgas ekonomikas izaugsmei, valsts ekonomikas modelim ir jāmainās. Darba autore uzskata, ka par prioritāro ir jāizvirza uzlēmējdarbību atbalstoša vide, atbalsts jaunu ideju radīšanā un īstenošanā, zināšanu pārnese un lietotāju virzīta pēctecība.

1.2. Reģionālā attīstības politika ES un Latvijā

Reģionālās politikas veidošanā un īstenošanā var izdalīt piecas fāzes (Vanhove, 1999): reģionālo problēmu identificēšana un definēšana; politikas mērķu noteikšana, ja iespējams, ar kvantitatīviem rādītājiem raksturojot vēlamos rezultātus; stratēģijas noteikšana; izmantojamo līdzekļu izvēle; politikas novērtēšana. Reģionālās politikas uzdevums ir ar valsts un pašvaldību pārzīlā esošiem regulējošiem, atbalsta un pārdales instrumentiem nodrošināt līdzsvarotu teritorijas attīstību. Reģionālā politika tiek īstenota, pamatojoties uz vairākiem principiem (ES reģionālā politika..., 2001; Pūkis, Začesta, 2003; Dažādā Latvija..., 2004; Vanags, Vilka, 2005; Vaidere, Vanags, 2006; Reģionālās attīstības likums (21.03.02.); Attīstības plānošanas sistēmas likums (08.05.08.)): koncentrācijas; programmu izstrādāšanas; partnerības; papildinātības; atklātības; subsidiaritātes; ilgtspējības; interešu saskaņotības; sadarbības; finansiālo iespēju; uzraudzības un novērtēšanas; līdzsvarotas attīstības principiem. Pēdējās desmitgadēs reģionālās politikas īstenošanā aktīvi iesaistās ne tikai valsts, izmantojot centrālās valdības institūcijas, un pašvaldības, bet arī Eiropas Komisija un citas starptautiskās organizācijas. ES reģionālās politikas īstenošanas ietvaros konverģences (kohēzijas) mērķis ir pastāvējis jau kopš Romas līguma noslēgšanas 1957. gadā. Kohēziju mēra kā pakāpi, kurā sociālās un ekonomiskās labklājības disproporcijas starp kopienas dažādiem reģioniem ir politiski un sociāli pieļējamā.

Reģionālās attīstības politikas jomā ES ir aktīva. Līdz ar to ES vienlaikus ar iekšējā tirgus atvēršanu un vienotās valūtas ieviešanu par vienu no svarīgākajām prioritātēm izvirzīta reģionālo atšķirību samazināšana dzīves kvalitātes, izdevību un iespēju ziņā. Galvenais mērķis – lai visi reģioni veicinātu ES ekonomisko attīstību. Galvenais instruments, kas tiek lietots reģionālās politikas ieviešanai ES dalībvalstīs, ir ES Strukturālie fondi. Eiropas Reģionālais attīstības fonds, Eiropas Sociālais fonds un Kohēzijas fonds sniedz savu ieguldījumu trīs jauno reģionālās politikas mērķu sasniegšanai: konverģence; reģionu konkurētspēja un nodarbinātība; teritoriālā sadarbība Eiropā. Bez struktūrfondiem un Kohēzijas fonda nabadzīgāko reģionu

atbalstam ES izmanto arī citus fondus – Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai un Eiropas Zivsaimniecības fonds.

Latvijas reģionālās attīstības politikas veidošanās process norit jau vairāk nekā 15 gadus. Skatoties perspektīvā, Latvijā tāpat kā pārējās ES valstīs reģionu attīstībā svarīgākā loma būs pašvaldībām. Latvijas reģionālā attīstība vēsturiski iedalāma pēc konkrētu un nozīmīgu notikumu īstenošanas: 1993.gadā Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas izveide, t.sk. Reģionālās attīstības departamenta izveide; 1994. - Reģionālā attīstība tiek atzīta par vienu no valdības 10 prioritātēm; 1995. -Reģionālās attīstības departamentā izveidota Reģionu līdzsvarotas attīstības nodaļa, izstrādātas Latvijas reģionālās attīstības politikas vadlīnijas; 1997. - pieņemts likums „Par īpaši atbalstāmiem reģioniem”, kurā 84 valsts teritoriālajām vienībām uz trim gadiem piešķir īpaši atbalstāmā reģiona statusu; 1998. - tiek uzsāktas sarunas par plānošanas reģionu izveidi; 1999. – 2000. - tiek izveidotas piecas reģionu attīstības aģentūras; 2002. - pieņemts Reģionālās attīstības likums; 2008. - pieņemts Attīstības plānošanas sistēmas likums; 2009. - pabeigta Administratīvi teritoriālā reforma (ATR); 2010. gadā LR Saeima apstiprināja Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam („Latvija 2030”).

Globālā ekonomikas krīze ir izvirzījusi jaunus izaicinājumus Latvijas tautsaimniecībai un reģionālajai attīstībai. Ekonomikas stabilizācijas programmu un pasākumu definēšana valsts situācijas normalizēšanai rada situāciju, kad ir strikti un pamatoti jānosaka reģionālās attīstības veidi, prioritātes un īstenošanas mehānismi, kas tiek izvērtēti, ņemot vērā ierobežotās finanšu iespējas.

1.3. Sociāli ekonomiskās attīstības stratēģiskā plānošana

No daudziem un dažādiem stratēģijas definējumiem izriet, ka stratēģija ir loģisku, integrējošu un sabalansētu lēmumu sistēma, kas ir vairāk, nekā tas, ko organizācijas struktūra plāno darīt vai arī tas, ko organizācija patiesībā dara. Decentralizētājā, atklātajā un demokrātiskajā plānošanas sistēmā noteicošā loma savu teritoriju attīstībā un izmantošanā ir pašvaldībām. Attīstības stratēģija ir publisks plānošanas dokuments, kurš pārsvarā tiek izstrādāts vidēja termiņa laika posmam, bet tas nenozīmē, ka attīstības stratēģija nevar būt arī kā ilgtermiņa dokuments.

Latvijas reģionālās attīstības stratēģiskie dokumenti lielākoties veidoti bez starpsektoriālās pieejas ar vāju koordināciju starp valsts institūcijām un pašvaldībām, līdz ar to stratēģiju īstenošanas mēģinājumi nav pietiekami sekmīgi reģionālās attīstības praksē. Attīstības stratēģijas izstrāde ir laikietilpīgs process, kur nepieciešama laba organizēta, spējas iesaistīt un ieinteresēt dažādu jomu un sociālo grupu pārstāvjus un speciālistus, institūcijas, iedzīvotājus un sabiedrību kopumā. Attīstības stratēģijas izstrādes galvenie procesa uzdevumi ir panākt vienprātību par prioritātēm un darbības plānu, novērtēt iespējas, kā arī piešķirt resursus. Stratēģijas izstrādē svarīgi ir pievērsties gan izstrādes procesam, gan plānam un tā realizācijai.

Latgales reģiona stratēģiskā plānošana ir saistīta ar vairākiem apstiprinātiem plānošanas dokumentiem: Latgales plānošanas reģiona teritoriālais plānojums; Latgales programma 2010-2017; Latgales stratēģija 2030; Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums. Vides pārskata projekts; Latgales pilsētu attīstības stratēģija;

Latgales attīstības plāns; Pārrobežu sadarbības programmas projekts Latvija-Lietuva. Minētie plānošanas dokumenti attiecas arī uz pētāmā subreģiona teritoriju. Dienvidlatgales stratēģiskā attīstība notiek ierobežotu resursu apstākļos; lai sasniegtu optimālu rezultātu, ir nepieciešams pārvaldīt ilgtspējīgas attīstības procesu.

1.4. ATR – Dienvidlatgales novadu izveidošanas pamats

Administratīvi teritoriālais iedalījums Latvijā ir konsekventi saistīts un vienots ar valsts saimniecisko dzīvi, kura var ierobežot vai rosināt pašvaldību attīstību. Administratīvā teritorija Administratīvi teritoriālajā reformas likumā (21.10.1998) definēta kā Latvijas teritorijas iedalījuma vienība, kurā valsts pārvaldes institūcijas un pašvaldība savas kompetences ietvaros realizē pārvaldi. Iedalījums pamatā tiek radīts valsts pārvaldei, galvenokārt tieši politisko jautājumu risinājumiem.

Administratīvi teritoriālā reforma no 1990. gada līdz 2009. gada jūlijam ir sarežģītākais un pretrunīgākais process Latvijā (Pūķis, 2010). Latvijā 2011. gada sākumā ir 110 novadi un 9 republikas nozīmes pilsētas. Visi Dienvidlatgalē esošie novadi ir izveidoti ATR rezultātā (skat.1.tab.). Novadu skaita statistika norāda, ka visvairāk novadu Dienvidlatgalē bijušo rajonu teritorijās ir Preiļu rajonā – 5 novadi (Aglonas, Līvānu, Preiļu, Riebiņu un Vārkavas), bet Daugavpils un Krāslavas rajonos – 2 novadi katrā (Daugavpils – Daugavpils un Ilūkstes novadi; Krāslavas – Dagdas un Krāslavas novadi). Situācija attiecībā uz salīdzinoši lielo novadu skaitu bijušajā Preiļu rajonā ir skaidrojama ar politiskajām aktivitātēm un interesēm, kā arī ar pašvaldību vadītāju attieksmi un ietekmi pašvaldību teritorijās un savas varas saglabāšanā. Līdzīga situācija neveidojās Daugavpils un Krāslavas rajonos, kas izskaidrojams ar teritorijā lielā skaitā dzīvojošo citu tautību iedzīvotāju pasivitāti.

1. tabula / Table 1

Novadu sadalījums Dienvidlatgales teritorijā, 2010 Distributions of territories in Southern Latgale, 2010

Nr. p.k. / No.	Novads / Territory	Apvienoto pašvaldību skaits / No. of merge municipalities	Izveides laiks / Created
1	Aglonas	4	Izveidots saskaņā ar ATR pabeigšanu 2009. g. jūnijā / Created with accordance of ATR finishing in June, 2009
2	Dagdas	11	Izveidots saskaņā ar ATR pabeigšanu 2009. g. jūnijā / Created with accordance of ATR finishing in June, 2009
3	Daugavpils	19	29.05.07., MK noteik. nr. 363 (Stājās spēkā 2009. g. jūnijā) / 29.05.07., regulations issued by the Cabinet No.363 (starting from June, 2009)
4	Ilūkstes	7	21.10.03., MK noteik. nr. 581 / 21.10.03., regulations issued by the Cabinet No. 581

Nr. p.k. / No.	Novads / Territory	Apvienoto pašvaldību skaits / No. of merge municipalities	Izveides laiks / Created
5	Krāslavas	12	11.12.01., MK noteik. nr. 515 (Stājās spēkā 2009. g. jūnijā) / 11.12.01., regulations issued by the Cabinet No.515 (starting from June, 2009)
6	Līvānu	6	21.12.99., MK noteik. nr. 411 / 21.12.99., regulations issued by the Cabinet No.411
7	Preiļu	5	24.10.00., MK noteik. nr. 374 / 21.12.99., regulations issued by the Cabinet No.374
8	Riebiņu	6	16.11.04., MK noteik. nr. 926 / 16.11.04., regulations issued by the Cabinet No.926
9	Vārkavas	3	19.02.02., MK noteik. nr. 70 / 19.02.02., regulations issued by the Cabinet No.70

Avots: autores veidots pēc MK noteikumiem nr. 411 (21.12.99), 374 (24.10.00.), 515 (11.12.01.), 70 (19.02.02.), 581 (21.10.03.), 926 (16.11.04.) un 363 (29.05.07.)

Source: author's arranged by regulations issued by the Cabinet No. 411 (21.12.99), 374 (24.10.00.), 515 (11.12.01.), 70 (19.02.02.), 581 (21.10.03.), 926 (16.11.04.) and 363 (29.05.07.)

Kvalitatīvākai sadalei, iedzīvotājiem pieejamāku teritoriju izveidei autore ieteiktu Preiļu rajonu piecu novadu vietā sadalīt divos novados, katrā no tiem iekļaujot pa pilsētai – Preiļus un Līvānus.

Pašreiz 2011.gadā uzmanība būtu jāvelta jaunizveidoto novadu pašvaldību demokrātijas paaugstināšanai un darbības efektivitātes uzlabošanai un optimizācijai. Pastāv zināmi pierādījumi, ka pašvaldību apvienošana lielākos novados nākotnē ļaus piesaistīt kvalificētāku personālu, nebūs vajadzības darbiniekam apvienot vairākus amatus vienlaikus un koncentrēti (intelektuālā, materiālu un finanšu ziņā) īstenot teritorijas attīstības veicinošus pasākumus.

1.5. Teritoriju attīstības potenciāla definējums

Teritoriju attīstības potenciāls veidojas kā komplekss sastāvs visās darbības un kompetences jomās. Kā būtiskākās attīstības potenciāla paaugstināšanas aktivitātes darba autore izšķir: infrastruktūras attīstība; uzņēmējdarbības vides attīstība inovāciju jomā; uzņēmējdarbības vides attīstība finanšu jomā; intelektuālās kapacitātes paaugstināšana. Minēto attīstības potenciāla paaugstināšanas alternatīvu rezultātā noteiktās teritorijas spēj attīstīties straujāk, kvalitatīvāk, piesaistot jaunus finanšu un sociālos resursus, tādējādi uzlabojot attīstību kopumā.

Galvenie attīstības virzieni nosakāmi, pētot un izzinot sabiedriskās intereses – kādu iedzīvotāji vēlas redzēt savu teritorijā esošo pašvaldību nākotnē. Kādas svarīgākās problēmas tie saskata un kurš, viļņuprāt, ir primārais tautsaimniecības attīstības virziens, ko vajadzētu attīstīt un pilnveidot. Darba autore piekrīt zinātniekam V. Lamentovičam jautājumā par sabiedriskajām interesēm – sabiedriskās intereses nav valsts interešu un personisko interešu vienkāršā summa. Tās ir kopējā joma starp saskaļotajām pilsoņu personiskajām interesēm un valsts interesēm

(Lamentovičs, 1996). Attīstības jautājumiem ir jāpieiet konkrēta novada individuālajā izpētē, pētot un analizējot tā attīstības iespējas - attīstības potenciāla instrumentu pieejamībā un realizējamībā.

2. SALĪDZINĀJUMA ANALĪZE: ĪRIJAS – LATVIJAS REĢIONĀLĀ UN TERITORIJU POTENCIĀLA ATTĪSTĪBA

Promocijas darba otro nodaļu veido 18 lappuses, tajā iekļautas 3 apakšnodaļas, izmantotie dati un aprēķinu rezultāti apkopoti 2 tabulās, teksta paskaidrošanai un papildināšanai izstrādāts 1 attēls.

Īrija ir suverēna, neatkarīga, viena no centralizētākajām valstīm Eiropā, kopš 1973. gada ir ES dalībvalsts. Republikā pastāv liberālā demokrātija ar parlamentāro pārvaldes sistēmu. Tajā ietilpst apmēram 80% no Īrijas salas, galvaspilsēta ir Dublinā, valsts teritorija aizņem 70 300 kvadrātkilometrus ar 4.4 miljoniem iedzīvotāju. Kā galvenie dabas resursi ir cinks, svins, dabasgāze, barīts, varš, ģipsis, kaļķakmens, dolomīts, kūdra un sudrabs. Būvēta ir izveidota vienlīmeņa pašvaldību sistēma, tomēr tā ir visai sarežģīta. Galvenās pašvaldību vienības ir 29 apgabalu (grāfistu) padomes un 5 pilsētu domes. Salīdzinot ar Latvijas pašvaldību pilnvarām, Īrijā pašvaldībām ir zems autonomijas līmenis, kur to galvenās darbības jomas ir fiziskā plānošana (teritoriālie plānojumi); dzīvojamais fonds un būvniecība; ceļu būvniecība un uzturēšana; ūdensapgāde un kanalizācija; teritoriālā attīstība; apkārtējās vides aizsardzība; rekreācija (Consolidated report..., 2003). Salīdzinoši Īrijā pašvaldības ir daudz lielākas, bet to pilnvaras mazākas nekā Latvijā.

Īrijas attīstība līdz 2009. gadam ir viens no visveiksmīgākajiem piemēriem starp ES dalībvalstīm: pievienošanās brīdī 1973. gadā tās iekšzemes kopprodukta līmenis uz vienu iedzīvotāju bija tikai aptuveni 60% no ES vidējā līmeņa, 1990. gadā šis rādītājs pieauga līdz 75% un vēl pēc desmit gadiem jau pārsniedza ES vidējo līmeni par 20% (NGP in Ireland, 2008). Analizējot IKP bāzes pieauguma tempus, kas kopš 2000. gada pastāvīgi paaugstinājās, tempu samazinājums ir vērojams tikai 2009. gadā, kad pasaulē iestājas globālā finanšu krīze, kas skāra arī Īrijas Republiku.

2. tabula / Table 2

Īrijas un Latvijas valstu rādītāji
Index's of Ireland and Latvia

Rādītājs / Index	Latvija / Latvia	Īrija / Ireland
Platība km ² / Area km ²	64 589	70 300
Iedzīvotāju skaits (2010.gads) /Number of inhabitants (2010)	2 248 374	4 470 700
IKP (2009. gads) / GDP (2009)	13 083 000 (tūkst., Ls) / (thous., Ls)	159 646 000 (tūkst., Euro) (thous., Euro) jeb/or 113 348 660 (tūkst., Ls)* (thous., Ls)*

*Pēc Latvijas Bankas kursa 1Euro = 0.71 Ls / By Latvian Bank rate 1 Euro = 0.71 Ls

Avots: Īrijas un Latvijas Republiku Centrālās Statistikas Pārvaldes dati

Source: data of Ireland and Latvia's Central Statistic Bureau

IKP pieauguma nodrošināšanā nozīmīgākas nozares ir rūpniecība, komercpakalpojumi un finanses, tirdzniecība, transporta un sakaru pakalpojumi. Īrijas panākumu svarīgais ārējais elements ir līdzdalība ES, kas ievērojami pastiprināja konkurenci, paplašināja tirgus jomas un sekmēja efektivitātes pieaugumu. Salīdzinot Īrijas un Latvijas valstu rādītājus, novērojams, ka abas valstis teritorijas platības ziņā ir līdzīgas (skat 2. tab.). Iedzīvotāju skaits Īrijā ir gandrīz 2 reizes lielāks, kas nozīmē, ka Latvijā uz vienu kvadrātkilometru ir vidēji 35.2 cilvēki, bet Īrijā – 61.7 iedzīvotāji. Iekšzemes kopprodukta rādītājs Īrijā ir 9.6 reizes lielāks nekā Latvijas IKP. Esošie pamatrādītāji liecina, ka Īrija ir veikusi nozīmīgus savas valsts attīstības pasākumus, kas dod iespēju, izmantojot Īrijas labās prakses piemērus, Latvijas izaugsmes modeļu izstrādei.

2.1. Īrijas valsts attīstības posmi

Īrijas valsts vēsturiskie notikumi no 70. gadiem līdz 1987. gadam ir veidojušies un attīstījušies līdzīgi kā pašreiz Latvijā – ekonomiskā krīze, bezdarba pieaugums, masveida iedzīvotāju migrācija, uzlēmējdarbības aktivitāšu mazināšanās un uzlēmumu darbības pārtraukšana, lauksaimniecības jomas un sociālo problēmu risinājumu veidu un līdzekļu trūkums, vispārējā iedzīvotāju nomāktība utt. Valdība koncentrējās uz reformām, kas vērstas uz ārvalstu investīciju piesaisti un Īrijas saražoto preču konkurētspējas palielināšanu pasaules tirgū. Īrijas valsts attīstību var iedalīt trīs pamatizaugsmes fāzēs: „Take – off” periods jeb pirmo pārmail'u periods – no 1987. līdz 1993. gadam (Sweeney, 2008), kura laikā Īrijas valsts mēģināja atrast labākus veidus, kā attīstīt valsti kopumā un nodrošināt ilglaicīgu valsts kopējo attīstību; „Ķeltu tīģeris (Celtic Tiger)” periods jeb Ķeltu tīģera fāze – no 1994. līdz 2001. gadam (Sweeney, 2008), periods, kas raksturo strauju Īrijas valsts ekonomikas izaugsmi; „Domestic boom” periods jeb Mājsaimniecību uzplaukums – no 2001. līdz 2007. gadam. Šajā fāzē parādās pārstiežošs spēcīgs darbaspēka pieaugums, kas balstās uz mājsaimniecību patērētāju pieprasījumu un celtniecību, kas radīja lielu imigrācijas pieaugumu – Īrija atvēra savu darba tirgu ES un EEZ valstu iedzīvotājiem. Īrija, izejot visas trīs pamatizaugsmes fāzes, ir veiksmīgi pielietojusi vairākus savas valsts izaugsmes pamatprincipus un tos ieviesusi arī reālajā dzīves kvalitātes paaugstināšanā visos valsts reģionos – katrā akcentējot savas izdevīgākās attīstības programmas.

Īrijas banku krīzes periods, kas norisinās no 2008. gada, ir radījis negatīvas sekas valsts ekonomikā. Īrijas valsts 2009. gadā nonāk ekonomiskajā depresijā, kam seko dažādas masveida demonstrācijas un neapmierinātības pieaugums iedzīvotājos (Slattery, 2009). Tas norāda, ka esošā situācija valsts vadībai liek pārskatīt un veikt virkni izmaiņu valsts budžetā, fiskālajā politikā un sociālo jautājumu jomā. Jaunākie dati norāda, ka situācija neuzlabojas. Lai arī esošais stāvoklis valstī ir sarežģīts, Īrijas līdzšinējā ekonomiku augšup virzošā valsts un reģionālā politika ir devusi ievērojami stabilākas pozīcijas, salīdzinājumā ar vairākām citām ES valstīm, finanšu krīzes radīto seku pārvarēšanā.

Mūsdienās rūpniecība ir dominējošais īru ekonomikas sektors. Pirms iestāšanās ES tika daudz diskutēts par to, kādas rūpniecības nozares turpmāk attīstīt. Rezultātā kā pamatnozares izkristalizējās datortehnikas ražošana un farmaceitiskā rūpniecība.

Spēcīgi ir attīstītas arī tādas nozares kā ķīmiskā un elektronikas rūpniecība. Lai veicinātu rūpniecības eksportu, Īrijas valdība pieļēma rūpniecības uzlēmumiem izdevīgus likumus.

Īrijas ekonomikā vislielākā nozīme ir ES, jo tās ietekmē nostiprinājās valsts lauksaimniecība un rūpniecība. Analizējot Īriju salīdzinājumā ar Latviju lauksaimniecības ekonomikas jomā, ir redzams, ka šobrīd lauksaimniecības attīstība un politika Īrijā ir daudz progresīvāka, atvērtāka un attīstītāka nekā Latvijā, tā ir viena no valsts pamatnozārēm. Tāpat arī jāņem vērā, ka lauksaimniecības zeme Latvijā salīdzinājumā ar Īriju ir daudz kvalitatīvāka un augstvērtīgāka, kas nozīmē, ka minētais dabas resurss Latvijā ir pieejamāks nekā Īrijā – nav jāizmanto tik daudz ķīmikāliju un augsnes mēslojumu. Latvijā ir lielākas iespējas dabiskai un bioloģiskai pārtikas ražošanai.

Īrijai un Latvijai ir daudz kopīgā un atšķirīgā. Latvija (un līdz ar to arī Dienvidlatgales subreģions) no Īrijas valsts darbības un attīstības pieredzes varētu mācīties, kā gūt labumu no ES, kā produktīvāk un lietderīgāk izmantot esošos resursus (pievienotās vērtības paaugstināšana, eksporta veicināšana utt.) un pieejamo ekonomisko potenciālu, to pēc iespējas vairāk attīstot un pielietojot.

2.2. Īrijas valsts attīstības pamatnosacījumi un pieļautās kļūdas

Īrijas valsts izaugsmes pamatnosacījumi ir saistīti ar ilgtspējīgu valsts attīstību un pilnveidošanu. Attīstības pamatā ir uzsvars uz produktivitātes nozīmīgumu kā ilgtermiņa avotu ilgstošai un noturīgai dzīves kvalitātes nodrošināšanai. Svarīga loma ir cilvēkresursu investēšanā, nodrošinot un uzsverot tieši fiziskā kapitāla nozīmīgumu darbaspēka produktivitātes paaugstināšanas nolūkā (Clinch, Convery, 2002). Elastīguma nepieciešamība, saskaroties ar mainīgiem apstākļiem un neparedzamiem triecieniem, ir viens no attīstības pamatprincipiem 21. gadsimta straujajās pārmaiņās jebkurā nozarē – tas tiek akcentēts un vairākkārt pierādīts ar vairākiem veiksmīgiem Īrijas piemēriem dažādās jomās. Analizējot Īrijas valsts jau vairāk nekā 20 gadus augšupejošo ekonomiku, var izdalīt noteicošos ārējos un iekšējos pamatnosacījumus valsts attīstībai (sk. 1. att.). Valsts veiksmīgi izmantotās attīstības iespējas un valdības rīcība pierāda, ka tālākminētie pamatnosacījumi ir pamats valsts augšupejai un savas pozīcijas nostiprināšanai, kā arī turpmākai nodrošināšanai.

Ārējie Īrijas valsts ekonomikas attīstības pamatnosacījumi.

Ārējā ekonomiskā vide – veiksmīgi izmantotās divdesmitā gadsimta astoņdesmito gadu ārējās ekonomiskās iespējas ir devušas ilgtspējīgu valsts attīstību un dzīves kvalitātes paaugstināšanu vairāku gadu garumā, ieskaitot mūsdienas.

Dalība ES un ES līdzekļi - Īrija ir daudz ieguvusi, izdevīgā laika posmā pievienojoties ES, kad bija sociāli demokrātiskāka vadība (kādreiz bagātīgi subsidētās valstis, piemēram, Vācija, tagad vairs nevēlas tādos pašos apmēros subsidēt jaunpienākušās valstis). ES Strukturālo un Kohēzijas fondu līdzekļi, Vienotais tirgus kopš 1992. gada un Vienlīdzīgas konkurences likums ir vislielākais finansiālais ieguvums Īrijai.

Vienotā tirgus izveide - (1992. gadā) radīja jaunas iespējas ārzemju tiešo investīciju pieplūdēi valstī.

Ārējie / External

Labo ziņu jeb jaunumu zeme /
The country of good news

Ārējā ekoomiskā vide /
External economic
environment

Izdevīgs valūtas
kurss /
Advantageous
currency rate

Dalība ES un tās
līdzekļi /
Participation in EU
and EU resources

Ārvalstu tiešās investīcijas /
Direct foreign investment

Iekšējie / Internal

Ekonomikas pārstrukturizācija /
Restructuring of economy

Fiskālā reforma un stabila ekonomiskā vide /
Fiscal reform and stable economic environment

Integrētas attīstības politikas veidošana / Developing
integrated development policy

Ieguldījums cilvēkresursos un izglītībā / Investment in
human resources and education

Industriālā politika / Industrial policy Sociālā partnerība /
Social partnership

Kultūras pārliecības veidošana /
Developing cultural conviction

Būvniecības nozīme /
Importance of construction
industry

Revolūcija komunikāciju jomā /
Revolution in communication

Vienotā tirgus
izveide /
Development of a
single market

Globalizācija /
Globalisation

„Izsalkums” pēc
biznesa /
„Starvation” for
business

Zemas energuresursu
cenas / Low price for
energy resources

Avots: darba autores grupēts pēc (Allen, Kieran, 2000); (Clinch, Convery, 2002); (McDonagh, 2002); (Andil's, 2002); (Houston, 2004); (Garvin, Tom, 2005); (Frieden, Jeffry, 2005); (Dorgan, 2006); (FitzGerand, 2006); (Vaidere, Vanags, 2006); (Williams, Redmond, 2006); (Hastings, Sheenan, 2007); (Sweeney, 2008); (Cooney, 2009) datiem

Source: author's grouped by data of (Allen, Kieran, 2000); (Clinch, Convery, 2002); (McDonagh, 2002); (Andil's, 2002); (Houston, 2004); (Garvin, Tom, 2005); (Frieden, Jeffry, 2005); (Dorgan, 2006); (FitzGerand, 2006); (Vaidere, Vanags, 2006); (Williams, Redmond, 2006); (Hastings, Sheenan, 2007); (Sweeney, 2008); (Cooney, 2009)

1. att. Īrijas ārējie un iekšējie valsts ekonomikas attīstības pamatnosacījumi
Fig. 1. External and Internal basic conditions for the economy development of
Ireland

Ārvalstu tiešās investīcijas - Īrija sevi kā pievilcīgu investēšanas valsti parādīja ar valsts investīcijām izglītībā, valsts atvērtību un dalību pasaules lielākajā tirgū, darbaspēka palielināšanas kapacitāti, angļu valodas komunikācijas prioritāti, zemiem nodokļiem un labvēlīgu attīstītas uzņēmējdarbības vidi (Sweeney, 2008). Ārvalstu tiešās investīcijas veicināja Īrijas ekonomikas stabilizāciju un tās ievērojamu izaugsmi.

„Izsalkums pēc biznesa” - laika posmā pēc I Pasaules kara līdz mūsdienām Īrijas valsts nostājā ir nostādne, kas raksturojama kā „izsalkums pēc biznesa”. Valdība palīdzēja vairākiem ārvalstu uzņēmumiem iesakļoties un palikt Īrijā. Daudzie veiksmīgie piemēri pierāda, ka Īrijas valdība ir mērķtiecīgi strādājusi un pierādījusi, ka ir ieinteresēta biznesa uzņēmējdarbības vides attīstībā.

Labo ziņu jeb jaunumu zeme – Industriālās attīstības aģentūra (IDA) kopš 60. gadiem Īrijas valsti ārvalstīm pasniedza kā „labo ziņu zemi” (Sweeney, 2008), starptautiskajā līmenī valsts tika rādīta pozitīvā gaisotnē, kas bija būtiski ASV investoru piesaistē.

Globalizācija - Īrija ir viens no pasaules labākajiem ārvalstu tiešo investīciju un globalizācijas labuma guvējiem. Mazā valsts ar zemajām izmaksām, salīdzinoši labi izglītoto jauno cilvēku populāciju, zemajiem uzņēmumu nodokļiem, aktīvajām valsts aģentūrām un dalību ES, Vienoto tirgu guva lielu labumu no globalizācijas sekām.

Revolūcija komunikāciju jomā - komunikāciju iespēju straujā attīstība un samazinātie transporta izdevumi bija viens no uzplaukuma pamatnosacījumiem. IT ietekme uz produktivitāti joprojām pierāda tās nozīmīgumu uzņēmējdarbības un ražošanas attīstībā.

Izdevīgs valūtas kurss - izdevīgs valūtas kurss attiecībā pret citu valstu valūtām, īpaši pret angļu mārciņu un ASV dolāru, radīja ārvalstu investorus un uzņēmējus piesaistošu pozitīvu valsts tēlu.

Zemas energoresursu cenas un izmaksu samazinājums radīja pievilcīgu vidi uzņēmumu un jaunu ražotņu atvēršanai valsts teritorijā.

Iekšējie Īrijas valsts ekonomikas attīstības pamatnosacījumi

Fiskālā reforma un stabila ekonomiskā vide - daudzi zinātnieki (J. McDonagh, P. Clinch, E. Houston, P. Sweeney un citi) kā vienu no svarīgākajiem attīstības pamatnosacījumiem min uzņēmuma ienākuma nodokļa likmi – no 10 līdz 12.5%. Īpaši nodokļu atvieglojumi Īrijā paredzēti arī attiecībā uz ieguldījumiem pētniecībā un attīstībā, kas veicina valsts tālejošu attīstību. Valsts samazināja nodokļus, lai saglabātu algas nominālo pieaugumu, no vienas puses, palīdzot kļūt valstij konkurētspējīgai, un, no otras puses, palielinot strādājošo reālos ienākumus.

Ekonomikas pārstrukturizācija - attīstot nodarbinātības jomas, Īrijā notika strauja pāreja no lauksaimniecības kā pamatnodarbošanās uz ražošanas un pakalpojumu uzņēmējdarbības sfēru. Līdz ar to tas pozitīvi ietekmēja produktivitātes pieaugumu ražošanā. Ražošana lielākoties tika pārorientēta uz pašmāju, vietējo patērītāju. Pašreiz Īrija ir koncentrējusies uz zināšanu ekonomikas attīstību.

Ieguldījums cilvēkresursos un izglītībā - valsts attīstība, sociālās garantijas, iespējas un stabilitāte sekmēja daudzu uz citām valstīm emigrējušo iedzīvotāju atgriešanos. Izglītības sistēmas reformas Īrijas valstij ir devušas iespēju arī nākotnē saglabāt savas attīstības līmeni un celt kopējo dzīves kvalitāti.

Sociālā partnerība - izpildīja katalizatora lomu, radot daudzu citu jau esošu attīstības faktoru tuvināšanos un mijiedarbību. Piemēram, ārzemju tiešās investīcijas, labvēlīgie nodokļi, izglītots darbaspēks – sociālā partnerība palīdzēja radīt virtuālu apli, likumsakarīgu savstarpējās iedarbības ķēdi, kas joprojām veiksmīgi darbojas. Tas bija sarežģīts un unikāls faktors, situācija, kas pirms tam nevienā citā valstī netika radīta.

Integrētas attīstības politikas veidošana - galvenā valsts politika tika veidota, integrējot ekonomikas un sociālos aspektus, nevis skatot katru no tiem atsevišķi (kā tas notiek, piemēram, Latvijā). Īrijas valdība uzskata, ka nav iespējams kvalitatīvi, tālākejoši un pilnvērtīgi skatīt valsts nākotnes attīstību un dzīves kvalitātes paaugstināšanu pa nozarēm – ir jāskata viss kopumā, kā katra joma iedarbojas cita uz citu (Sweeney, 2008).

Industriālā politika - industriālās politikas īstenošana ir tiešais aģentūras IDA uzdevums, tā aktīvi darbojas un veiksmīgi piesaista investorus.

Būvniecības nozīme - no 2001. gada līdz 2008. gadam Īrijā kā galvenais virzītājspēks mājsaimniecības jomā bija būvniecība. Vidēji 12% darbaspēka tika nodarbināti būvniecībā, tikai sākot ar 2008. gada beigām, kad visā Eiropā, pasaulē iestājās ekonomiskā krīze, šie rādītāji kritās un būvniecības aktivitātes mazinājās.

Kultūras pārliecības veidošana - kultūras pārliecības veidošana ir vairāk socioloģisks, nevis ekonomisks pamatnosacījums, tomēr tā ietekme valsts attīstībā ir ievērojama. Šīs stratēģijas īstenošanai tika pielietota profesionāla pieeja, kas deva iedzīvotājiem lielāku atvērtību, lielāku līdzdalību, uzskaiti sociālajā jomā. Tāpat arī tika nodrošināta demokrātiska sadarbība ar institūcijām un atrisināts jautājums par sieviešu vienlīdzību (Clinch, Convery, 2002). Tas viss iedzīvotājos, darba l'ēmējos, visos sociālajos līmeļos ir radījis pārliecību un drošību.

Īrijas valsts ir spējusi izkļūt no nabadzīgas valsts statusa un ilgus gadus nodrošināt vienus no augstākajiem labklājības rādītājiem ES. Šāda mērķa sasniegšanu sekmēja gan valsts valdības lēmumi (dažādu politikas pasākumu piemērošana), gan arī ārējo faktoru ietekme.

Īrijas valsts attīstības augšupejā pieļautās kļūdas. Veiksmīgi izvēloties pareizos soļus valsts attīstībā un izaugsmē, neapšaubāmi tiek pieļautas arī kļūdas un neveiksmīgi lēmumi. Izpētot sākuma periodā pieļautās pamatkļūdas, analizējot un velkot paralēles, Latvijas valsts var l'emēt vērā Īrijas pieredzi un apsvērt savu rīcību līdzvērtīgās situācijās. Kā pamatkļūdas attīstības un valsts ekonomikas pilnveidošanas sākuma periodā Īrijas valsts praktiskais piemērs uzrāda: ekonomiskā kara izprovocēšana pret Lielbritāniju (Garvin, Tom, 2005), nenovērtējot savu „pretinieku,” Īrijas valsts šajā karā zaudēja un cieta pietiekami lielus ekonomiskos zaudējumus; protekcionisma politikas ieviešana; vilcināšanās atcelt protekcionisma un pašpietiekamības politiku (Clinch, Convery, 2002).

Esošajā situācijā zinātnieki, analītiķi un ekonomisti Īrijai pārmet valsts pārlietu lielo atkarību no iekšējām investīcijām un importētajām tehnoloģijām.

Salīdzinot Latvijas pieredzi ekonomiskās izaugsmes attīstības jomā, ir redzams, ka Latvija vairāk ir darbojusies: vienkārši eksperimentējot, nevis izvērtējot citu līdzīgās situācijās esošu valstu pieredzi; nesaistot kopā politiskos, sociālos, ekonomiskos un reģionālos mērķus, neļ'emot vērā arī to, ka tie vienmēr krasi mainījās, ieejot politiskās vides vadībā jaunam politiskajam spēkam. Līdz ar to šobrīd Latviju var salīdzināt ar Īriju līdzīgā situācijā vairāk nekā pirms 25 gadiem. Latvijai ir bijis pietiekami daudz laika, iespēju un paraugu, lai attīstītu valsti un radītu labvēlīgus apstākļus tās ilglaicīgai augšupejai. L'emot vērā ES perifērās valsts Īrijas pieredzi, Latvijai ir iespēja salīdzināt savu situāciju un attīstības gaitu (stratēģijas, lēmumi, fiskālā politika utt.), tādējādi izvērtējot līdzīgas valsts galvenos attīstības pamatnosacījumus un analizējot pieļautās kļūdas. Īrijas valsts attīstības paraugs dod iespēju Latvijai izveidot maksimāli efektīvus valsts ekonomikas tālāktīstības darbības virzienus, pamatnostādnes un plānus, kas sekmētu pastāvīgu valsts attīstības augšupeju.

Kā galvenie mūsdienu produktivitātes faktori minami: labi izglītots un adaptēties spējīgs darbaspēks, kas strādā ar jaunajām tehnoloģijām, moderna fiziskā infrastruktūra (iekārtas, ēkas), un inovācijas, zinātniskie, tehnoloģiskie pētījumi, ražošanas izpēte un attīstība. Īrijas piemērs uzskatāmi pierāda, ka emigrācija arī

viemēr nav slikts faktors. Aizbraukušie iedzīvotāji ārzemēs izglītojas, gūst labu pieredzi un atgriežas ar daudz lielāku kapacitāti. Dienvidlatgalei, tāpat kā visai Latvijai kopumā, būtu vairāk jāvelta uzmanība emigrējušo iedzīvotāju atgriešanās motivācijas stimulēšanai, jo 2007. - 2010. gadu straujais emigrācijas vilnis pierāda, ka valsti atstājušie ir nozīmīgi liels iedzīvotāju skaits teritorijas attīstībai un izaugsmes iespējām nākotnē. Produktivitāte saistās arī ar atvērtību jaunām idejām un jaunām pieejām darbībā.

2.3. Īrijas un Latvijas teritoriju attīstības potenciāla salīdzinājuma analīze

Īrijas un Latvijas salīdzinājums un analīze tiek veikta pēc darba autores izstrādātajām teritoriju attīstības potenciāla paaugstināšanas iespēju alternatīvām. Analīze tiek veikta, ņemot vērā Latvijas valsts situāciju, pievēršot uzmanību Dienvidlatgales situācijai. Attīstības potenciāla paaugstināšanas alternatīvu ieviešana lielākoties ir atkarīga no valsts iekšējās politikas.

Infrastruktūras attīstība. Īrijas ceļu programmā piecos gados (1994. - 1999.) atjaunošanā un pārbūvē ieguldīti 1.2 miljardi mārciņu (aptuveni 852 miljoni latu) (Andīl's, 2002). Ja vērtējam situāciju Dienvidlatgalē, tad redzams, ka te līdzvērtīgus līdzekļus ceļu uzlabošanā iegulda 25 gadu laikā. Īrijā infrastruktūras attīstīšana turpinās un tiek uzlabota un attīstīta ceļu, īpaši starptautisko lielceļu, infrastruktūra, straujos tempos tiek izbūvēti jauni ātrumposma lielceļi.

Uzlēmējdarbības vides attīstība inovāciju jomā. Īrijā uzlēmējdarbības vides attīstība inovāciju jomā lielākoties tiek veikta ar reģionālo asambleju un reģionu pārvalžu palīdzību. Katrā lielākā pilsētā ir savs industriālais, tehnoloģiskais parks, kur tiek veicināta uzlēmējdarbības vides attīstība apgabalos (grāfistēs). Īrijā, līdzīgi kā citās valstīs, ir valsts aģentūra Īrijas Uzlēmums (*Enterprise Ireland*), kas sniedz finansiālu un tehnisku palīdzību uzlēmējdarbības uzsākšanai (Flanigan, 2008). Viens no Īrijas straujās ekonomikas pirmsākumiem ir tas, ka Īrijas valdība pagājušā gadsimta 80. gados uzsāka ieguldīt augsta līmeņa investīcijas izglītībā un apmācībā (lielu daļu finansē ES fondi). Mērķtiecīgas politikas rezultātā Īrijā 2004. gadā izglītības līmenis bija augstāks nekā vidēji ES (Vaidere, Vanags, 2006). Ar ES fondu atbalstu visā Latvijā, tai skaitā Dienvidlatgalē, ir radīti vairāki uzlēmējdarbības centri (Dienvidlatgalē - 2), biznesa inkubatori (Dienvidlatgalē - 2) un tiek sniegta palīdzība uzlēmējiem strādājošo pārkvalificēšanā vai apmācībā, notiek uzlēmumu, augstskolu sadarbība. ņemot vērā esošo situāciju valstī un Dienvidlatgalē, devums pašreiz vērtējams kā vidēji vājš, tas saistīts ar finansējuma trūkumu gan uzlēmējdarbības centru, inkubatoru kvalitatīvai darbībai, gan izglītības un apmācības kvalitatīvā nodrošināšanā.

Uzlēmējdarbības vides attīstība finanšu jomā. Īrija attīstījusies, pateicoties galvenokārt centrālo iestāžu aktivitātēm lielos infrastruktūras attīstības projektos - noteiktu jomu attīstīšanai valsts izveidojusi speciālas aģentūras, kas sagatavo projektu pieteikumus. Arī Latvijā ir izveidotas reģionu attīstības aģentūras, tomēr minimālais finansējums to uzturēšanai (Valsts dotācija Latgales plānošanas reģionam 2008. gadā - 180 818 Ls, 2010. gadā - 133 791 Ls), speciālistu algošanai rada atgriezenisku saiti - aģentūru darbības rezultāts ir vājš. Te jāmin, ka Latvijā šīs attīstības aģentūras uztur

nevis valsts, kā tas ir Īrijas piemērā, bet vietējās pašvaldības. Īrijas ekonomikas veiksmīgā rīcība ir tās nodokļu politika, kas tika veidota, apzināti un krasi mainot bijušo sistēmu, lai tādējādi attīstītu valsts uzņēmējdarbības vidi. Vispārējie nodokļu atvieglojumi, kā arī speciālie – augsto tehnoloģiju attīstīšanai valstī, veido svarīgu stimulējošo pasākumu kopuma daļu. Nodokļu atvieglojumi ir pieejami nacionālajām un ārvalstu sabiedrībām - tā visa pašlaik trūkst Latvijas valstij, t.sk. Dienvidlatgalei.

Intelektuālās kapacitātes paaugstināšana. Īrijas ekonomikas nozīmīgs faktors ir uz zināšanām balstītas iniciatīvas – šo apstākli ļoti lielā mērā veicina ārvalstu tiešās investīcijas. Īrijā pēdējos gados ievērojami ir pieauguši valsts izdevumi pētniecībai un attīstībai, īpaši informācijas un komunikāciju tehnoloģiju jomās. Granti zinātniskajai pētniecībai un pētījumu veikšana Īrijā tiek nodrošināta ar veiksmīgu ES fondu līdzekļu apguvi. Dienvidlatgalē, protams, arī daļa pētījumu un grantu zinātniskajai pētniecībai tiek realizēti, pateicoties ES struktūrfondu līdzekļiem; tomēr Īrijas pieredze rāda, ka veiksmīgāka ES līdzekļu piesaiste ir atkarīga no valsts institūciju darbības un valsts valdības ieinteresētības līdzekļu maksimālā piesaistē, kas šobrīd Latvijā (attiecīgi Dienvidlatgalē) ir vājā līmenī – ES fondu kopējais apgūto finanšu apjoms ir viens no zemākajiem starp ES valstīm. Latvijā nepieciešama gudrāka, kvalitatīvāka pieeja un augsto tehnoloģiju aktīva izmantošana. Ir jāizveido veiksmīga sistēma, kas apvieno vietējo zinātnieku izgudrojumus un projektus ar mazo un vidējo uzņēmumu iespējām. Salīdzinot ar Latvijas rīcības pieredzi, Īrijā visvairāk investīciju uzņēmējdarbības, intelektuālās attīstības, kapacitātes paaugstināšanas, inovatīvas darbības attīstībai tiek novirzīts atpalikušajiem reģioniem, tādējādi piesaistot talantīgos, spējīgos iedzīvotājus un zinātniekus darbībai šajos reģionos – līdz ar to paaugstinot reģionu dzīves kvalitātes līmeni un ekonomisko, sociālo attīstību.

Latvijas pieredze ekonomiskās izaugsmes attīstības jomā liecina par līdzvērtīgu valsts situāciju analīzes un valsts lēmumu ilgtermiņa darbības trūkumu. Īrijas un Latvijas teritoriju attīstības salīdzinājuma analīze norāda uz Īrijas attīstības labās prakses piemēra reflektācijas iespējām darba autores pētāmajai teritorijai, veidojot maksimāli efektīvus ekonomikas tālāktīstības darbības virzienus, pamatnostādnes un plānus, kas sekmētu ilgtspējīgu attīstības augšupeju.

3. DIENVIDLATGALES SITUĀCIJAS ANALĪZE UN POTENCIĀLA IZVĒRTĒJUMS

Promocijas darba trešās nodaļas apjoms ir 57 lappuses, izmantotie dati un aprēķinu rezultāti apkopoti 20 tabulās, teksta paskaidrošanai un papildināšanai izstrādāti 18 attēli.

Dienvidlatgale ir daļa no Latgales reģiona teritorijas. Latvijas statistikā sociālekonomiskie rādītāji galvenokārt ir pieejami un tiek salīdzināti, analizēti reģionu griezumā. Lai veiktu Dienvidlatgales situācijas analīzi un potenciāla izvērtējumu, nepieciešams iepazīties ar visa Latgales reģiona kopējo situāciju. Kopējā Latgales reģiona teritorija aizņem 14 550 km², kas ir ~23% no valsts kopplatības.

Salīdzinot vairākus sociālekonomiskos rādītājus Latgales reģions ir vērtējams kā viszemāk attīstītais (skat.3.tab.). Piemēram, Latgalē, salīdzinot ar pārējiem valsts

reģioniem, ir vislielākais iedzīvotāju skaits, bet ekonomiskie rādītāji ir viszemākie. To norāda gan IKP uz vienu iedzīvotāju, kas ir 3 reizes mazāks, nekā Rīgas reģionā un ~2 reizes mazāks, nekā vidēji Latvijā, gan iedzīvotāju ienākuma nodokļa lielums, bezdarba līmenis un daudzi citi statistiski svarīgi rādītāji, kas liecina par sociālekonomisko problēmu saasinājumu.

3. tabula / Table 3

Sociālekonomiskie rādītāji Latvijas reģionos
Socio-economic indicators in regions of Latvia

Rādītājs / Indicator	Labākais rādītājs Best indicator	Vidēji Latvija /Average	Zemākais rādītājs / Lowest indicator
Iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju, Ls (2008) / Gross Domestic product per capita, Ls (2008)	Rīgas reģions / Riga's region: 12 234	7 144	Latgales reģions / Latgale's region: 3 926
Bezdarba līmenis, % (2010) / Unemployment level, % (2010)	Rīgas reģions / Riga's region: 10.3	12.0	Latgales reģions / Latgale's region: 16.0
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis uz vienu iedzīvotāju, Ls (2009) / Populations income tax per capita, Ls (2009)	Rīgas reģions / Riga's region: 338.5	265.9	Latgales reģions / Latgale's region: 158.3
Nefinanšu investīcijas uz vienu iedzīvotāju, Ls (2008) / Non-financial investment per capita, Ls (2008)	Rīgas reģions / Riga's region: 3072.6	2151.2	Latgales reģions / Latgale's region: 825.0
Demogrāfiskās slodzes līmenis (2010) / Old-age dependency rate (2010)	Rīgas reģions / Riga's region: 512.9	513.8	Zemgales reģions / Zemgale's region: 503.7
Ekonomiski aktīvo tirgus sektora statistikas vienību skaits uz 1000 iedzīvotājiem (2008) / Economically active market sector statistical units per 1000 inhabitants (2008)	Rīgas reģions / Riga's region: 60.2	55.6	Zemgales reģions / Zemgale's region: 46.9 Latgales reģions / Latgale's region: 47.7
Iedzīvotāju blīvums uz vienu km ² (2010) / Density of population per one km ² (2010)	Rīgas reģions / Riga's region: 105.4	34.9	Vidzemes reģions / Vidzeme's region: 15.3
Patstāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas, % (2005-2010) / Changes of residents population, % (2005-2010)	Rīgas reģions / Riga's region: 0.3	-2.1	Latgales reģions / Latgale's region: -6.4

Avots: autores aprēķini pēc LR Centrālās Statistikas un Valsts Reģionālās Attīstības aģentūras datiem

Source: author's calculation by data of LR Central Statistic Bureau and State Regional Development Agency

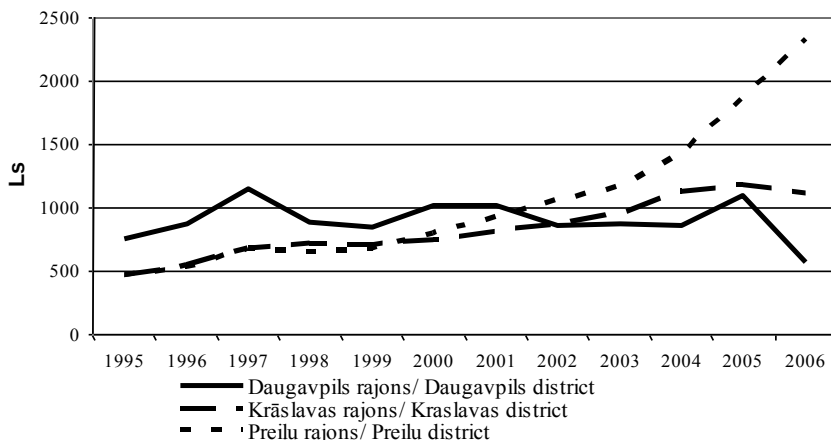
Demogrāfiskās slodzes līmenis Latgalē nav zemākais valstī, tas ir vidējo rādītāju robežās. Arī iedzīvotāju blīvuma ziņā Latgalē situācija ir pozitīvāka, kas norāda, ka teritorijā pastāv cilvēkresursu potenciāls.

3.1. Novadu ģeogrāfiskā un vēsturiskā vienotība

Kopš 2009. gada vidus Dienvidlatgales teritorijā ietilpst viena republikas nozīmes pilsēta Daugavpils un deviņi novadi. Dienvidlatgalē esošo novadu teritoriju (apvienoto pagastu) ģeogrāfiskā un vēsturiskā vienotība darbā tiek skatīta un analizēta katram novadam individuāli un analizējot katru bijušo pašvaldību. Analīzes rezultātā darba autore secina, ka izveidoto novadu teritorijas ir vērtējamas kā ģeogrāfiski un vēsturiski vienotas - teritorijas ir monolītas, tās nešķel citas administratīvās teritorijas, nešķērso dabīgie šķēršļi un katrā novadā apvienotie pagasti ir ģeogrāfiski, kultūrvēsturiski un ūdeņu vienoti. Dienvidlatgales teritorijā esošie novadi un republikas nozīmes pilsēta iekļaujas Latgales reģiona inženiertehnoloģiju klasterī, biznesa inkubatoru tīklā, mākslas un amatniecības sektora attīstībā, kultūrvēstures, kultūras izziņas, dabas un aktīvā tūrisma produktu klāstā. Dienvidlatgalē esošo pilsētu un novadu ģeogrāfiskā un vēsturiskā vienotība norāda uz teritorijā esošo iedzīvotāju iekļaušanos subreģiona telpā.

3.2. Ekonomiskā potenciāla raksturojums

Viens no nozīmīgākajiem kompleksajiem rādītājiem, kas raksturo reģiona ekonomiskās attīstības līmeni, ir iekšzemes kopprodukts (IKP). Latgales reģionā IKP apjoms no 1995. gada pastāvīgi palielinās, tomēr citos Latvijas reģionos ir vērojams straujāks palielinājums, līdz ar to Latgales reģions ir ar viszemāko rādītāju valstī (skat.2.att.). Visaugstākais IKP rādītājs no 1995. gada līdz 2001. gadam bijis Daugavpils rajonā, piedzīvojot strauju IKP samazinājumu 2006. gadā – no visaugstākā rādītāja 50194 tūkst. Ls (1997. gadā) uz 22535 tūkst. Ls.

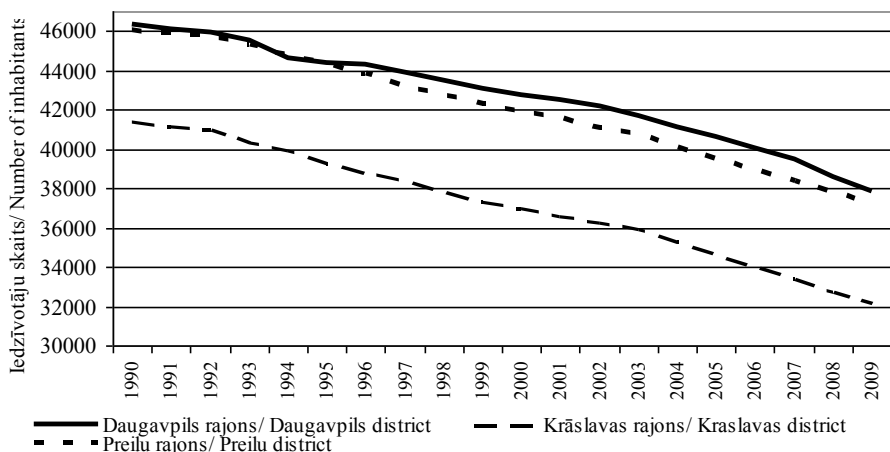
Avots: autores veidots pēc 1995.-2006. gadu LR Centrālās Statistikas pārvaldes datiem
Source: author's designed by data of LR Central Statistic Bureau, 1995.-2006.

2. att. Dienvidlatgales bijušo rajonu IKP uz vienu iedzīvotāju, Ls
Fig. 2. GDP per capita in former districts of Souther Latgale, Ls

Krāslavas rajonā IKP rādītājs kopš 1995. gada ir vienmērīgi audzis. Preiļu rajona IKP rādītājs kopš 1995. gada ir strauji pieaudzis pat 4.5 reizes, no 2002. gada Preiļu rajona

IKP rādītājs ir augstākais Dienvidlatgalē. Tas norāda uz bijušā rajona teritorijas attīstības straujo kāpumu un ekonomikas pozīcijām Dienvidlatgalē. Darba autore prognozē, ka kopš 2008. gada Dienvidlatgales IKP rādītāji ir samazinājušies. To apstiprina pēdējo gadu Pasaules ekonomikas krīzes ietekme uz valsts kopējo situāciju un ekonomikas izaugsmes rādītāju strauja pazemināšanās.

Iedzīvotāji. Jebkura teritorija ir sociāli attīstīties spējīga, ja tajā mīt cilvēki, kas ir ikvienas vietas svarīgākā bagātība un sociālekonomiskās attīstības pamats. Demogrāfiskajam potenciālam ir nozīmīga loma teritoriju ilgtspējīgā attīstībā. Kopš 1991. gada dabiskais iedzīvotāju pieaugums Latvijā ir negatīvs, kas liecina par negatīvām tendencēm valstī kopumā, notiekot diviem atšķirīgiem procesiem – dzimstības samazinājumam un iedzīvotāju migrācijai. Ne tikai Latvijā kopumā, bet arī Dienvidlatgales bijušajos rajonos un republikas nozīmes pilsētā Daugavpilī laika posmā no 1990. gada līdz 2009. gadam iedzīvotāju skaits pakāpeniski samazinās (par 19.8% Dienvidlatgalē, par 10.23% Latvijā kopumā) (skat.3.att.). Iemesli iedzīvotāju skaita samazinājumam ir vairāki – iedzīvotāju dzimstības zema un augstais mirstības līmenis, kā arī iedzīvotāju migrācija. Visaugstākais Dienvidlatgales iedzīvotāju skaita samazinājums novērojams Krāslavas rajonā, kurā, salīdzinot visus trīs rajonus, ir bijis viszemākais pastāvīgo iedzīvotāju skaits. Daugavpils pilsētā situācija ir ar līdzīgu tendenci kā bijušajos rajonos – 1990. gadā bija 126 575 iedzīvotāji, bet 2009. gadā tikai - 104 857 iedzīvotāji. Dienvidlatgales teritorijas apdzīvotības rādītāji pozitīvi raksturo reģiona attīstības potenciālu. Analizējot datus par Dienvidlatgali, novērojams, ka līdz ar kopējo pastāvīgo iedzīvotāju skaita samazinājumu iedzīvotāju blīvums Dienvidlatgalē sarucis no 18.83 (1995. gadā) līdz 15.77 (2009. gadā) iedzīvotājiem uz vienu kvadrātkilometru.

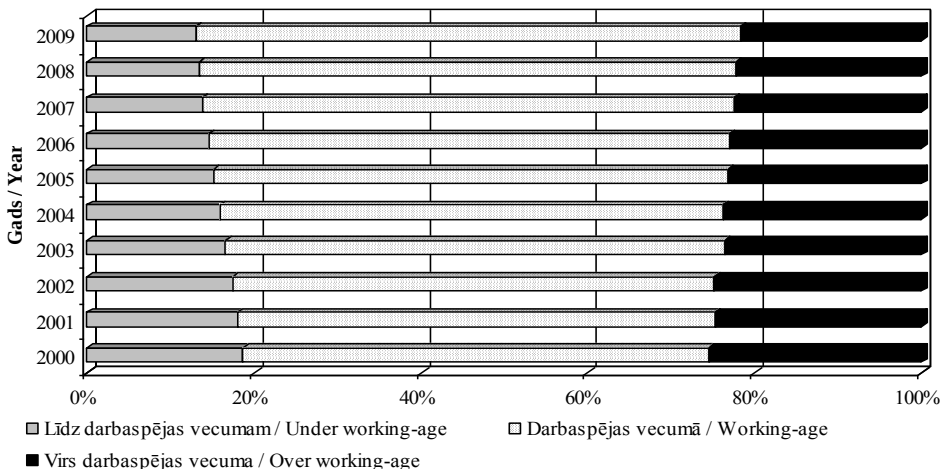
Avots: Darba autores veidots pēc 1990-2009. gadu LR Centrālās Statistikas pārvaldes datiem
Source: author's designed by data of LR Central Statistic Bureau, 1990.-2009.

3. att. **Patstāvīgo iedzīvotāju skaits Dienvidlatgales bijušajos rajonos gada sākumā**
Fig.3. **Number of population in former districts of Souther Latgale, beginning of year**

Statistikas dati noraida dažreiz sabiedrībā pausto viedokli par Latgales zemo apdzīvotības līmeni (iedzīvotāji. Latgales reģions, 2009). Lai arī pastāv pozitīvais apdzīvotības potenciāls, diemžēl pēdējo gadu statistikas dati liecina, ka reģionā ir izteikta iedzīvotāju skaita samazināšanās tendence, kas skar gan laukus, gan pilsētas – tam pamatā ir negatīva dabiskā pieauguma bilance.

Latvijā kopumā kopš 1991. gada migrācijas saldo ir negatīvs. Lai arī kopš 2002. gada starpvalstu migrācijas apjomi ir samazinājušies, tomēr Latvijas valsts iestāšanās ES ir radījusi iedzīvotāju mobilitātes pieauguma tendences. Saistībā ar pēdējos pāris gados valstī esošo ekonomisko situāciju iedzīvotāju starpvalstu migrācija ir pieaugusi un joprojām ir vērojama būtiska emigrācijas tendence. Ilgtermiņa migrācijas saldo Dienvidlatgales bijušajos rajonos ir ar krasi negatīvu tendenci. Iedzīvotāju skaits visā Latvijas teritorijā katru gadu turpina samazināties, tāpēc demogrāfiskā situācija valstī ir vērtējama kā nelabvēlīga.

Analizējot iedzīvotāju īpatsvaru darbspējas vecumā (atbilstoši attiecīgo pētāmo gadu likumdošanā noteiktajiem darbspējas un pensijas vecumiem) situācija visos trīs bijušajos rajonos ir līdzvērtīga – īpatsvara procentu palielinājums novērojams visā Dienvidlatgalē (skat. 4. att.), bez krasām rajonu atšķirībām. Zems demogrāfiskās slodzes līmenis nav uzskatāms par labvēlīgu teritorijas attīstības nosacījumu ilgtermiņā, ja vienlaikus pastāv zems dzimstības līmenis. Iedzīvotāju īpatsvars virs darbspējas vecuma (%) Dienvidlatgalē kopš 2000. gada pakāpeniski samazinās, visstraujāk – Krāslavas rajonā (no 26.3% uz 22.1% 2009. gadā, bāzes pieauguma temps ir -4.2%).

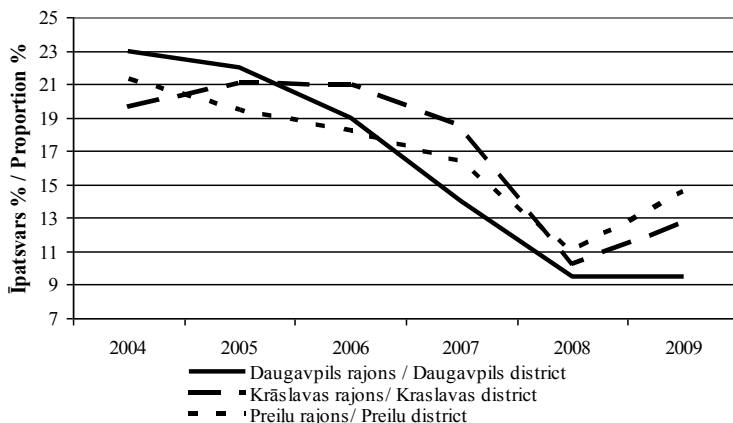
Avots: autores veidots pēc 2000.-2009. gadu LR Centrālās Statistikas pārvaldes datiem
Source: author's designed by data of LR Central Statistic Bureau, 2000.-2009.

4 att. **Dienvidlatgales iedzīvotāju vecumsastāvs gada sākumā, %**

Fig.4. Population age composition in Southern Lastgale, at the beginnin of year, %
Darbspēka kvalitatīvajam sastāvam un attīstības potenciālam īpaši nelabvēlīgs ir straujā jaunāko vecuma grupu pārstāvju skaita samazinājums. Prognozes liecina, ka

strukturālo pārmaiņu dēļ īpaši strauji mazināsies iedzīvotāju skaits darbspējas vecumā un turpināsies iedzīvotāju novecošanās. Minētās prognozes attiecas arī uz Dienvidlatgali, kas liecina par negatīvu teritorijas attīstības pamatrādītāju.

Reģistrētā bezdarba līmenis kopš 2004. gada visos pētāmajos subreģiona rajonos ir pakāpeniski samazinājies līdz 2008. gadam, tad ir novērojams, ka kopš 2008. gada, reģistrētais bezdarba rādītājs atkal strauji pieaug (skat.5. att.).

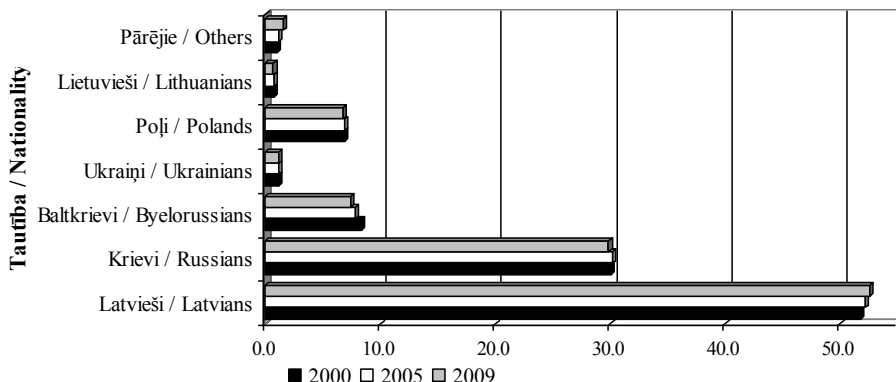

Avots: autores veidots pēc 2004.-2009. gadu Nodarbinātības Valsts aģentūras datiem
Source: author's designed by the State Employment agency, 2004 - 2009

5. att. **Reģistrētā bezdarba līmenis Dienvidlatgales bijušajos rajonos gada sākumā, %**
Fig.5. **Unemployment rate in former districts of Southern Latgale, %**

Sākot ar 2008. gadu, visaugstākais bezdarba rādītājs ir bijušajā Preiļu rajonā (11%), bet viszemākais - Daugavpils rajonā (9.5%). Esošo situāciju ir ietekmējusi Pasaules finanšu krīze, kas radīja ievērojamas negatīvas sekas Latvijas valsts ekonomikā. Prognozējams, ka reģistrētais bezdarba līmenis turpinās pieaugt.

Dienvidlatgales iedzīvotāju nacionālais sastāvs ir daudzveidīgs (skat.6.att.). Etnisko sastāvu ietekmē reģiona ģeogrāfiskais stāvoklis (robežas ar Krieviju, Baltkrieviju, Lietuvu) un arī teritorijas vēsturiskie un politiskie notikumi, kā arī iedzīvotāju migrācijas procesu īpatnības. Ļoti vērā LPSR varas gadu sekas, Latgalē ir liels īpatsvars krievu nacionalitātes iedzīvotāju, it īpaši pētāmā reģiona Daugavpils un Krāslavas rajonos. Pēdējo gadu laikā Daugavpils rajonā ir vērojama tendence latviešu tautības iedzīvotāju īpatsvara pieauguma un minimālam krievu tautības iedzīvotāju skaita samazinājumam. Preiļu rajonā etniskā situācija ir nedaudz atšķirīga – salīdzinoši teritorijā mīt liels īpatsvars latviešu tautības iedzīvotāju (68%). Gandrīz trešā daļa – 30% no iedzīvotāju kopskaita ir krievu tautības cilvēki, kā trešā un ceturtā visvairāk pārstāvētā tautības Dienvidlatgalē ir baltkrievi un poļi.

Avots: autores veidots pēc 2000., 2005. - 2009. gadu LR Centrālās Statistikas pārvaldes datiem
 Source: author's designed by data of LR Central Statistic Bureau, 2000., 2005-2009.

6. att. **Dienvidlatgales patstāvīgo iedzīvotāju nacionālais sastāvs gada sākumā, %**
 Fig.6. **National composition of the population of Southern Latgale, beginning of year, %**

Daudzi jauni izglītoti cilvēki izbrauc no Dienvidlatgales, it sevišķi no attālām perifērām teritorijām. Jauno kvalificēto speciālistu aizplūšana izskaidrojama ar attiecīgās kvalitātes darba vietu trūkumu un zemo atalgojumu. Liela ietekme iedzīvotāju aizplūšanā ir nepietiekamajai sociālajai infrastruktūrai un sadzīves apstākļiem, vajām komunikāciju iespējām, sliktai sasniedzamībai un ceļu kvalitātes infrastruktūrai.

Dabas resursi. Latvijas teritorijas ģeoloģiskās uzbūves un attīstības īpatnības nosaka tās atrašanās Austrumeiropas platformas ZR daļā. Dabas apstākļus un to daudzveidību nosaka ģeogrāfiskais novietojums un Baltijas jūras tuvums, dažādie reljefa un hidroloģiskie apstākļi. Ar dabas resursiem jāsaprot viss konkrētās teritorijas dabas apstākļu komplekss, ko cilvēks var izmantot savu vajadzību apmierināšanai.

Meža resursi ir pieskaitāmi pie nozīmīgākajiem Latvijas dabas resursiem. Dienvidlatgales teritorijā kopumā mežu masīvi 2008. gadā aizlēja 36.87% jeb 255.5 tūkst. ha no kopējās teritorijas. Salīdzinot mežu platības, kopš 2004. gada ir vērojams, ka bāzes absolūtais pieauguma temps pētāmajā periodā pieaudzis - platību skaits pakāpeniski palielinās. Tas nozīmē, ka teritorijā tiek veikta mežu kopšana un platību atjaunošana, teritoriju apmežošanas pasākumi.

Ūdens resursi ir viens no subreģiona nozīmīgākajiem resursiem. Šo resursu veido gan virszemes (upes, ezeri, strauti un avoti), gan pazemes ūdeņi, kas ir vitāli svarīgi dzeramā ūdens piegādei. Dienvidlatgales teritorijā ūdeņi aizņem 30002.4 ha no pētāmās teritorijas jeb 4.3% no teritorijas kopplatības. Dienvidlatgales teritorijas ūdenstilpju un ūdensteču potenciāls ir plaši pielietojams. Pietiekoši un nepiesārņoti pazemes ūdens resursi nodrošina priekšnosacījumus teicamas kvalitātes dzeramā ūdens apgādei subreģionā. Lielajai ezeru koncentrācijai Dienvidlatgalē ir būtiska loma tūrisma un atpūtas aktivitātēs, labas iespējas ar ūdeņiem saistītajam aktīvajam tūrismam un atpūtai, īpaši vasarās. Daudzi ezeri ir vienlīdz nozīmīgi gan zivsaimniecībai, gan tūrismam un rekreācijai.

Lai arī Dienvidlatgalē ir vienas no zemākās kvalitātes zemēm Latvijā, iedzīvotāju galvenā nodarbošanās ir tradicionālā lauksaimniecība. Lielākā teritorijas daļa ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme un vairākums no lauksaimniecības vajadzībām izmantojamās zemes atrodas piemājas saimniecību lietošanā, tad seko zemnieku saimniecību lietošanā esošās zemju platības. Dienvidlatgalē lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība aizņem 325950.1 ha jeb 47.04% no kopplatības. Vislielākās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības atrodas Daugavpils un Ilūkstes novadu teritorijās.

Dienvidlatgales teritorijā ir sastopama plaša bioloģiskā daudzveidība. Dienvidlatgalē atrodas 1 nacionālais parks, 6 daba liegumi, 8 dabas parki, 4 aizsargājamo ainavu apvidi un 2 dabas pieminekļi. Visaugstākā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju koncentrācija ir Daugavpils (14), Ilūkstes (11) un Krāslavas (7) novadu teritorijās, bet Dagdas, Līvānu, Preiļu un Vārkavas novados ir tikai pa divām šādām teritorijām. Minimālais īpaši aizsargājamo dabas teritoriju skaits galvenokārt saistīts ar novadu salīdzinoši nelielajām teritorijām un ģeogrāfisko atrašanās vietu – dabas teritoriju unikalitāte un ainaviskums biežāk ir novērojams Daugavas upes baseina tuvumā. Pēc Daugavpils Universitātes 2009. gadā veiktajiem pētījumiem Dienvidlatgales teritorijā atrodas vairākas ne tikai aizsargājamo augu, sēņu (52 sugas), bet arī gliemežu, vaboļu jeb bezmugurkaulnieku (46 sugas) un sūnu (1 suga) sugas. Aizsargājamo augu un dzīvo organismu izpētei ir pietiekams potenciāls, lai Dienvidlatgalē veidotu bioloģisko zinātņu ieleju ar DU kā vadošo iestādi.

Plaši izplatītie un samērā labi izpētītie derīgie izrakteņi veido galveno Latvijas minerālizejvielu bāzi. Dienvidlatgales neviendabīgā ģeoloģiskā uzbūve un veidošanās apstākļi radījuši dažādību minerālresursu jomā. Teritorija ir bagāta ar smilts-grants, smilts, māla un kūdras, sapropeļa un saldūdens kaļķa atradnēm. Subreģiona teritorijā atrodas 2 valsts nozīmes derīgo izrakteņu atradnes – māla atradne Nīcgalē un Pēternieku dolomīta atradne, kā arī - vairākas vietējās nozīmes atradnes. Saskaļā ar Latgales reģiona teritorijas plānojuma sniegtajiem datiem Dienvidlatgales teritorijā atrodas vairākas izmantojamas un vēl neizpētītas derīgo izrakteņu atradnes. Biežāk sastopamās atradnes ir smilts-grants un smilts, kas sastopamas visos subreģiona bijušajos rajonos. Dienvidlatgalē tikai neliela daļa no aprēķinātajiem derīgo izrakteņu resursu krājumiem tiek izmantota (mazāk par 10%). Teritorijai raksturīga mazpiesārņota mozaikveida ainava, kas paver iespējas ekoloģiski tīru ražotņu un ekotūrisma attīstībai.

Dienvidlatgales teritorija ir ar bagātiem meža un lauksaimniecības resursiem, bet, ņemot vērā transporta izmaksas, lielākais pašreizējais izmantošanas potenciāls saistāms ar vietējo izmantošanu (pārtika, enerģētika) vai arī pievienotās vērtības palielināšanu (bioloģiskie, augstas kvalitātes pārtikas produkti, kokapstrādes produkti utt). Dienvidlatgalei piemīt pietiekams potenciāls, lai attīstītu teritorijā daudzveidīgu tautsaimniecību un veicinātu subreģiona līdzsvarotu ilgtspēju.

Transporta infrastruktūra. Latgales reģiona izvietojums un attīstītais ceļu tīkls (ņemot vērā tā stāvokli) ir Dienvidlatgales priekšrocība. Esošie starptautiskas nozīmes transporta koridori (Eiropa, Baltijas valstis – Krievija – Baltkrievija) paver jaunas attīstības iespējas gan subreģiona, gan visas Latvijas attīstībai paplašinātajā ES. Dienvidlatgalē ir pārdomāti izveidots autoceļu un dzelzceļu tīkls, kas ir galvenais

priekšnoteikums tā sasniedzamībai un ekonomiskajai attīstībai. Teritoriju šķērso divi nacionālas un starptautiskas nozīmes autoceļi un starptautiskas nozīmes Transeiropas (TEN) dzelzceļa koridori. Pēc pārvadāto kravu apjoma austrumu rietumu dzelzceļa koridorā atrodas viena no trijām lielākajām un nozīmīgākajām dzelzceļa stacijām: Daugavpils. Dzelzceļa nozīme subreģiona starptautiskās sasniedzamības nodrošināšanā ir ļoti liela, tomēr pašlaik tā potenciāls netiek pilnvērtīgi izmantots. Dzelzceļa infrastruktūra un pamatlīdzekļi ir pietiekami, lai apmierinātu pieprasījumu pēc kravas un pasažieru pārvadājumiem, taču to nolietojums strauji pieaug. Valstiskā līmenī nav pietiekami apzināta nepieciešamība veidot kompleksu loģistikas un transporta sistēmu, – katrs transporta veids darbojas izolēti, sadrumstalojot kopējos infrastruktūras attīstībai pieejamos resursus (Reģiona telpiskās struktūras, 2007).

Dienvidlatgalē līdz 20. gs. 80. gadiem darbojās lidosta Daugavpilī (Locikos), nodrošinot regulārus pasažieru reisus un kravu pārvadājumus uz Rīgu. Kopš valsts neatkarības atgūšanas, subreģionā vairs nav sertificētu, darbojošos lidostu, Lociku lidlauks tiek izmantots tikai apmācību lidojumiem. Lidosta būtu svarīga gan uzlēmējdarbības, pasažieru, kravu pārvadājumu, gan tūrisma attīstībai. Mazās aviācijas attīstība varētu uzlabot sasniedzamību, līdz ar to ievērojami paaugstinot Dienvidlatgales konkurētspēju. Lai nodrošinātu lidlauku atbilstību lidostas kritērijiem, nepieciešamas ievērojamas investīcijas to infrastruktūrā.

Daugavpils pilsēta ir subreģiona galvenais transporta mezgls un ekonomiskās attīstības centrs. Tajā ir visi priekšnoteikumi attīstīt multimodālo centra mezglu dzelzceļa, autotransporta kravu un pasažieru pārvadājumiem. Dienvidlatgales pieejamais potenciāls loģistikas un tranzīta kravu plūsmu apkalpošanā šobrīd netiek pietiekami izmantots, līdz ar to esošās uzlēmējdarbības iespējas ir vērtējamas kā neizmantotais potenciāls.

Uzlēmējdarbība. Uzlēmējdarbība ir galvenais nosacījums subreģiona ekonomiskās attīstības paaugstināšanai. Latvijā īstenotās agrārās reformas rezultātā sīkus zemes īpašumus ieguva ļoti daudzi mantinieki, kuri nav ne pratuši, ne spējuši, ne arī vēlējušies zemi lietderīgi izmantot lauksaimniecībai. Tāpēc Latvijā, attiecīgi arī Dienvidlatgalē, joprojām netiek apsaimniekotas ļoti lielas zemes platības, kuras strauji degradējas. Lielākajā daļā Latvijas lauku saimniecību ir ļoti zems darba ražīgums, tāpēc arī lauksaimniecībā nodarbināto īpatsvara un lauksaimniecības pievienotās vērtības īpatsvara attiecība, kopumā lēmot, ir ļoti nelabvēlīga, un tā ievērojami atšķiras no attīstīto valstu makroekonomikas attiecīgiem rādītājiem. Tas neizbēgami veicina saimniecību skaita konsekvētu samazināšanos. Dienvidlatgalē no 2004. gada (1463 saimniecības) līdz 2009. gadam (1381 saimniecība) zemnieku un zvejnieku saimniecību skaita samazinājums ir -5.6%. Ļoti sadrumstalota ir lauksaimniecības produkciju pārstrādājošā rūpniecība, un tas traucē efektīvi izmantot resursus, kā arī mazina nozares kopējo konkurētspēju. Tas ir viens no faktoriem, kas palīdz kaimiļvalstu uzlēmējiem palielināt savu pārtikas tirgus daļu Latvijā. Dienvidlatgalē līdzās minētajai lauku problemātikai kā kavējošs iemesls ir iedzīvotāju nepietiekamā izpratne par tirgus procesiem, tendencēm, struktūras izmaiņām un par uzlēmējdarbības uzsākšanas vadību; izteikti trūkst zināšanu, lai strādātu ārējos tirgos. Turklāt finanšu līdzekļu nepietiek ne tikai uzlēmējdarbības uzsākšanai, bet arī paplašināšanai,

modernizācijai un attīstībai. Tas nozīmē, ka īpaša uzmanība jāpievērš mērķtiecīgiem ieguldījumiem teritoriju infrastruktūras attīstībā un cilvēkresursu izglītošanā, it īpaši vietās, kur ir pietiekami apstākļi un iespēja uzlēmējdarbības attīstībai.

Vispārējo ekonomisko situāciju Dienvidlatgalē raksturo tā pati tendence, kas ir visā valstī gan attiecībā uz ekonomisko augšupeju, gan krīzi. Vislielākais ekonomiski aktīvo vienību skaita pieaugums noticis individuālo komersantu aktivitātēs – laika posmā no 2004. gada līdz 2009. gadam to daudzums pakāpeniski palielinājās no 475 vienībām uz 897 jeb par 88.8 procentiem (skat.4.tab.). Ekonomiski aktīvās statistikas vienības individuāliem komersantiem ir strauji palielinājušās, l'ēmot vērā pētāmā laika posma pakalpojumu sniegšanas jomas paplašināšanos un pieprasījumu pēc tirdzniecības vietām, pakalpojumu sniegšanu būvniecības, transporta, skaistumkopšanas u.c. jomās. Vislielāko ekonomiski aktīvo statistikas vienību skaitu veido pašnodarbinātās personas. Augstais bezdarba līmenis subreģionā un valsts politika nodokļu jautājumā mudina iedzīvotājus meklēt risinājumus ienākumu gūšanā, līdz ar to Dienvidlatgalē ir ievērojami liels pašnodarbināto personu īpatsvars (2009. gadā – 4878 pašnodarbinātās personas).

4. tabula / Table 4

Ekonomiski aktīvās statistikas vienības Dienvidlatgalē (2004-2009), skaits
Economically active statistical units in Southern Latgale (2004-2009), quantity

Gads / Ekonomiski aktīvās statistikas vienības Year / Economically active statistical units	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Bāzes absolūtais pieauguma temps, % / Base absolute rate, %
Pašnodarbinātās personas / Self-employed persons	4229	4252	4548	4936	4643	4878	15.3
Individuālie komersanti / Individual mercants	475	467	727	786	921	897	88.8
Komersabiedrības / Companies	2018	2081	2146	2315	2475	2430	20.4
Zemnieku un Zvejnieku saimniecības / Farms and Fishery farms	1463	1542	1514	1529	1468	1381	-5.6
Kopskaits / Total	8185	8342	8935	9566	9507	9586	17.1

Avots: autore veidots pēc 2004. -2009. gadu LR Centrālās Statistikas pārvaldes datiem

Source: author's designed by data of LR Central Statistic Bureau, 2004-2009.

No reģistrēto zemnieku, zvejnieku saimniecību skaita vislielākie rādītāji ir Daugavpils novada teritorijā (269) salīdzinājumā ar Aglonas novadu, kur to skaits ir par 55 jeb 79.6% mazāks. Daugavpils novada situācija ir skaidrojama ar Daugavpils pilsētas tuvumu. Vairākums uzlēmumu, izl'ēmot zemnieku un zvejnieku saimniecības, tiek reģistrēti ar Daugavpils pilsētas teritorijā esošo juridisko adresi.

Dienvidlatgales bijušo rajonu teritorijās no 2004. līdz 2008. gadam ekonomiski aktīvo uzlēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem katru gadu ir audzis - no 164 uzlēmumiem 2004. gadā līdz 194 uzlēmumiem 2008. gadā. Visstraujākais

palielinājums novērojams Preiļu rajonā, kur 2008. gadā ir arī visaugstākais rādītājs starp visiem Dienvidlatgales rajoniem.

Tautsaimniecības nozares. Galvenās un nozīmīgākās tautsaimniecības nozares, kuru attīstību un resursus nosaka Dienvidlatgales telpiskā struktūra, ir mežsaimniecība un kokapstrāde, lauksaimniecība, lauksaimniecības produktu pārstrāde, pārtikas un rūpnieciskā ražošana, tūrisma nozares pakalpojumi, mašīnbūve, vieglā rūpniecība un ķīmiskā rūpniecība.

Mežsaimniecība un koksnes ražošana Dienvidlatgalei ir svarīga nozare, kas pēdējo gadu laikā ir devusi ievērojamus ienākumus. No 1990-to gadu vidus līdz 2008. gadam mežu izstrāde ir bijusi dominējošā mežsaimniecības nozare. Koksnes un koksnes produkcijas ražošana Dienvidlatgalē katru gadu pieaug, bet pārstrādātās produkcijas īpatsvars saražotās kokapstrādes produkcijā ir minimāls. Subreģionā, tāpat kā Latvijā kopumā, galvenā eksporta produkcija ir balķi un sazāģēta koksne. Kokapstrāde līdz 2008. gadam bija viena no lielākajām visas Latgales rūpniecības nozarēm, tās pievienotā vērtība veido gandrīz ceturto daļu no apstrādes rūpniecībā saražotā. Apgrozījuma pieaugums mežsaimniecības nozares uzņēmumiem ar apgrozījumu līdz 1 milj. Ls gadā no 2006. gada līdz 2008. gadam pieauga par 950%, bet kokapstrādes nozares uzņēmumiem ar apgrozījumu virs 5 milj. Ls - par 14%. (Latgales stratēģija 2030, 2010). Attīstoties koksnes kvalitatīvākai pārstrādei, sagaidāms, ka nākotnē varētu palielināties kokmateriālu imports no Krievijas un Baltkrievijas. Tas var veicināt pierobežas teritoriju un infrastruktūras attīstību un dot iespēju pierobežas uzņēmumiem veiksmīgāk sadarboties ar kaimiņvalstu kolēģiem. Esošā vispārējā valsts ekonomikas situācija pastiprina šo tendenci, pasliktinot Dienvidlatgales kokapstrādes nozares uzņēmumu stāvokli, ko ietekmē arī pieaugošā konkurence līdz ar nozares paplašināšanos kaimiņvalstīs (Lietuva, Baltkrievija).

Dienvidlatgales galvenās lauksaimniecības nozares ir graudkopība, piens un gaļas lopkopība. Bez tradicionālajām nozarēm – augkopības un lopkopības – teritorijā attīstītas vairākas netradicionālās lauksaimniecības formas, piemēram, dzērveļu, sēļu, šķiedras kaļepju (kaļepju šķiedra pasaulē ir pieprasīta, to pārstrādā gandrīz bez atlikumiem), ārstniecības augu audzēšana (pieprasīti Eiropā), truškopība, biškopība (viss Latgales reģions joprojām tiek dēvēts par vienu no labākajām biškopības vietām Latvijā), aitu, fāzānu, zosu un strausu audzēšana u.c. Zivsaimniecība Dienvidlatgalē saistīta ar zivju nozveju iekšzemes ūdeņos un dīķos, šajā nozarē uzņēmumu skaits ir minimāls. Ņemot vērā situāciju, Dienvidlatgalē netradicionālajai lauksaimniecībai ir salīdzinoši liels priekšrocības un nākotnes potenciāls.

Lauksaimniecības nozare Dienvidlatgalē joprojām smagi izjūt pārejas periodu uz tirgus ekonomiku - trūkst finanšu līdzekļu tehnikas atjaunošanai un modernizācijai, pastāv zema uzņēmējspēja un par nozari bremzējošiem apstākļiem var uzskatīt realizācijas kvotas, valsts nodokļu politiku un citus faktorus. Lauksaimniecībā neizmantoto zemju īpatsvars Dienvidlatgales novados ir līdz 20%, vislielākais procentuālais skaits vērojams Daugavpils, Aglonas un Dagdas novados (Latgales stratēģija 2030, 2010). Zema ir vietējo pašvaldību aktivitāte neapstrādāto zemju īpašnieku brīdināšanā vai sodīšanā (kas ir saskatāma ar likumdošanu) par zemes neizmantošanu un pārvēršanu par krūmāju un nezāļu audzi.

No 2005. gada līdz 2009. gadam pārtikas produktu un dzērienu ražošanas uzņēmumu skaits Dienvidlatgalē ir samazinājies (no 58 līdz 44 uzņēmumiem), kas saistīts ar vispārējo situāciju pārtikas ražošanas un pārstrādes nozarē Latvijā. Nozīmīgākās apakšnozares subreģionā ir dzērienu ražošana, piena, zivju, gaļas pārstrāde un plaša pārtikas produktu klāsta ražošana. Analizējot ražošanas nozares sektoru Dienvidlatgalē, rezumējams, ka esošā uzņēmējdarbības vide ražošanas attīstībai ir nelabvēlīga, nozares attīstību un pilnveidošanos neveicinoša. Trūkst speciālistu un pētījumu par konkrētu produktu, visas nozares attīstības tendencēm un perspektīvām. Kā arī īpaši jūtams visaptverošs valsts atbalsta trūkums noieta tirgus paplašināšanai, iekārtu un tehnoloģiju modernizēšanai un inovāciju ieviešanai.

Rūpniecības kā nozares loma Dienvidlatgales ekonomikā pēdējos gados palielinās. Lielākie ražošanas uzņēmumi koncentrēti Daugavpilī. Ķīmiskās rūpniecības uzņēmumi visā Latgalē „atgūst otro elpu” pēc vairākkārtējiem neveiksmīgiem privatizācijas mēģinājumiem un īpašnieku maiņām, pamazām paaugstinot savus ražošanas apjomus (Ekonomika. Latgales reģions, 2009). Līdz ar to uzņēmumi ķīmiskās ražošanas jomā attīstās lēni. Aizvien nozīmīgāku vietu Dienvidlatgales rūpnieciskajā ražošanā ieņem vieglā rūpniecība. Nozarē darbojas daudzi uzņēmumi un šūšanas darbnīcas. Lielākā daļa no tiem galvenokārt izpilda ārvalstu šūšanas uzņēmumu pasūtījumus, produkcija tiek realizēta ES un NVS valstīs. Mašīnbūves nozares uzņēmumu ražošanas apjomi pēc Krievijas 1998. gada krīzes pakāpeniski atjaunojas un palielinās. Lielākie noieta tirgi ir NVS un ES valstis (Ekonomika. Latgales reģions, 2009), uzņēmumi ir koncentrēti Daugavpils pilsētas teritorijā.

Tūrisma uzņēmējdarbības joma Dienvidlatgalē kļūst arvien populārāka. To iespējams veidot paralēli jau esošajai uzņēmējdarbībai, piemēram, lauksaimniecībai, zivsaimniecībai. 2009. gada beigās Latgales reģionā bija 51 tūrisma mītne (50 645 apkalpotas personas), tai skaitā Dienvidlatgalē - 26, apkalpojot 28 005 personas (Latgales stratēģija 2030, 2010). Subreģionā attīstās galvenokārt dabas, ūdeņu, kultūrvēstures, sakrālais un dažādi aktīvā tūrisma veidi. Dienvidlatgales vērtība ir bagātā kultūrvidē, ko veido dažādu tautību tradīcijas, kultūrvēsturiskā mantojuma objekti, īpaša virtuve, nacionālie svētki, mūzika, māksla un amatniecība. Visas Latgales kultūras tradīcijas ir unikālas ne tikai Latvijai, bet arī visas Ziemeļeiropas mērogā.

Dienvidlatgales teritorijas ģeogrāfiskais izvietojums un vairāku valstu piereobeža ir vērā ņemami faktori transporta pārvadājumu, loģistikas un tranzīta attīstībai. Lai arī reģiona ģeogrāfiskais izvietojums ir īpaši labvēlīgs tūrisma nozares attīstībai un tā sasaiste ar tranzītu nosaka nozares svarīgumu eksporta attīstībā, statistikas dati uzrāda, ka nozare reģionā ir vāji attīstīta. Tālāka tranzīta potenciāla izmantošana, loģistikas attīstība var kļūt par būtisku subreģiona ekonomiskās izaugsmes faktoru. Attīstoties rietumu-austrumu un ziemeļu-dienvidu transporta koridoriem, ir iespējas uzlabot autoceļus un dzelzceļus, vienlaikus attīstot tranzītpārvadājumus (Reģionu attīstība Latvijā, 2006). Kā nākotnes perspektīva nozares attīstībai varētu būt pieprasījuma apmierināšana, izveidojot teritorijā noliktavas, loģistikas centrus, stāvvietas, tehniskās apkopes, viesnīcas un attīstot sakarus nozares paplašināšanai. Atrāšanās vieta uz robežas starp ES un Krieviju ir lieliska iespēja sabiedrībām, kas

nav ES rezidentes, izvērst reģionā ražošanas jaudas galīgai savākšanai, gūstot labumu no labvēlīga muitas režīma.

Pēc Ekonomikas ministrijas sniegtās informācijas 2009. gadā starp 100 lielākajiem Latvijas eksportētājiem pieci ir Dienvidlatgalē, vienīgie Latgales reģionā, reģistrētie uzņēmumi - četri no tiem darbojas Daugavpilī un viens Preiļos. Eksportēti tiek lielākoties metālapstrādes, vieglās rūpniecības un pārtikas produkti. Preces tiek eksportētas galvenokārt uz ES un NVS valstīm.

Uzlēmējdarbības atbalsta aktivitātes ir vērtējamas gan subreģiona iekšienē, gan valsts līmenī. Dienvidlatgales teritorijā pastāv tikai divi biznesa inkubatori (Līvānos un Preiļos). Aglonas novadā darbojas Uzlēmējdarbības atbalsta centrs, kura uzdevums ir sekmēt sociāli ekonomisko attīstību novadā; Daugavpils pilsētā darbojas Inovatīvas uzlēmējdarbības atbalsta centrs. Dienvidlatgales uzlēmējdarbības sektora konkurētspēja nevar attīstīties bez uzlēmējdarbībai labvēlīgas vides izveidošanas, ko lielā mērā nosaka tas, cik konkurētspējīga ir valsts nodokļu politika, kāda ir kapitāla tirgus, infrastruktūras, izglītības sistēmas un valsts atbalsta pakāpe un efektivitāte, cik sakārtota, stabila ir uzlēmējdarbības jomas likumdošana valstī.

Dienvidlatgalē ir izveidots pozitīvi vērtējams uzlēmējdarbības atbalsta tīkls, kura darbs ir jāturpina un jāpaplašina, lielāko uzsvaru liekot uz esošo uzņēmumu darbības efektīvizāciju, augstākās pievienotās vērtības produktu vai pakalpojumu radīšanu un realizāciju un inovāciju attīstību. Ekonomikas izaugsmē uzsvars būtu liekams uz darbaspēka kvalifikācijas un darba efektivitātes celšanu, līdztekus investīcijām pamatlīdzekļos.

Dienvidlatgales teritorijas, tāpat kā visas Latgales reģiona, potenciāls netiek pilnībā izmantots. Jebkuras teritorijas vienmēr konkurē par noteiktām cilvēku grupām. Teritorijas vērtība aug līdz ar tās iedzīvotāju skaita pieaugumu, Dienvidlatgale nav izņēmums. Subreģiona ekonomikas attīstībā būtu jāakcentē esošo stipro uzņēmumu atbalsts un to pakāpeniska modernizācija, produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanas stimulēšana, kombinējot to ar jaunu dinamisku uzņēmumu attīstību.

3.3. Reģionālās attīstības atbalsta instrumenti Dienvidlatgalē

Par reģionālās attīstības atbalsta instrumentiem ir uzskatāmas rīcībpolitiku īstenošanas programmas un pasākumi, kas ir vērsti uz valsts teritoriju attīstību. Atbalstu to īstenošanai var saņemt dažādos veidos – no valsts budžeta līdzekļiem, no Eiropas Savienības (Strukturālie un Kohēzijas fondi, subsīdijas) vai citu ārvalstu līdzfinansējuma.

Viens no pirmajiem un būtiskākajiem reģionālās politikas līdzekļiem Latvijā bija Īpaši atbalstāmo reģionu programma, kuras praktiskā īstenošana sākās 1998. gadā. Īpaši atbalstāmā teritorija ir teritorija, kurā ilgstoši saglabājas negatīvas ekonomiskās un sociālās attīstības tendences vai viena no šīm tendencēm un kurai ir piešķirts īpaši atbalstāmās teritorijas statuss MK noteiktajā kārtībā. 2010. gadā īpaši atbalstāmais teritorijas statuss Dienvidlatgalē tika piešķirts visiem novadiem un pilsētām, izņemot Daugavpils un Līvānu pilsētas, jo pilsētas saņem Eiropas Reģionālās attīstības fonda pilsētvides atbalstu. Lai veicinātu ekonomiskās aktivitātes īpaši atbalstāmās teritorijās, komersantiem ir iespējams pretendēt uz nodokļu atvieglojumiem, piemērojot īpašu pamatlīdzekļu nolietojuma norakstīšanas un īpašu zaudējumu segšanas kārtību.

Atbalstīto projektu skaits no 2007. līdz 2009. gadam valstī ir minimāls (Rīgas reģionā 1 projekts, Zemgales – 2, Kurzemes – 4, Vidzemes – 15 un Latgales – 31), kas norāda uz uzlēmēju neieinteresētību izmantot šīs priekšrocības. Kā iemeslus pasivitātei var minēt iesniedzamo dokumentu, plānu apjomu un nepieciešamās vairākkārtējās atskaites, ne vienmēr mazam vai vidēja lieluma uzņēmumam gūstot ieguldītajam atbilstīgu rezultātu. Nodokļu atvieglojumu apjomi, īpaši 2010. gadā, bija noteikti minimāli, kas nedeļa ievērojamo ieguldījumu teritoriju līdzsvarotas attīstības izlīdzināšanā.

Izmaksāto subsīdiju apjoms no 2000. gada līdz 2009. gadam (ieskaitot Dienvidlatgalē veido 30 581 511.50 Ls jeb 10% no kopējām valstī izmaksātajām subsīdijām. Dienvidlatgale subsīdiju apjoma ziļā ir vienā no zemākajām vietām (vēl mazāks apjoms tika izmaksāts Austrumlatgales, Ziemeļaustrumu un Viduslatvijas teritorijās), bet visaugstākais subsīdiju apjoms ir saņemts Zemgales (53 173 294.64 Ls jeb 18%) un Ziemeļvidzemes (49 492 352.31 Ls jeb 17%) reģionos. Turklāt citas ES valstis sakarā ar globālo ekonomikas krīzi ir palielinājušas subsīdiju apjomu, bet Latvijā tās ir ievērojami samazinātas. Tas norāda, ka uzņēmējiem un zemniekiem tikpat kā nav iespēju konkurēt ar citu ES valstu uzņēmējiem un produktu piegādātājiem. Subsīdiju minimālais apjoms salīdzinājumā ar citām ES valstīm un reģiona atbalsta intensitāte salīdzinājumā ar pārējiem reģioniem neveicina Dienvidlatgales lauksaimnieku un uzņēmumu konkurētspēju. Valsts piešķirto subsīdiju apjomi Dienvidlatgalē neliecina, ka tiek risinātas reģionālās sociālekonomiskās atšķirības, to pierāda arī Austrumlatgales minimālais piešķirto subsīdiju apjoms – ar subsīdiju palīdzību netiek veikta reģionu līdzsvarotas attīstības veicināšana.

Mērķdotācijas pašvaldību investīcijām reģionu griezumā norāda, ka Latgales reģionā (tātad arī Dienvidlatgalē) 2009. gadā ir piešķirti ievērojami mazāki investīciju apjomi, nekā pārējos reģionos, izņemot Rīgas reģionu (skat.5.tab.). Mērķdotāciju īpatsvars no kopējā apjoma Latgalei veido tikai 9.5%, bet visaugstākais īpatsvars ir Vidzemes reģionam (42.4% jeb 45 reizes vairāk, nekā Latgalē).

5. tabula / Table 5

Mērķdotācijas pašvaldību investīcijām plānošanas reģionos
Earmarked subsidy for investments of municipality's in planning regions

Plānošanas reģions / Planning region	Mērķdotāciju apjoms, tūkst. Ls / Amount of Earmarked subsidies, thous.Ls	Mērķdotāciju apjoms uz 1000 iedz., Ls / Earmarked subsidy volume per 1000 inhabit., Ls	Mērķdotāciju īpatsvars, % / Proportion of Earmarked subsidies, %	Finansēto projektu skaits / No. of funded projects
Rīgas	146.0	133	1.2	5
Vidzemes	5163.4	21 918	42.4	16
Kurzemes	3205.2	10 626	26.3	19
Zemgales	2497.6	8 859	20.5	10
Latgales	1154.6	3 360	9.5	21

Avots: Valsts Reģionālās Attīstības aģentūras dati (Reģionu..., 2010)

Source: data of State Regional Development Agency (Reģionu..., 2010)

Izņemot vērā to, ka Latgales reģiona apdzīvotības blīvuma rādītāji atbilst valsts reģionu vidējiem rādītājiem, mērķdotāciju apjoms uz 1000 cilvēkiem ir mazākais (3360 Ls), izņemot Rīgas reģionu (133 Ls). Pārējos reģionos tas ir līdz pat 6.5 reizēm augstāks

(piemēram, Vidzemē – 21918 Ls). Lai arī Latgales pašvaldības izrādījušas lielu aktivitāti, piemēram, 2009. gadā tika apstiprināts lielākais projektu skaits – 21 - starp reģioniem, tas nav bijis rādītājs, kas sniegtu lielāku mērķdotāciju investīciju apjomu. Darba autore secina, ka vairums valsts reģionu attīstības atbalsta pasākumu neatbilst to sadalījumam pēc reģionu sociālekonomiskā stāvokļa situācijas. To pierāda arī mērķdotācijas pašvaldību pasākumiem 2009. gadā, kas tika piešķirtas tikai vienam no valsts reģioniem – Kurzemes reģionam 400 tūkst. Ls apmērā (Reģionu attīstība Latvijā, 2010).

Latvijas virzība uz ES sekmēja reģionālās attīstības jautājumu aktualizēšanu valstī. Tomēr ES reģionālās politikas īstenošana nenozīmē, ka automātiski tiek īstenota arī nacionālā reģionālā politika. Dati par īstenoto ES projektu skaitu un apjomu tiek sniegti tikai reģionu griezumā, sīkāks dalījums nav pieejams. Latgales reģiona situācijas analīze atspoguļo arī Dienvidlatgales situāciju attiecībā pret pārējām valsts teritorijām. Iepriekšējā ES fondu plānošanas periodā (2004. - 2006.) vismazākais ES struktūrfondu finansējuma apjoms tika piešķirts Latgales reģionam, tikai 8% no kopējā ES fondu sniegtā finansējuma; visvairāk, gandrīz pusi no kopējā finansējuma, saņēma Rīgas reģions (48%). Analizējot absolūto finansējuma apjomu, pēc lielākā un mazākā rādītāja var secināt, ka ekonomiski spēcīgākie reģioni piesaista lielāku finansējumu. Ja ņem vērā reģionu ģeogrāfisko novietojumu un iedzīvotāju skaitu, var secināt, ka ģeogrāfiskais novietojums vai iedzīvotāju skaits nerāda ES fondu finansējuma apguves kopsakarību – Latgales reģionā nav mazākais iedzīvotāju skaits un ne visi reģioni, kas atrodas lielākā attālumā no galvaspilsētas, ir saņēmuši mazāko finansējumu. Analizējot projektu finansējuma apjomu un projektu skaita kopsakarības, var secināt, ka projektu skaits automātiski nenodrošina finansējuma apjomu, piemēram, Kurzemes (1492 projekti) un Vidzemes (1352 projekti) reģionos ir līdzīgs skaits atbalstīto projektu, starpība ir 140 projekti, bet piešķirtais finansējums Vidzemē ir uz pusi mazāks (Kurzemē – 97 499 507 Ls, Vidzemē – 45 756 655 Ls). ES fondu līdzfinansēto projektu noteikšanā un finansējuma piešķiršanā Latvijas reģionālās attīstības aspekti tiek ņemti vērā tikai minimāli. Projektu vērtēšanas kritērijos reģionālais komponents ir ietverts formāli.

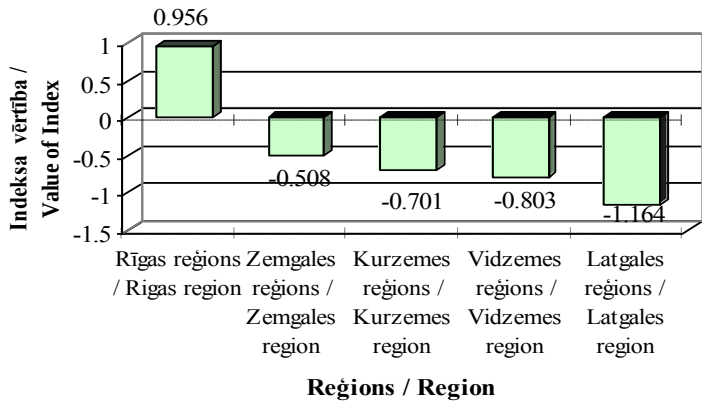
Latvijā pastāv drīzāk formāla reģionālā attīstības veicināšana, kas savu funkciju veic minimāli. Valsts reģionālās attīstības politikai jābūt vairāk vērstai uz sociālekonomiski vājāko teritoriju attīstību un līdzsvarošanu, nevis uz finansējuma sadali ekonomiski stiprajiem reģioniem, kā tas pārsvarā tiek veikts šobrīd.

3.4. Dienvidlatgales teritoriju attīstības potenciāla izvērtējuma kompleksā analīze

Veiksmīgs attīstības rādītājs ir teritorijas attīstības indekss, kura sintezēšanai galvenokārt izmanto teritorijā esošā bezdarba līmeni, iedzīvotāju ienākuma nodokļa lielumu, nefinanšu investīcijas, rēķinot uz vienu iedzīvotāju, utt. Teritorijas attīstības indekss ir standartizēts rādītājs, viens no optimālākajiem, lai noteiktu Dienvidlatgales administratīvo teritoriju attīstības situāciju, salīdzinājumā ar visām Latvijas teritorijā esošajām administratīvajām vienībām.

Analizējot valsts reģionus, indekss uzrāda krasus attīstības līmeņus – no pozitīviem līdz negatīviem un ļoti negatīviem (skat. 7. att). Latgales reģions būtiski atšķiras no pārējiem valsts reģioniem, tāpat kā uz visu reģionu fona būtiski atšķiras Rīgas reģions – kā krasi

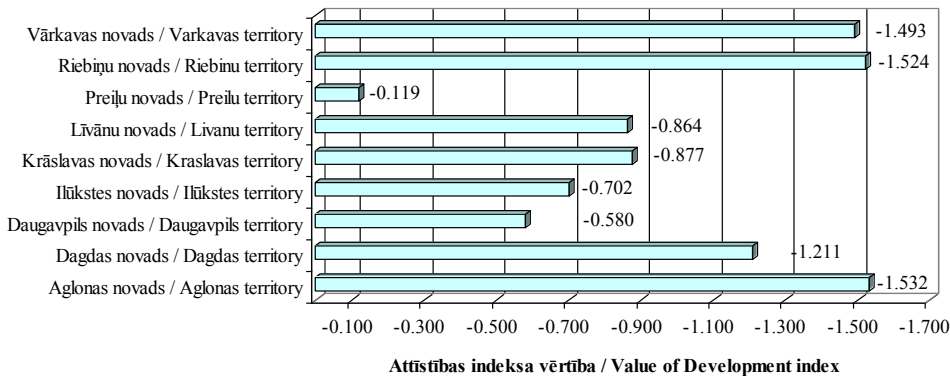
attīstīta teritorija. Dienvidlatgales bijušajos rajonos kopš 1999. gada teritorijas attīstības indekss ir bijis ar negatīvu zīmi. Indeksi sniedz kopējo ieskatu teritoriju attīstībā - salīdzinājumā gan visā valstī, gan noteiktā reģionā vai teritorijā. Galīgais teritorijas attīstības indekss nav ne absolūts, ne pilnīgi drošs pierādījums kāda atbildīga lēmuma pieņemšanai. Tas ir orientieris, ar kura palīdzību var aplūkot vienkopus samērā lielu un grūti pārskatāmu teritoriju grupu (statistikas konu) (Krastil's. Vanags. 2009).

Avots: Autores konstrukcija pēc Valsts Reģionālās attīstība aģentūras 2010. gada datiem
Source: Author's construction, based on the State Regional Development Agency data of 2010

7. att. Teritorijas attīstības indekss Latvijas reģionos, 2009. gadā
Fig.7. Territory Development Index in the regions of Latvia, in 2009

Teritoriju attīstības indeksa vērtība Dienvidlatgales novados norāda uz teritoriju

Avots: Autores konstrukcija pēc 25.05.09. Ministru kabineta noteikumiem Nr. 319
Source: Author's construction, based on the regulation No. 319 of Cabinet of Ministers, 25.05.09.

8. att. Teritorijas attīstības indekss Dienvidlatgales novados, 2008. gadā
Fig.8. Territory Development Index in the regions of Southern Latagle territories, in 2008

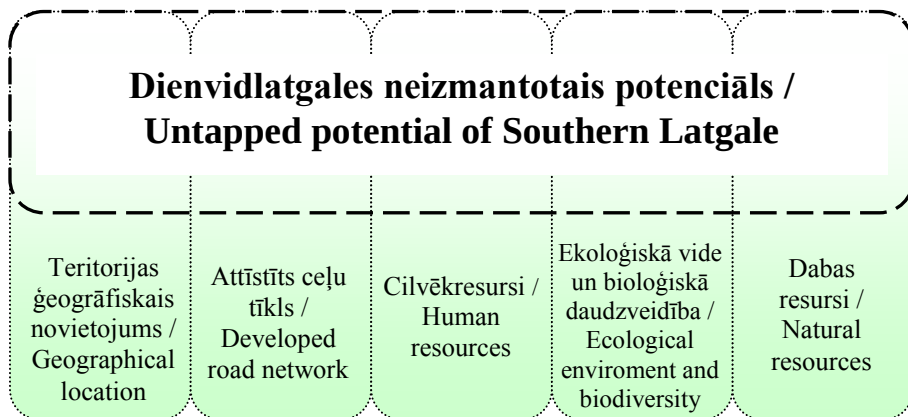
Līderis teritoriju attīstības ziņā ir Preiļu novads (-0.119), viszemākais attīstības līmenis 2008. gadā ir trijos novados – Aglonas (-1.532), Riebiņu (-1.524) un Vārkavas (-1.493). Krasākā novadu teritoriju attīstības indeksa vērtība Dienvidlatgalē atšķiras par 1.413 indeksa vienībām jeb 12.9 reizes. Tas norāda uz būtiskām Dienvidlatgales novadu teritorijas atšķirībām. Darba autore prognozē, ka teritoriju attīstības indeksa rādītāji pēc 2008. gada novados būs ievērojami zemāki, kas norādīs uz Pasaules ekonomikas krīzes sekām un valdības ierobežotajām finansēm reģionu līdzsvarošanā.

Dienvidlatgales potenciālo jomu – sociālās, izglītības, kultūras, sporta, dabas resursu un tautsaimniecības – izvērtējums tiek veikts ar SVID analīzes palīdzību, analizējot esošo situāciju. Dienvidlatgales stiprās puses un attīstības iespējas norāda uz subreģiona neizmantoto potenciālu. Subreģiona sociālās jomas raksturojošais rādītājs ir multinacionalitāte. Dienvidlatgales iedzīvotājiem ir laba pieredze un zināšanas vieglajā, ķīmiskajā, metālapstrādes un mašīnbūves rūpniecībā, subreģionā atrodas vietējā augstskola, vairāk nekā 12 citu valstī esošu augstskolu filiāles un vairākas profesionālās izglītības iestādes. Dienvidlatgalē ir daudzveidīgs, unikāls kultūras un vēstures mantojums un tradīcijas. No dabas resursiem jāmin, ka subreģionā ir bagātīga mežu fauna un flora un bioloģiskā daudzveidība. Teritorijai raksturīga mazpiesārņota mozaīkveida ainava, kas paver iespējas ekoloģiski tīru ražotņu, bioloģijas zinātņu un ekotūrisma attīstībai. Būtisks ir subreģiona izdevīgais ģeogrāfiskais stāvoklis – atrašanās 3 valstu pierobežā starp dažādām ekonomikām un kultūrām, ir lielu maģistrāļu krustojums, veiksmīgi izmantojami starptautiskie transporta koridori. Ļemot vērā Dienvidlatgales esošos uzlēmējdarbības uzsākšanai izdevīgos neizmantotos resursus (vieta, dabas resursi, iespējamo uzlēmējdarbības jomu dažādības attīstība, tirgus sektoru „neaižemība”), teritorija ir ar nozīmīgu attīstības potenciālu. Esošās priekšrocības, iespējas uzlēmējdarbības attīstībai un izvietošanai ir pietiekamas, lai, neskatoties uz maznozīmīgumu šī brīža situācijā, tās ņemtu vērā, izstrādājot tautsaimniecības attīstības virzienus.

Dienvidlatgales vājās puses un iespējamie draudi norāda uz neizmantoto resursu iespējām un zemu produktivitāti, kā arī teritorijas iekšējās iniciatīvas trūkumu. Būtisks ir mūsdienu Dienvidlatgales cilvēkresursu ražīgums jeb produktivitāte, kas vērtējama kā zema – radītās vērtības attiecībā pret darba efektivitāti ir zemas. Visam subreģionam ir vāja pozīcija savu tiešo konkurentu, citu Latvijas teritoriju vidū, jo pēc sociālekonomiskajiem rādītājiem viss Latgales reģions ir zemākajā vietā valstī. Pieejamo dabas resursu neefektīva izmantošana, produktu ražošana ar zemu pievienoto vērtību samazina iespēju teritorijai attīstīties, izmantojot pieejamos, esošos dabas resursus un derīgos izrakteļus. Ir nepieciešama pastiprināta uzmanība un aktivitātes dabas resursu ieguves un apstrādes modernizācijai, lietderīgas izmantošanas attīstībai un produktu ražošanai ar augstu pievienoto vērtību. Dienvidlatgales esošais teritorijas potenciāls ir vāji apzināts un neattīstīts.

Apkopojot darba 3. nodaļā iegūto informāciju, darba autore secina, ka būtiskākās Dienvidlatgales priekšrocības ir cilvēkresursu potenciāls (intelektuālais, kultūras, sociālais utt.), ekoloģiskā vide un bioloģiskā daudzveidība, attīstīts transporta ceļu tīkls, teritorijas ģeogrāfiskais novietojums un pieejamie dabas resursi (skat.9. att.).

Ļemot vērā darba trešajā nodaļā izklāstītos Dienvidlatgalē pieejamos resursus, kuri pašreiz tiek izmantoti minimāli un nepietiekami, darba autore secina, ka pieejamais potenciāls (resursu apjoms, daudzveidība u.c.) ir pietiekams, lai līdzsvarotu sociālekonomisko stāvokli un veicinātu ilgtspējīgu attīstību.

Avots: autores veidots
Source: author's designed

9. att. **Dienvidlatgales priekšrocības un neizmantotais potenciāls**

Fig. 9. **Advantages and untapped potential of Southern Latgale**

Efektīvas un konkurētspējīgas tautsaimniecības izveidošanas nosacījumi ir produktīvas kapacitātes paaugstināšana, cilvēkresursu attīstība un inovācijām atvērtas ekonomikas izveidošana. Tādējādi, izanalizējot Dienvidlatgales esošo situāciju un pieejamo potenciālu, tiek pierādīta un apstiprināta promocijas darba hipotēze.

4. DIENVIDLATGALES SOCIĀLEKONOMISKĀ UN POLITISKĀ SITUĀCIJA IEDZĪVOTĀJU SKATĪJUMĀ

Promocijas darba ceturrtā nodaļa izklāstīta 23 lappusēs, izmantotie dati un aprēķinu rezultāti apkopoti 4 tabulās, teksta paskaidrošanai un papildināšanai izstrādāti 5 attēli un 2 formulas.

Nodaļā veikti divi pētījumi par Dienvidlatgales sociālekonomiskās, politiskās situācijas vērtējumu un Daugavpils Universitātes nozīmi subreģiona attīstības veicināšanā iedzīvotāju skatījumā. Iedzīvotāji apzinās, ka būtiskas teritorijas sociālekonomiskās attīstības iespējas ir atkarīgas no valsts pārvaldes ieinteresētības un atbalsta aktivitātes līmeļ'a.

4.1. Kvantitatīvā pētījuma datu analīze

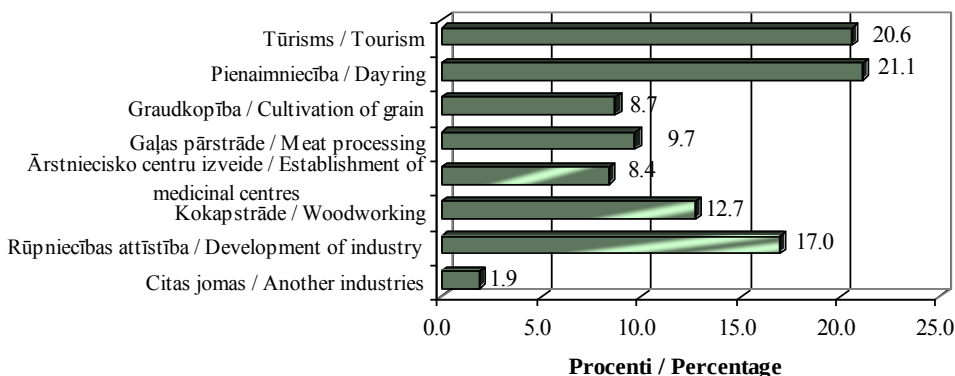
Pētījums par Dienvidlatgales sociālekonomisko un politisko situāciju iedzīvotāju skatījumā tika veikts laika posmā no 2009. gada 1. novembra līdz 2010. gada 21. martam, tika aptaujāti 612 respondenti vecumā no 18 gadiem. Aptaujā iegūtie dati

liecina, ka respondentiem nav vienveidīga viedokļa, kas apliecina iedzīvotāju ieinteresētību Dienvidlatgales problemātikas risinājumu meklēšanā.

Analizējot iegūtos aptaujas datus, secināms, ka attīstības zilā visaugstāk novērtētais reģions aptaujāto Dienvidlatgales iedzīvotāju skatījumā ir Vidzemes reģions, kā nākamais atzīmēts Zemgales, tad Kurzemes reģions. Latgales reģions vērtēts kā vismazāk attīstītākais. Vērtējums norāda, ka aptaujas respondenti kritiski un reāli vērtē sava reģiona attīstību salīdzinājumā ar citiem valsts vēsturiskajiem reģioniem. Dienvidlatgales pasīvajai attīstībai minēti vairāki galvenie iemesli. Būtiskākais Dienvidlatgales zemās attīstības iemesls ir valsts atbalsta trūkums reģionam, to atzīmējuši 27.1% respondentu; kā otrais svarīgākais iemesls minēts atbalsta trūkums, uzsākot uzlēmējdarbību (15.4%); trešais iemesls - reģiona attālā atrašanās no galvaspilsētas (14.3%). Par neattīstītu uzlēmējdarbības vidi Dienvidlatgali atzīst lielākoties respondenti vecumā no 36 līdz 45 gadiem, bet valsts atbalsta trūkumu subreģionam akcentē jaunieši līdz 25 gadiem.

Pašreizējo Dienvidlatgales ekonomikas attīstību aptaujāto respondentu skatījumā galvenokārt veicina vietējo uzlēmumu aktivitātes, to norāda gandrīz trešā daļa (31%) no aptaujātajiem. Arī iedzīvotāju patriotiskā nostāja un aktivitātes veicina reģiona attīstību (22.2%), ES fondu dotās iespējas ir papildus atbalsts daudziem subreģiona uzlēmējiem un lauksaimniekiem, aptaujas respondenti (17.4%) uzskata, ka tas ir nozīmīgs ieguldījums ekonomikas attīstībā. Dienvidlatgales aptaujāto iedzīvotāju skatījumā svarīgākā pašreizējā problēma ir saistīta ar valsts pārvaldes attieksmi pret konkrēto teritoriju, 17.1% respondentu uzskata, ka Dienvidlatgalei trūkst vispārējās valdības ieinteresētības un finansiāla atbalsta. Nākamā uzrādītā lielākā Dienvidlatgales problēma - depopulācija (14.5%), visaktīvāk to akcentē iedzīvotāji no 26 līdz 35 gadiem. Iedzīvotājus uztrauc cilvēku masveida emigrācija, jauniešu neatgriešanās reģionā, cilvēku izmiršana un iedzīvotāju skaita samazināšanās. Par gandrīz vienādas nozīmes problēmām tiek uzskatītas tādas kā augsts bezdarba līmenis (11.9%), iedzīvotāju finansiāla, ekonomiska rakstura problēmas (12.1%) un cilvēku vispārējās nomāktības problēmas (11.2%). Respondenti atzīst, ka iedzīvotājos ir izveidojies masveida kūtrums, pesimisms, bailes uzņemties risku, aktivitātes un motivācijas trūkums.

Lai arī par vienu no svarīgām Dienvidlatgales problēmām aptaujas anketas jautājumā iedzīvotāji uzrāda rūpniecības nozares izpostīšanu, vil'i joprojām rūpniecības nozares potenciālo attīstību min kā vienu no perspektīvām. Respondenti atbildēs visbiežāk norāda tās jomas un nozares, kas šobrīd dotajā brīdī ir aktuālas – lauksaimniecība, tūrisms un rūpniecība (sk. 10. att.). Kokapstrādes joma savu aktivitāti, salīdzinot, kāda tā bija pirms vairākiem gadiem, ir zaudējusi un tāpēc iedzīvotāji to vairs neuzskata par perspektīvāko. Kā citas perspektīvās nozares aptaujas dalībnieki norādījuši aītkopību, zirgkopību, biškopību, amatniecību un augīkopību.

Avots: autores apkopota un izveidota konstrukcija pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem
 Source: author's collected and designed construction, based on the population survey data

10. att. Potenciālās attīstības nozares un jomas Dienvidlatgalē (% sadalījums no sniegto atbilžu kopskaita)

Fig. 10. Potential industries and areas of development in Southern Latgale
 (% distribution from the total number of answers)

Darba ietvaros autore pētīja cik lielā mērā Dienvidlatgales uzlēmējdarbības esošās attīstības vērtējums ir atkarīgs no iedzīvotāju vecuma, dzimuma un dzīvesvietas, vai izvērtējot esošo uzlēmējdarbības situāciju pastāv sakarības. Tā noteikšanai tika izvirzītas divas hipotēzes un veikta to pārbaude, izmantojot neparametriskās metodes χ^2 – Hī kvadrāta (Chi-Square) testu divu nominālai skalai atbilstošu pazīmju savstarpējās saistības aprēķināšanai. Hī kvadrāta kritēriji tika aprēķināti pēc formulas:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(n_i - \tilde{n}_i)^2}{\tilde{n}_i} \quad (2.)$$

kur:

n_i - dotā empīriskā sadalījuma frekvences;

$\tilde{n}_i$ - atbilstošā teorētiskā sadalījuma frekvences;

k - intervālu skaits.

Empīriskā un teorētiskā sadalījuma atbilstības raksturošanai tiek izvirzītas hipotēzes (Pauro, Arhipova, 2002):

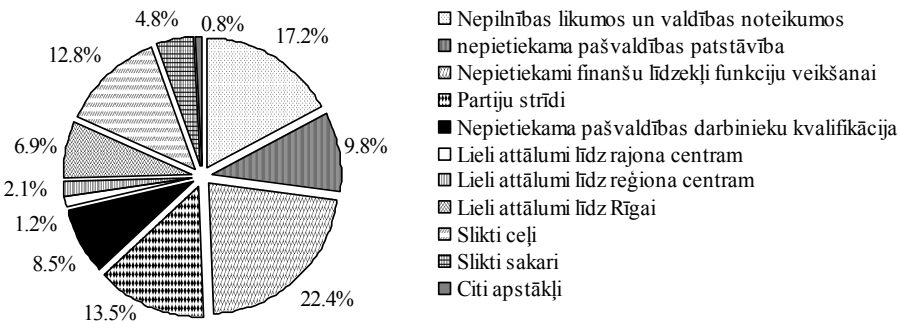
1. hipotēze (H_0): nepastāv sakarības starp Dienvidlatgales uzlēmējdarbības attīstības vērtējumu un vērtētāju viedokli saistībā ar to vecumu, dzimumu un dzīvesvietu.
2. hipotēze (H_1): pastāv sakarības starp Dienvidlatgales uzlēmējdarbības attīstības vērtējumu un vērtētāju viedokli saistībā ar to vecumu, dzimumu un dzīvesvietu.

Lēmuma pieņemšanai tiek izmantota p – vērtības pieeja. Datu ticamības līmenim pieņemts, ka $\alpha=0.05$. Analizējot iegūtos datus jāsecina, ka starp pazīmēm pastāv sakarības, kas norāda, ka uzlēmējdarbības esošās situācijas novērtējums ir atkarīgs no iedzīvotāja dzīvesvietas ($p=0.021 > \alpha$) un vecuma ($p=0.006 > \alpha$). Uzlēmējdarbības esošās situācijas novērtējums nav atkarīgs no iedzīvotāja dzimuma ($p=0.144 > \alpha$). Iegūtie dati norāda, ka aktīva uzlēmējdarbība iedzīvotāju vērtējumā līdzvērtīgi nav

iespējama visā Dienvidlatgales teritorijā (gan pilsētās, gan lauku teritorijās), kā arī viens no faktoriem ir potenciālā uzlēmēja vecums. Tas nozīmē, ka, lai aktivizētu uzlēmējdarbību Dienvidlatgalē, būtiskākais nav potenciālā uzlēmēja dzimums, bet gan vecums un uzlēmējdarbības uzsākšanas vieta.

Anketēšanas laikā tika noskaidrots Dienvidlatgales iedzīvotāju vērtējums attiecībā uz esošajām pašvaldībām. Gandrīz piektā daļa (18.6%) aptaujāto uzskata, ka viļņu vietējās pašvaldības darbība ir pasīva, tajā nav vērojamas lielas aktivitātes, bet 3.5% no aptaujātajiem respondentiem savā viedoklī ir kategoriskāki – viļņi uzskata, ka vietējās pašvaldības darbība neattīsta nedz pašvaldības teritoriju, nedz arī reģiona teritoriju. Tikai 7.9% no aptaujātajiem ir apmierināti un uzskata, ka viļņu pašvaldība attīsta ne vien pašvaldības teritoriju, bet arī dod ievērojamu ieguldījumu reģiona attīstībā. Par to pārliecināti galvenokārt bijušā Daugavpils rajona iedzīvotāji. Tikai 2.6% no aptaujātajiem atzīst, ka vietējai pašvaldībai ir ļoti laba sadarbība ar iedzīvotājiem un uzlēmējiem. Iegūtie dati norāda uz negatīvu tendenci – iedzīvotāju neuzticību pašvaldības darbam un paveiktajam. Iedzīvotāju prasības pret pašvaldības darbību un paveikto ir motivējošas, lai katra pašvaldība izvērtētu savas domes darbību un veiktu uzlabojumus.

Ikvienai aktivitātei vai tās trūkumam ir iemesli, darba autore noskaidroja, ka Dienvidlatgales iedzīvotāju skatījumā vietējām pašvaldībām darboties saskaļā ar likumdošanā noteikto pašvaldības būtību un uzdevumiem traucē vairāki iemesli (skat.11. att). Visbiežāk minētais iemesls - finanšu līdzekļu nepietiekamība pašvaldību funkciju nodrošināšanai (22.4%).

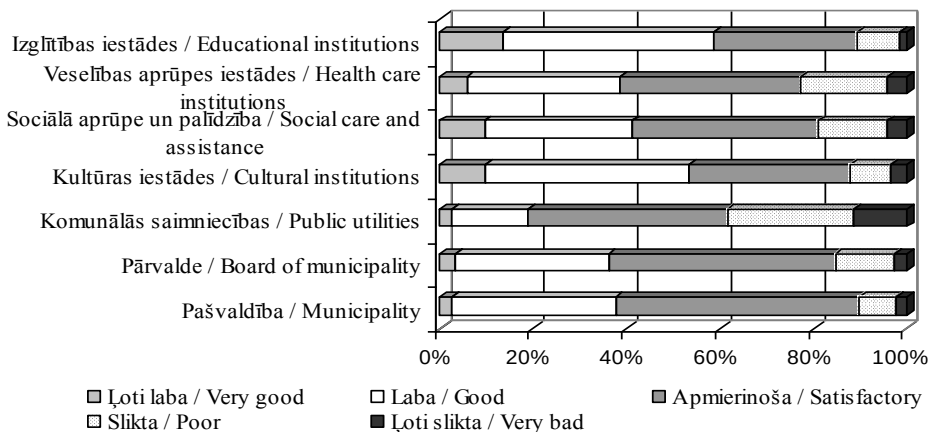
Avots: Autores apkopota un izveidota konstrukcija pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem

11. att. Pašvaldību kvalitatīvas darbības traucējošie iemesli (% sadalījums no sniegto atbilžu kopskaita)

Aptaujātie iedzīvotāji norādīja, ka pašvaldību pasivitāte cieši saistāma ar likumdošanas nepilnībām (17.2%), kas ievērojami traucē kvalitatīvu darbību, īpaši to uzsvēra Daugavpils bijušā rajona teritorijas iedzīvotāji. Partiju strīdi arī ietekmē pašvaldību darbu un kvalitāti (13.5%), to akcentēja galvenokārt iedzīvotāji vecumā virs 46 gadiem. Anketēšanas rezultāti norāda, ka Dienvidlatgales iedzīvotāji analizē un cenšas izprast, atrast iemeslus pašvaldību zemajai darba kvalitātei un minimālajām aktivitātēm.

Pētījumā tika noskaidrots respondentu dzīvesvietas pašvaldības, tās iestāžu un komercsabiedrību darbības kvalitātes vērtējums. Dienvidlatgales izglītības iestāžu

darbības kvalitātes kopvērtējums respondentu skatījumā ir vērtējams kā pietiekami labs, 58.9% no respondentiem izglītības kvalitāti vērtē no ļoti labas līdz labai (skat.12. att.), visvairāk to atzīmējuši Preiļu bijušā rajona teritorijā un iedzīvotāji no 26 līdz 35 gadu vecumam. Nedaudz vairāk kā trešdaļa (38.7%) ir apmierināti ar veselības aprūnes iestāžu darbības kvalitāti subreģionā. Īpaši vīrieši. Vērtējot I
k
r
a

Avots: autores apkopota un izveidota konstrukcija pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem
Source: author's collected and designed construction, based on the population survey data

12. att. Dienvidlatgales pašvaldību iestāžu, komercsabiedrību darbības un kopējās teritorijas kvalitātes vērtējums, %

Fig.12. Quality assessment of local government institutions, municipal enterprises and overall quality of the area, %

Kultūras iestāžu darbības kvalitāte tiek vērtēta kā laba vai ļoti laba (53.3% respondentu), visvairāk šādu vērtējumu sniedza Daugavpils rajona un iedzīvotāji vecumā no 26 līdz 35 gadiem, savukārt vislielāko vēlmi pēc kultūras iestāžu darbības izmaiņām norādīja Krāslavas rajonā. Lielākoties Dienvidlatgales teritorijā esošā komunālā sistēma ir novecojusi un tās atjaunošanai ir nepieciešami ievērojami materiāli ieguldījumi, kuru bieži vien vietējām pašvaldībām pietrūkst. Dienvidlatgales iedzīvotāji par komunālo saimniecību darbības kvalitāti ir kritiski, liela daļa respondentiem jeb 42.8% ir tikai apmierināti ar komunālo saimniecību sniegto kvalitāti, bet gandrīz tikpat liela daļa (38.4%) ir neapmierināti ar sniegto kvalitāti un to vērtē ne tikai kā sliktu, bet arī kā ļoti sliktu. Visaugstākais neapmierinātības līmenis ir Daugavpils rajonā, to uzrāda puse no bijušā rajona teritorijas respondentiem. Trešdaļa iedzīvotāju (37.7%) ir apmierināti ar vispārējo vietējo pašvaldību kvalitāti, puse (52%) aptaujāto ir tikai apmierināti, visvairāk šāds viedoklis ir Preiļu rajona iedzīvotājiem.

Dienvidlatgales teritorijā aptaujāto iedzīvotāju skatījumā svarīgākais tautsaimniecības attīstības pasākums ir saistīts ar valsts fiskālo politiku – 22.3% no respondentiem uzskata, ka nodokļu likmju samazināšana uzlēmīgiem sekmētu tautsaimniecības attīstību (skat.6.tab.). Iedzīvotāji valsts vadību aicina „ieviekt tādu nodokļu sistēmu, kas veicina, nevis grauj uzlēmējdarbību” un veidot „pārdomātu valsts nodokļu politiku, kas ieinteresētu cilvēku veikt uzlēmējdarbību, palikt valstī un strādāt”. Rūpniecības, ražošanas jomu attīstība, uzlēmumu modernizācija, paplašināšana un darbības kvalitātes uzlabošana ir svarīgi uzlēmējdarbību atbalstoši pasākumi, tā uzskata 11.7% no visiem respondentiem, īpaši sievietes. Dienvidlatgales iedzīvotāji pauž viedokli, ka valstij jānodrošina lielāks atbalsts tieši vietējo uzlēmumu attīstībai, to norāda 11.3% respondentu.

6. tabula / Table 6

Tautsaimniecības attīstības atbalsta pasākumi Dienvidlatgalē
(% sadalījums no sniegto atbilžu kopskaita)
Economy development support measures in Souther Latgale
(% distribution from the total number of answers)

Atbilžu grupas / Response groups	%
Nodokļu likmju samazināšana / Reducing tax rates	22.3
Rūpniecības, ražošanas jomu attīstība, uzlēmumu modernizācija, paplašināšana un darbības kvalitātes uzlabošana / Development of manufacturing, industrial areas, modernisation and expanding of enterprises, improving the quality of operations	11.7
Valsts atbalsta akcentēšana vietējo uzlēmumu attīstībai / Emphasising state support for the development of local enterprises	11.3
Likumdošanas sakārtošana un izmaiņas valsts pārvaldē / Arranging legislation and changes in the state administration	10.8
Korupcijas un līdzekļu izšķērdēšanas novēršana valsts pārvaldē un valsts institūcijās / Preventing corruption and waste of resources in the state administration and state institutions	6.6
Infrastruktūras uzlabošana / Improving infrastructure	5.9
Latvijā saražotās produkcijas eksporta veicināšana / Facilitating the export of the production manufactured in Latvia	5.2
Birokrātijas mazināšana / Reducing bureaucracy	3.4
Bezdarba mazināšana / Reducing unemployment	2.8
Investīciju piesaiste / Attracting investment	2.7
Intelektuālā potenciāla, iedzīvotāju un jaunatnes ieinteresēšana un piesaiste valstij / Attracting intellectual potential, inhabitants and young people to the country and making them interested	2.4
ES fondu finansējuma piesaiste valsts attīstībai / Attracting financing of EU funds to the development of the country	1.5
Robežšķērsošanas jautājumu risinājums / Solution to the border crossing issues	0.7
Nav atbildes/Nezina / No answer/Do not know	12.6
Cits variants / Other variant	0.2

Avots: Autores apkopota un izveidota konstrukcija pēc iedzīvotāju aptaujas rezultātiem
Source: Author's summarised and designed construction, based on the inhabitants' survey data

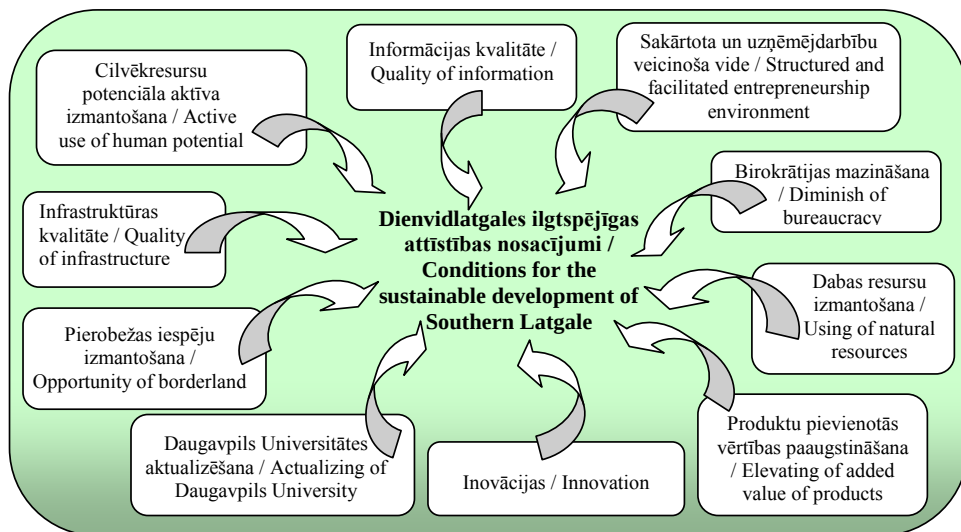
Rezumējot aptaujas rezultātus, secināms, ka iedzīvotājiem ir daudz konstruktīvu ideju, kā valsts pārvalde un pašvaldības varētu veicināt tautsaimniecību, to atbalstīt un attīstīt. Ieteikumos saskatāms Dienvidlatgales iedzīvotāju satraukums un interese par

notiekošo, tiek analizēti iemesli, kāpēc valsts ir nonākusi šādā situācijā, un tiek domāts par iespējamajiem risinājumiem, kā panākt veiksmīgu subreģiona attīstību.

4.2. Ekspertu interviju analīze

Pētījumā izmantota kvalitatīvā pētījuma metode – padziļinātās ekspertu intervijas. Padziļināto interviju mērķis bija noteikt Dienvidlatgales vērtējumu attīstības kritēriju un iespēju paaugstināšanā, izziņāt potenciālos tautsaimniecības attīstības virzienus un noskaidrot Daugavpils Universitātes nozīmi subreģiona attīstības veicināšanā. Intervijas veiktas laika posmā no 2010. gada septembra līdz oktobrim. Deviņi eksperti tika izvēlēti pēc vairākiem kritērijiem - dzīvesvieta un darbības teritorija Dienvidlatgalē, vecums no 28 gadiem, ar augstāko izglītību un dažādu profesiju pārstāvēšana (uzlēmējs, lauksaimnieks, izglītības iestādes vai pašvaldības darbinieks, NVO aktīvisks u.c.).

Eksperti intervijās norādīja vairākus Dienvidlatgales ilgtspējīgas attīstības nosacījumus, būtiskākie ir sagrupēti 13. attēlā. Līdzšinējā valsts atbalsta vērtējumā Dienvidlatgalei sociālekonomiskās situācijas līdzsvarošanā un attīstībā visi eksperti norāda, ka valsts atbalsts ir minimāls, nepietiekams vai tāda vispār nav.

Avots: autores veidots pēc pētījuma ekspertu sniegtās informācijas
Source: author's designed by information of research experts

13. att. Dienvidlatgales būtiskākie ilgtspējīgas attīstības nosacījumi ekspertu vērtējumā

Fig. 13. The main conditions for the sustainable development of Southern Latgale in expert's assessment

Atbalsta trūkums rada esošās situācijas pasliktināšanos gan iedzīvotāju, īpaši jaunatnes, emigrācijā no Dienvidlatgales, gan uzlēmējdarbībā ar nespēju izdzīvot krīzes apstākļos, gan vispārējā sabiedrības nomāktībā un neapmierinātībā. Eksperti norāda, ka valsts atbalsts Latvijā pastāv, bet tas finansiāli ir koncentrēts galvenokārt

Rīgas un Pierīgas reģionos ar noslieci uz korumpētību atbalsta pasākumu un finanšu sadalījumā, viss Latgales reģions tiek diskriminēts. Pieejamajām atbalsta programmām nav stabilitātes ne laika, ne noteikumu ziļā. Tiek akcentēta valsts iestāžu darbinieku neaktivitāte un formāla darba veikšana, politiķu runas un lozungi, kas nenoved pie reālas rīcības. Daļai intervijas ekspertu ir viedoklis, ka palīdzība uzlēmējiem no valsts tiešā finanšu veidā nav nepieciešama, svarīgāk būtu radīt kvalitatīvus un labus priekšnoteikumus uzlēmējdarbības vides attīstībai, kas ietver: uzlēmējdarbību veicinošas nodokļu likmes; birokrātijas aparāta mazināšanu valsts institūcijās un to optimizāciju; pretimnākšanu no pašvaldību puses; atbalsta fondu izveidi, kas projektiem segtu kredītprocentu likmes; uzlēmējdarbības veikšanai nepieciešamās infrastruktūras uzlabošanu un attīstību (ceļi, interneta kvalitāte, gāze, komunālie tīkli utt); lauksaimniekiem platību maksājumu apjoma līdzsvarošanu ar ES vidējo līmeni; atbalstu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem; jaunu dinamisku uzņēmumu attīstības stimulēšanu utt. Eksperti norāda, ka mikrouzlēmuma nodoklis (9%) nav atbalsts uzlēmējdarbībai, jo uzlēmējs, uzsākot uzlēmējdarbību mikrouzlēmumā, neveiksmes gadījumā nav tiesīgs saņemt bezdarbnieka pabalstu un papildus zaudē iespēju uz pensijas saņemšanu. No uzlēmējdarbības viedokļa, ja nodokļu sistēma Latvijā nebūs elastīga un kopējais slogs pieaugs, uzlēmēji ilgtermiņā būs zaudētāji. Tāpat arī PVN likmes esošais paaugstinājums nav vienīgā problēma, kura ietekmē uzlēmēju domas par turpmākajiem darbības plāniem. Paaugstinot nodokļus, pastāv pamatots risks, ka valstī būs ilgs stagnācijas periods.

Kā norāda eksperti, Latvijas problemātika ir tāda, ka, atgūstot neatkarību un pārejot uz tirgus ekonomiku, valsts stratēģija bija nesaglabāt iepriekšējā saimniekošanas sistēmā radīto ekonomiku, ko Lietuva, Igaunija saglabāja, līdz ar to Latvija attīstībā atpaliek no šīm kaimiņzemēm. Tagad valsts orientējas galvenokārt uz rietumiem, kas savukārt Latviju uzskata par austrumiem un Eiropas nomali, un tāda tā arī paliks, jo robežojas ar Krieviju – nav iespēju paplašināties tālāk. Eksperti norāda, ka nav nepieciešams orientēties tikai uz vienu pusi, Dienvidlatgalei jābūt kā labam tranzīta kanālam ar Krieviju, jābūt labam partnerim gan Krievijai, gan Eiropai un to starpniekam.

Dienvidlatgalei nepieciešamie atbalsta veidi, uzlabojumi un attīstības kritēriji tautsaimniecības attīstībai ekspertu vērtējumā ir daudzpusīgi. Pirmkārt, valdībai ir jādefinē attīstības virzību konkrētas prioritātes, jo valsts attīstības plānā tautsaimniecības nozaru prioritātes nav formulētas. Valstij jānosaka tautsaimniecības jomu atbalsta prioritātes gan valstiskā, gan reģiona līmenī – problēma ir tā, ka nedz valsts, nedz reģionu līmenī par tām joprojām nevar vienoties. Pašreiz privāto un publisko investīciju piesaistē viss Latgales reģions atpaliek no citiem valsts reģioniem. Lai nodrošinātu un veicinātu Dienvidlatgales attīstību, nepieciešams ievērojams līdzekļu palielinājums. Investīciju līdzekļu koordinācijai jābūt reģiona līmenī.

Eksperti norāda, ka iedzīvotājiem ir jābūt aktīviem, ar pozitīvu domāšanu, tālredzīgiem, saimnieciskiem, iniciatīvas bagātiem, nepieciešams uzturēt veselīgu dzīvesveidu. Dienvidlatgales esošais potenciāls galvenokārt ir cilvēkresursu zināšanas par ražošanu, kuras būtu jānodod jaunajai paaudzei; kvalificēti inženieri;

profesionalitāte (bieži vien nozarēs, kas pārsvarā nolaistas un izzudušas); labas ražošanas tradīcijas; infrastruktūras plānojums; lauksaimnieciskā teritorija un brīvās tirgus nišas ražošanas jomā, īpaši pārstrādes. Maksimāli jāizmanto esošie resursi un to pārstrāde Dienvidlatgales teritorijā ar maksimāli augstāku pievienoto vērtību

Daugavpils Universitātei ir izšķirīga loma visas Latgales attīstības veicināšanā, tā ir kā starpnieks kvalificētu speciālistu sagatavošanai uzlēmējiem. Lai radītu augstāku kvalitāti, nepieciešama pastāvīga programmu pārskate un pieprasījuma apmierināšana pēc nepieciešamajiem speciālistiem. Universitātes sekundārā nozīme izpaužas pilsētas sabiedrības latviskošanā. Eksperti atzīst, ka DU būtu intensīvāk jāveicina reģionu augstskolu sadarbība, jānosaka darbības jomas un tajās padziļināti jāsadarbības zinātnē. Būtiskākais, ko uzsver eksperti, ir tas, ka, ja nebūs reģionālo augstskolu, perspektīvā nebūs arī attīstības reģionā. Universitātei ir trešā misija – tai jābūt saiknei ar sabiedrību, uzlēmējiem, šodienas reālo situāciju. Universitātei jāsniedz tādas zināšanas, kas palīdz attīstīt ekonomiku. Inženieriem un zinātniekiem jāapvienojas ar ražošanas sektora uzlēmējiem, radot jaunus, inovatīvus produktus un tos ieviešot ražošanā, eksportējot. Dienvidlatgalei ir jāiesaista zinātniskais potenciāls uzlēmējdarbības attīstībā, vides ilgtspējā.

Bez augstākās izglītības attīstības subreģionā būtiski ir attīstīt arī profesionālo izglītību. Dienvidlatgalē jāveicina daudzpusīgu programmu koledžu un tehnikumu darbība, īpaši akcentējot izglītību mūsdienu uzlēmējdarbības jomu aktivitāšu pieprasītajos praktiskajos virzienos un akcentējot tehniskās zināšanas.

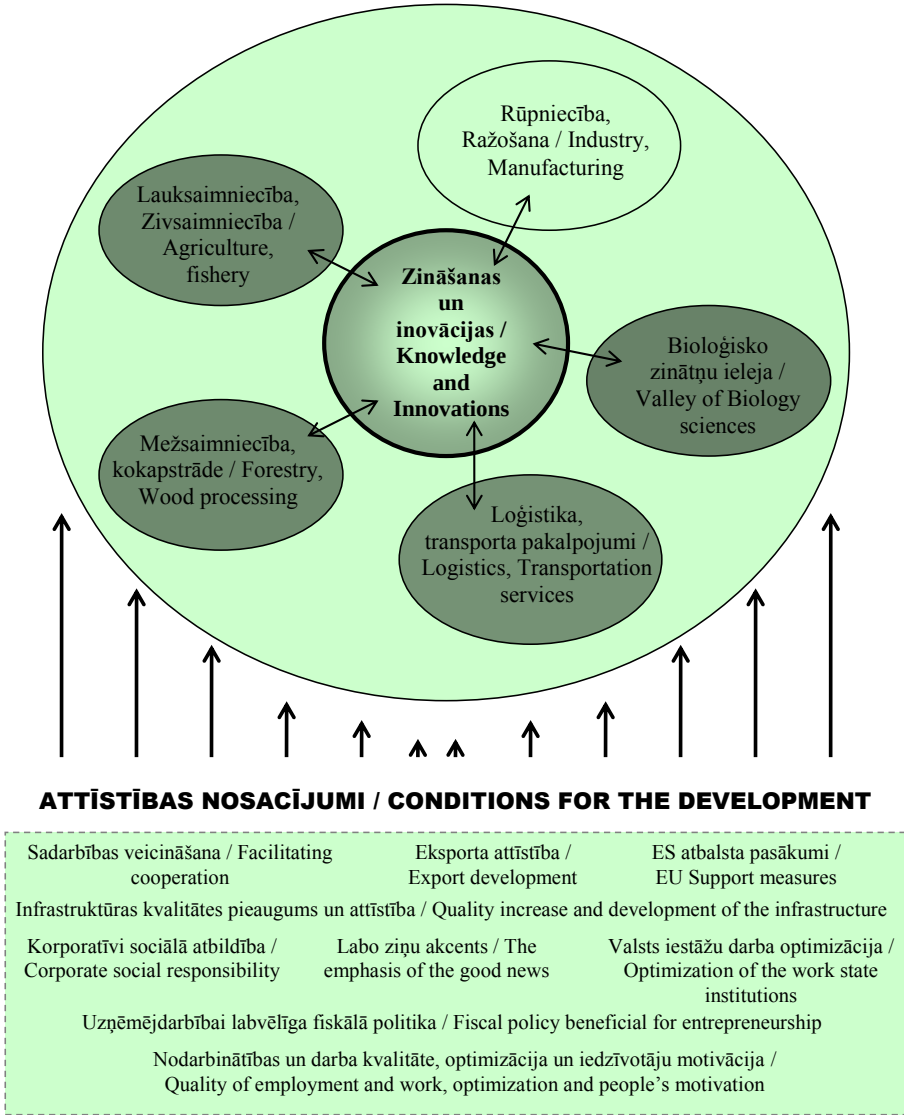
5. DIENVIDLATGALES PRIORITĀRIE TAUTSAIMNIECĪBAS STRATĒGISKĀS ATTĪSTĪBAS VIRZIENI

Promocijas darba piektās nodaļas apjoms ir 15 lappuses, izmantotie dati un aprēķinu rezultāti apkopoti 1 tabulā, teksta paskaidrošanai un papildināšanai izstrādāts 1 attēls.

Dienvidlatgales esošais attīstības potenciāls, kas tika noskaidrots un izvērtēts darba iepriekšējās nodaļās, ir daudzveidīgs un norāda uz vairāku tautsaimniecības virzienu attīstības iespējām. Subreģiona attīstītības līmeļa atšķirības starp pārējām valsts teritorijām norāda uz esošajām nevienmērīgajām reģionālajām attīstības tendencēm. Teritoriju īpatnības, atšķirīgās vērtības un vajadzības prasa daudzveidīgu, katrai teritorijai piemērotu nacionālo un starptautisko attīstības atbalsta līdzekļu izlietojumu. Pašreizējā situācijā būtiski ir apvienot resursus, idejas un spēkus ekonomiskās aktivitātes veicināšanai.

Lēmot vērā reģionālās ekonomikas ārvalstu un Latvijas zinātnieku teorijas un diskusijas par reģionu un teritoriju attīstību, padziļināti izpētīt un analizējot kopējo Dienvidlatgales (pagastu, novadu un bijušo rajonu griezumā) sociālekonomisko situāciju, veicot novadu attīstības programmu, stratēģiju, teritorijas plānojumu analīzi, veicot Dienvidlatgales potenciālo jomu SVID analīzi, ar kvantitatīvo un kvalitatīvo pētījumu palīdzību noskaidrojot teritorijas iedzīvotāju vērtējumu, skatījumu un priekšlikumus tālākai Dienvidlatgales attīstībai, kā arī reflektējot Īrijas labās prakses pieredzi teritorijas attīstības iespēju daudzveidībā un virzienos, darba autore izdala

vairākus Dienvidlatgales prioritāros tautsaimniecības stratēģiskās attīstības virzienus. To grafisks attēlojums skatāms 14. attēlā.

Avots: autore izveidota konstrukcija pēc darbā veikto pētījumu rezultātiem
 Source: author's designed carried out in the dissertation results

14 att. **Dienvidlatgales stratēģiskās attīstības virzieni un nosacījumi**
 Fig. 14. **Directions and conditions for the strategic development of Southern Latgale**

Darba autore izšķir piecus prioritāros tautsaimniecības stratēģiskās attīstības virzienus, kur katram no tiem ir izdalītas vairākas perspektīvas nozares, tiek izdalītas un akcentētas konkrētas nozaru teritorijas ar veiksmīgāku un attīstīties spējīgāku potenciālu. Teritoriju izvēli noteikusi Dienvidlatgales tautsaimnieciskā darbība un pieredze, attīstības potenciāla iespējas un kvalitatīvā pētījuma ekspertu vērtējums.

Par centrālo faktoru attīstības virzienu īstenošanai un darbībai tiek izvirzītas **zināšanas un inovācijas**, kas ir būtiski ilgtspējīgas attīstības veicinātāji. Zināšanu līmenis un kvalitāte nosaka iedzīvotāju attīstības līmeni – jo informētāks, zināšāks un zinātkārāks, profesionālāks, aktīvāks, iniciatīvas bagātāks ir iedzīvotājs, jo viņam ir vairāk iespēju sevi darba tirgū pierādīt kā kvalificētu un profesionālu darbinieku vai darba devēju. Izglītība ir viens no cilvēkkapitāla palielināšanas līdzekļiem un subreģiona attīstības iespējām, to norādīja ne tikai kvalitatīvā pētījuma eksperti un kvantitatīvā pētījuma respondenti, bet to pierāda Īrijas valsts pieredze inovatīvu produktu attīstībā. Bieži vien tieši zināšanu, pieredzes un informācijas trūkums ir galvenais šķērslis brīvi pieejamu resursu un iespēju izmantošanā. Inovācijas darbības attīstība Dienvidlatgalē (grantī zinātniskai pētniecībai, pētījumi, izglītības kvalitāte un piedāvājuma dažādošana) veicinātu ne tikai teritorijas pilnveidošanu un tālejošu attīstību ilgtermiņā, bet sniegtu iespēju piesaistīt iedzīvotājus, attīstīt teritorijā uzņēmējdarbību un veicināt visas valsts labklājības un intelekta izaugsmi. Ir jāveido daudzveidības attīstības princips, kas sniedz iespēju izmantot dažādu apjomu un iespēju potenciālu, kas ir pieejams Dienvidlatgalē.

Darba autore ir veikusi Dienvidlatgales prioritāro tautsaimniecības virzienu sīkāku analīzi – katru virzienu skatot pa potenciālajām nozarēm un nosakot nozares labvēlīgāko attīstības novada teritoriju.

Detalizēts attīstības virzienu izklāsts

Lauksaimniecība, zivsaimniecība. Lauksaimnieciskā ražošana ir lauku iedzīvotāju eksistences un labklājības pamats. Lauksaimniecības zemes kvalitāte nosaka lauksaimniecības virzienu konkrētā teritorijā. No lauksaimniecības un zivsaimniecības nozarēm darba autore iesaka Dienvidlatgalē attīstīt:

Piensaimniecība – Daugavpils, Krāslavas, Dagdas, Preiļu, Riebiņu un Līvānu novados.

Gaļas lopkopība – Daugavpils (Maļinovas, Naujenes pagasti), Ilūkstes, Krāslavas, Aglonas, Preiļu, Riebiņu un Līvānu novados.

Graudkopība – Daugavpils, Ilūkstes, Krāslavas un Dagdas (īpaši pierobežas zonā), Preiļu, Vārkavas, Riebiņu (Galēnu, Sīļukalna, Stabulnieku pagasti) un Līvānu novados.

Augļkopība – Daugavpils, Dagdas, Ilūkstes, Vārkavas un Līvānu novados.

Dārzelkopība – Daugavpils, Dagdas, Ilūkstes, Preiļu, Vārkavas un Līvānu novados.

Zivsaimniecība – Aglonas (Aglonas pagasts), Dagdas (Asūnes un Andzeļu pagasti), Krāslavas (Krāslavas, Aulejas, Skaistas, Robežnieku, Kombuļu pagasti), Daugavpils (Demenes, Kalupes, Medumu, Skrudalienas un Višķu pagasti) un Riebiņu (Rušonas pagasts) novados.

No netradicionālajām nozarēm:

Bioloģiskā lauksaimniecība – Aglonas, Riebiņu, Preiļu, Vārkavas, Krāslavas, Dagdas un Līvānu novados.

Aitkopība – akcentējot kalnainākās, paugurainākās un no pilsētām, ciematiem attālākās teritorijas Ilūkstes, Krāslavas, Aglonas un Riebiļu novados. Aitkopības attīstība nozīmē ne tikai aidu audzēšanu, bet iegūto izejvielu pārstrādes struktūras izveidi. Esošajā situācijā darbojas tikai viens uzņēmums visā Latgales reģionā – Preiļos, kas pārstrādā vilnu un ražo dziju un dzijas izstrādājumus.

Zirgkopība – Dienvidlatgales teritorijā zirgkopības tradīcijas ir izkoptas Dagdas un Riebiļu (Riebiņu pagasts) novados, kuras perspektīvā būtu nepieciešams turpināt un vēl vairāk attīstīt.

Sēļu audzēšana – Daugavpils un Krāslavas novados.

Gliemežu audzēšana – Riebiļu un Daugavpils novados.

Dzērveļu audzēšana – akcentējot novadus ar purvainām un dzērveļu audzēšanā perspektīvām teritoriju platībām – Līvānu (Līvānu pagasts), Vārkavas (Vārkavas pagasts), Preiļu (Pelēču pagasts), Riebiļu (Sīļukalna, Rušonas pagasti), Aglonas (Kastuļinas pagasts), Krāslavas (Kaplavas, Robežnieku, Skaistas pagasti), Dagdas (Asūnes, Svariņu, Andzeļu, Bērziņu, Ezernieku pagasti), Daugavpils (Ambeļu, Dubnas, Kalkūnes, Kalupes, Liksnas, Maļinovas, Naujenes, Nīcgales un Vaboles pagasti) un Ilūkstes (Subates pagasts) novados.

Mājputnu (zosis, strausi u.c.) audzēšana – akcentējot Krāslavas, Dagdas, Daugavpils un Ilūkstes novadus.

Ārstniecisko augu audzēšana – Dagdas, Daugavpils, Krāslavas, Aglonas un Riebiļu novados.

Šķiedras kaļepju audzēšana un pārstrāde – Krāslavas, Dagdas un Daugavpils novados. Pārstrāde veicama kompleksi, izveidojot izejvielu pārstrādes struktūru un piedāvājot produktu ar iespējami augstāku pievienoto vērtību. Pārstrādes infrastruktūras izveide un izvietošana ir iespējama, pārstrukturizējot, rekonsrukturējot un reorganizējot esošās nedarbojošās lina pārstrādes ražotnes, rūpnīcas un teritorijas.

Stādaudzētavas – akcentējot Daugavpils un Ilūkstes novadus.

Biškopība – Preiļu, Aglonas, Ilūkstes, Dagdas un Krāslavas novados.

Pieaugošais pieprasījums un eksporta potenciāls attiecībā uz augstas kvalitātes piena produkciju, augļiem un dārzeņiem, sēnēm rada iespēju attīstīt ražošanu un uzsākt patērētājiorientētu marketingu. Ēdot vērā ekoloģiski tīro vidi un minimālo dažādu ķīmikāliju pielietošanu lauksaimniecībā, Dienvidlatgalei ir perspektīva saražot produktus izcelt ar ekoloģiskā, bioloģiskā produkta zīmolu.

Rūpniecība, ražošana. Rūpniecībai valstī ir vitāli svarīga loma ārējās tirdzniecības bilances uzlabošanā. Rūpniecības loma Dienvidlatgales ekonomikā pēdējos gados pieaug, lielākie ražošanas uzņēmumi koncentrēti Daugavpilī.

No rūpniecības, ražošanas nozarēm darba autore iesaka Dienvidlatgalē attīstīt vairākas.

Vieglā rūpniecība – Daugavpils, Krāslavas, Preiļu, Līvānu, Dagdas, Ilūkstes pilsētās un Dubnas, Maļinovas ciematos.

Metālapstrāde – Daugavpils, Ilūkstes pilsētās un Daugavpils novadā (Kalkūne).

Mašīnbūve – Daugavpils pilsētā.

Pārtikas ražošana un pārstrāde – Daugavpils, Krāslavas, Dagdas, Preiļu, Līvānu, Ilūkstes, Subates pilsētās un Aglonas, Dubnas, Kalkūnes un Naujenes ciematos.

Ķīmiskā rūpniecība – Daugavpils un Līvānu pilsētās.

Būvmateriālu ražošana - Daugavpils un Līvānu pilsētās.

Augsto tehnoloģiju produktu ražošana – Daugavpils un Preiļu pilsētās.

Celulozes rūpniecība – Daugavpils novada pierobežas zonā pie Baltkrievijas robežas (celulozes rūpnīcas izbūve) un Līvānu pilsētā.

Naftas pārstrādes rūpnīca – Daugavpils novada teritorijā.

HES būvniecība – Daugavpils pilsētā vai Daugavpils novada teritorijā.

Mežistrāde, kokapstrāde. Mežsaimniecība, mežrūpniecība un kokapstrāde ir vienas no plašākajām visa Latgales reģiona rūpniecības nozarēm. Mežistrādē visaugstākais mežu īpatsvars novērojams Līvānu novada Līvānu pagasta teritorijā, Krāslavas novada Kaplavas un Ūdrīšu pagastu teritorijās, Ilūkstes novada Dvietes pagasta teritorijā, Aglonas novada Aglonas pagasta teritorijā, Dagdas novada Andrupenes, Bērziļ'u, Ķepovas, Svariļ'u, Šķaunes pagastu teritorijās, Daugavpils novada Nīcgales, Salienas un Vaboles pagastu teritorijās.

Kokapstrādes uzlēmumi - Daugavpils, Krāslavas, Līvānu, Preiļu, Subates pilsētās un Vārkavas, Maļinovas, Liču, Dubnas, Līksnas, Nīcgales, Kalkūnes, Pieniļ'u, Gailīšu ciematos; Aglonas (Aglonas pagasts), Līvānu (Līvānu pagasts), Krāslavas (Kalniešu, Piedrujas, Ūdrīšu, Krāslavas pagasti), Ilūkstes (Ilūkstes, Eglaines pagasti), Dagdas (Andrupenes, Konstantinovas, Svariļ'u, Šķaunes pagasti) novadu teritorijās.

Loģistika, transporta pakalpojumi. Daudzās valstīs plaši izmanto teritorijas izdevīgo ģeogrāfisko izvietojumu kā galveno priekšrocību. Ne tikai Dienvidlatgale, bet visa Latgale, kļūstot par loģistikas un rūpniecības centru, var palielināt pievienoto vērtību precēm, kas šo reģionu šķērso, ne vien būt tām sākuma punkts, kā tas ir pašreiz. Teritorija ar labi attīstītu infrastruktūru un kvalitatīviem pakalpojumiem perspektīvā varētu kļūt par tiltu starp austrumiem un rietumiem. ES un Krievijas imports paver iespēju preču atkārtotai, sīkākai iepakšanai, to savākšanai un komplektēšanai dažādiem piegādes punktiem un atmuitošanai. Veiksmīgā atrašanās vieta uz robežas starp ES un Krieviju ļauj sabiedrībām, kuras nav ES rezidentes, Dienvidlatgalē izvērst ražošanas jaudas, gūstot labumu no labvēlīga muitas režīma vai sniedzot pakalpojumu kravu sagatavošanā un muitas formalitāšu kārtošā eksportam uz Krieviju, NVS vai Centrālāzijas valstīm. Tāpat arī transporta infrastruktūra un lidostas celtniecība Daugavpils novada Locikos vietējiem ražotājiem nodrošina savlaicīgu preču, materiālu piegādi, kā arī paver iespēju tūristu pieplūdumam.

Loģistikas centru izveide akcentējama tranzīta autoceļu un dzelzceļu posmos:

- A6 Rīga – Daugavpils – Krāslava - Baltkrievijas robeža (Pāternieki) – Līvānos, Daugavpilī, Krāslavā un Krāslavas pierobežā;
- A13 Krievijas robeža (Grebļeva) – Rēzekne – Daugavpils - Lietuvas robeža (Medumi), kas ir Eiropas ceļu tīkla E262 (Kauļ'a – Ukmerģe – Daugavpils – Rēzekne - Ostrova) daļa – Daugavpilī un Daugavpils novada pierobežas teritorijā;
- dzelzceļa posms Vitebska – Indra – Daugavpils – Krustpils – Rīga – Indras ciematā, Daugavpilī un Līvānos;
- dzelzceļa posms Sanktpēterburga – Kārsava – Rēzekne – Daugavpils – Eglaine - Klaipēda/ Kurcums - Viļņ'a – Krāslava.

Dzelzceļa koridori izvietoti paralēli diviem iepriekšminētajiem galvenajiem autoceļiem un loģistikas parku izveide var tikt izmantota abpusēji.

Transporta pakalpojumu nozarē Dienvidlatgalē akcentējamas Daugavpils, Krāslavas, Ilūkstes, Preiļu un Līvānu pilsētas.

Lai attīstītu minēto pakalpojumu darbību teritorijās, ir jāņem vērā četri būtiski trūkumi un faktori, kuri mazina Dienvidlatgales teritorijas pievilcīgumu un nozares straujāku attīstību – pieredzes trūkums kā transporta un loģistikas centram, nepieciešamās liela mēroga investīcijas, infrastruktūras kvalitātes uzlabošana un ceļu pārbūve. Ir nepieciešama valsts ieinteresētība un atbalsts šāda centra veidošanai visā Latgales teritorijā.

Bioloģisko zinātņu ieleja. Bioloģiskā daudzveidība Dienvidlatgalē ir akcentējama kā viens no prioritārajiem attīstības virzieniem. Aizsargājamo augu un dzīvo organismu izpētei ir pietiekams potenciāls, lai Dienvidlatgalē veidotu bioloģisko zinātņu ieleju ar Daugavpils Universitāti kā vadošo iestādi. Starptautiskā līmenī Latvijai kā ar mežu platībām bagātai teritorijai, kas absorbē arī citu valstu CO₂ izmešus, svarīgi vides resursu nenoplicinošu dinamiku padarīt par tirgus attiecību sastāvdaļu. Šādā pavisam praktiskā līmenī Dienvidlatgali var veidot kā „zaļu” un videi draudzīgu teritoriju. Bioloģisko zinātņu ieleja darbotos kā dabas zinātņu un izpētes praktiskā teritorija. Minētās zinātņu ielejas centrs tiktu veidots Daugavpils Universitātē. Bioloģisko zinātņu ielejas izveide akcentētu ekoloģiskuma saglabāšanas ideju pētāmajā teritorijā un veicinātu dažādu produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanu lauksaimniecības, zivsaimniecības, rūpniecības un tūrisma nozarēs, kas veidotu aplūveida sadarbību, kooperāciju starp Dienvidlatgales attīstības virzieniem.

Papildus nozares, kas netiek uzrādītas Dienvidlatgales attīstības virzienu grafiskajā attēlojumā, nav uzskatāmas par prioritārām. Tās veidojamas tikai kā papildus nodarbošanās kādai pamatnozaarei. Būtiskākā šāda papildus nozare ir tūrisms. Dienvidlatgales tūrisma jomas uzlēmēji jau ir uzkrājuši pieredzi, attīstot lauku tūrisma, izmantojot teritorijas dabas resursus un piedāvājot dažādu veidu aktīvo atpūtu dabā. Darba autore tūrisma produktu izveidē iesaka izmantot mūsdienās pieaugošo interesi par ekotūrisma, dabas tūrisma un akcentu likt vairāk uz ārvalstu tūristu mērķtirgu.

Truškopības nozaarei ir pietiekams attīstības potenciāls, bet, tāpat kā aitikopība, tā ir attīstīties spējīga nozare, ja tiek radīta produkta pārstrādes sistēma – trušu ādīņu apstrāde un no tām jaunu produktu radīšana. Perspektīvas nozares attīstībai ir Preiļu, Riebiņu (Riebiņu pagasts), Krāslavas (Robežnieku pagasts), Daugavpils (Vaboles, Nīcgales pagasti) un Līvānu (Turku pagasts) novados.

Dienvidlatgale savu konkurētspējas priekšrocību spēku un unikālo izvietojumu ar orientāciju uz citiem Latvijas reģioniem, ES, NVS valstīm var sekmīgi izmantot vairākos virzienos. 7. tabulā ir parādīta Dienvidlatgales subreģiona perspektīvo tautsaimniecības attīstības virzienu analīze vietējā un starptautiskajā telpā.

**Dienvidlatgales prioritāro tautsaimniecības virzienu analīze vietējā un
starpautiskajā telpā**
**Analysis of the priority directions of the development of Southern Latgale in
local and international space**

Attīstības virziens: Lauksaimniecība, zivsaimniecība/ Development direction: agriculture, fishery	
Subreģiona daļa: lauksaimniecības teritorijas / Part of the sub-region: agricultural territories	
Izmantojamās priekšrocības / Utilisable advantages	- piena-gaļas ražošanas tradīcijas / -traditions of milk-meat production; - zivkopības tradīcijas / - fish farming traditions; - labvēlīgi ekoloģiskie apstākļi / - favourable ecological conditions; - bezdarba līmeļa samazināšana laukos / - reducing the unemployment level in the rural areas.
Mērķa tirgi / Target markets	Austrumlatgales, Rīgas, Zemgales, Vidzemes reģionu iedzīvotāji / Inhabitants of Eastern Latgale, Riga, Zemgale, Vidzeme regions. Citu Eiropas valstu iedzīvotāji, Krievija, NVS valstu iedzīvotāji / Inhabitants of other European countries, Russia, CIS countries. Investori. / Investors.
Attīstības nosacījumi / Development conditions	Produkcijas kvalitātes paaugstināšana; līdzekļu piesaiste no ES Struktūrfondi; jaunu tehnoloģiju apgūšana, inovāciju ieviešana; reklāma un produkcijas virzīšana ārvalstīs / Increasing production quality; attracting resources of EU Structural Funds; acquisition of new technologies; implementing innovation; advertising and product promotion abroad.
Attīstības virziens: Rūpniecība, ražošana / Development direction: Manufacturing, production	
Subreģiona daļa: galvenokārt Daugavpils pilsēta. Papildus - subreģiona pilsētas (Ilūkste, Līvāni, Preiļi utt.) / Part of the sub-region: mainly Daugavpils city. Additional – cities of the sub-region (Ilukste, Livani, Preili etc.).	
Izmantojamās priekšrocības / Utilisable advantages	- vieglās un mašīnbūves rūpniecības tradīcijas / - traditions the light and machine building industries; - augstākās izglītības pieejamība subreģionā / - availability of higher education in the sub-region; - atjaunojamo dabas resursu lielie krājumi (smilts, grants, kūdra, sapropelis utt.) / - large stock of renewable natural resources (sand, gravel, peat, sapropel, etc.); - lēts darbaspēks / - cheap labour.
Mērķa tirgi / Target markets	Austrumlatgales, Rīgas, Zemgales, Vidzemes reģionu celtniecības sabiedrības, vieglās rūpniecības un pārtikas preču patērētāji / Construction companies of Eastern Latgale, Riga, Zemgale and Vidzeme regions, clients and consumers of the light industry and food products. ES, Krievijas, NVS valstu sabiedrības, vieglās rūpniecības un pārtikas preču patērētāji / Enterprises of EU, Russia and CIS countries, clients and customers of light industry and food products.
Attīstības nosacījumi / Development conditions	Investoru piesaiste; ceļu infrastruktūras attīstība, rekonstrukcija; lidostas būvniecība; ES fondu līdzekļu piesaiste; nepieciešamo zināšanu apguves iespējas; uzlēmējdarbību veicinošas valsts fiskālās politikas ieviešana; darba kvalitāte un korporatīvā sociālā atbildība / Attracting investors; development and reconstruction of the road infrastructure; airport construction; attracting resources of EU funds; opportunities for acquiring the required knowledge; introducing state fiscal policy that facilitates entrepreneurship; work quality and corporate social responsibility.

7. tabulas turpinājums [2] / Continuation of Table 7 [2]

Attīstības virziens: Mežizstrāde, kokapstrāde / Development direction: Forestry, wood processing Subreģiona daļa: visa subreģiona teritorija / Part of the sub-region: the entire territory of the sub-region	
Izmantojamās priekšrocības / Utilisable advantages	- kokapstrādes un amatniecības tradīcijas / - wood-processing and craftsmanship traditions; - kokmateriālu apjomi / - volumes of timber; - Krievijas, Baltkrievijas un Lietuvas robežu tuvums / - closeness of the border with Russia, Belarus and Lithuania.
Mērķa tirgi / Target markets	ES, Krievija, NVS valstis / EU, Russia and CIS countries
Attīstības nosacījumi / Development conditions	Amatniecības tradīciju nodošana nākamajām paaudzēm; līdzekļu piesaiste no ES Struktūrfondiem; produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanas veicināšana / Transferring craftsmanship traditions to next generations; attracting financing of EU Structural Funds; facilitating production of products with high value added.
Attīstības virziens: Loģistika, transporta pakalpojumi / Development direction: Logistics, transportation services Subreģiona daļa: pārsvarā pilsētas (Daugavpils, Līvāni, Krāslava), to apkārtnē un Krāslavas, Daugavpils novadu pierobeža / Part of the sub-region: mainly cities (Daugavpils, Līvāni, Kraslava), their surroundings and the borderland area of Kraslava, Daugavpils territories	
Izmantojamās priekšrocības / Utilisable advantages	- ģeogrāfiskais stāvoklis, Krievijas, Baltkrievijas, Lietuvas robežu tuvums / - geographical location, closeness of the border with Russia, Belarus and Lithuania; - transporta stratēģiskie koridori „Austrumi-Rietumi” un „Ziemeļi-Dienvidi” / - strategic transportation corridors “East-West” and “North-South”; - sazarots dzelzceļa mezgls / - forked railway junction; - daudznacionāla vide / - multinational environment.
Mērķa tirgi / Target markets	Vietējās un starptautiskās loģistikas, kravu pārvadājumu un transporta pakalpojumu sabiedrības, ekspeditori / Local and international logistics, cargo and transportation enterprises, expeditors. Investori. / Investors.
Attīstības nosacījumi / Development conditions	Ceļu infrastruktūras attīstība, rekonstrukcija; lidostas būvniecība; muitas noliktavu celtniecība robežu un dzelzceļa staciju tuvumā; industriālo parku veidošana uz bijušo rūpnīcu bāzes; nozares izglītības pieejamība subreģionā; investoru piesaiste; reklāma un pakalpojumu virzīšana ārvalstīs / Development and reconstruction of the road infrastructure; airport construction; building customs warehouses near the borders and railway stations; establishing industrial parks instead of the former factories; availability of industry education in the sub-region; attracting investors; advertising and service promotion abroad.

Attīstības virziens: Bioloģisko zinātņu ieleja / Development direction: Valley of biology science Subreģiona daļa: visa subreģiona teritorija / Part of the sub-region: the entire territory of the sub-region	
Izmantojamās priekšrocības / Utilisable advantages	- ģeogrāfiskais stāvoklis, ūdens, meža resursu, faunas un floras bagātība, klimats / - geographical location, richness of water and forest resources, richness of flora and fauna, climate; - DU bioloģijas zinātņu tradīcijas un pieredze / - traditions and experience of biology sciences of DU; - aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu esamība / - presence of protected plants and animal species; - īpaši aizsargājamo dabas teritoriju daudzums / - number of special protected nature territories.
Mērķa tirgi / Target markets	Starptautiskās bioloģisko zinātņu sabiedrības, augstākās izglītības un zinātnes iestādes / International biological science companies, higher educational establishments, institutions. Investori. / Investors.
Attīstības nosacījumi / Development conditions	Līdzekļu piesaiste no ES Struktūrfondiem; investoru piesaiste; reklāma un informācija; nozares izglītības kvalitātes veicināšana / Attracting resources of EU Structural Funds; attracting investors; advertising and information; facilitating quality of the industry education.

Avots: autore veidota tabula

Source: author's designed table

Dienvidlatgales tautsaimniecības stratēģisko **virzienu attīstības nosacījumi** (skat. 14. att.) ir būtiski attīstības veicinātāji teritorijā. Lielākā daļa problēmu, kas saistītas ar attīstības aktivitātēm pētāmajā teritorijā, ir tādas, ko var atrisināt valsts un pašvaldību līmenī. Lielākā ne tikai Dienvidlatgales, bet visas Latgales reģiona problēma ir saistīta ar to, ka tam no valsts puses salīdzinājumā ar visiem reģioniem tiek veltīta minimāla uzmanība. Tas attiecas gan uz valsts atbalstu uzlēmējdarbības uzsākšanas jomā, gan tās attīstībai, gan cilvēkresursu attīstībai, gan investīciju ziļā, gan informācijas sniegšanā.

Darba autore izvirza vairākus būtiskus Dienvidlatgales attīstības nosacījumus.
Valsts iestāžu darba optimizācija. Radot un nostiprinot valsts pārvaldes darbiniekos ieinteresētību un reālu, ilgtspējīgu rīcību teritoriju attīstībā un attīstības līdzsvarošanā, kā arī birokrātijas mazināšanā. Šī apgalvojuma nozīmīgumu ilustrējošs piemērs ir redzams Īrijas valdības rīcības un valsts attīstības tempos, sociālekonomiskajos rādītājos.
Uzlēmējdarbībai labvēlīga fiskālā politika. Kā viens no iespējamajiem atbalsta pasākumiem ne tikai Dienvidlatgales, bet visas valsts uzlēmējiem ir progresīvā nodokļa ieviešana. Igaunijas, Lietuvas un Polijas valstis to ieviešušas ievērojami agrāk, turklāt bez SVF norādēm. Piemēram, progresīvais IIN ieviešanas piemērs ir Polijas Republika. Fakti apstiprina, ka poļi atgriežas no Īrijas, Lielbritānijas dzimtenē, līdz ar to valstī pieaug vidusšķiras iedzīvotāju skaits. Dīemžēl Latvijā esošā situācija norāda, ka cilvēki emigrē un līdz ar to vidusšķiras iedzīvotāju skaits strauji samazinās, valsts zaudē ne tikai jaunus, bet arī izglītotos un profesionālus cilvēkus. Kaimiņvalstis Lietuva un Igaunija šajā situācijā ir jāuztver kā konkurenti.

ES atbalsta pasākumi. No ES sniegtā papildus iespēja attīstīt reģionus un teritorijas ir ES Struktūrfondu un subsīdiju līdzekļi.

Eksporta attīstība. Uzņēmējdarbība un vietējās saražotās produkcijas eksporta veicināšana ir svarīgi nosacījumi Dienvidlatgales attīstības paaugstināšanai. Dienvidlatgalē ir eksportspējīgi uzņēmumi, taču trūkst tādu produktu, kas pasaules tirgū būtu atšķirīgi un konkurētspējīgi. Vidēja termiņa perspektīvā jāizstrādā programma eksporta veicināšanai – jaunu uzņēmumu atbalstīšana, jaunu produktu izstrāde, jaunu noieta tirgu meklēšana, izstāžu atbalsta vienkāršošana un paplašināšana (Uzņēmēju plāns..., 2010). Dienvidlatgales uzņēmēju produkcijas ražošana ar iespējami augstāku pievienoto vērtību un tās eksportēšanu uz Eiropas, Krievijas un NVS valstīm būtiski veicinātu produktu noieta un pieprasījumu, kas savukārt sekmētu jaunas produkcijas ražošanu un attīstību.

Korporatīvā sociālā atbildība. Iedzīvotāju un uzņēmēju korporatīvā sociālā atbildība ir viens no priekšnoteikumiem teritorijas mērķtiecīgai attīstībai. Tā ir laba uzņēmējdarbības prakse, kas demonstrē uzņēmuma vērtības un principus un parāda, ka uzņēmums brīvprātīgi ir iekļāvis sociālās, vides un cilvēktiesību vērtības savā ikdienas darbībā un attiecībās ar uzņēmumā ieinteresētajām pusēm – darbiniekiem, klientiem, partneriem, vietējo pašvaldību, sabiedrību utt.

Infrastruktūras kvalitātes pieaugums un attīstība. Kvalitatīva un attīstīta ceļu infrastruktūra ir viens no svarīgākajiem elementiem, kas veicina uzņēmējdarbību – plašāks ceļu tīkls nodrošina uzņēmumiem iespējas paplašināt un izvietot ražotnes vairākās vietās. Dienvidlatgalē būtiski ir uzlabot transporta infrastruktūru, kas ir priekšnoteikums investīciju pieplūdei un uzņēmējdarbības attīstībai. Dienvidlatgales teritorijā jāuzlabo un dažos posmos jāveic ceļu pārbūve uz starptautiskajām un valsts nozīmes autoceļu līnijām: no Līvāniem līdz Daugavpili, no Rēzeknes līdz Daugavpili, no Līvāniem līdz Krāslavai, no Krāslavas līdz Baltkrievijas pierobežai un no Daugavpils līdz Lietuvas un Baltkrievijas pierobežām. Jāuzlabo daudzu vietējās un lauku nozīmes ceļu kvalitāte un ielu kvalitāte pilsētās, kas tieši attiecas uz uzņēmējdarbības aktivitātēm un ir viens no nosacījumiem uzņēmuma līdzsvarotai attīstībai. Dzelzceļa līniju uzlabošana veicinātu tranzīta un loģistikas parku pakalpojumu attīstību. Informāciju tehnoloģiju infrastruktūras augstāka kvalitāte lauku rajonos uzlabotu interneta un mobilo sakaru kvalitāti – radītu informācijas pieejamību lauku iedzīvotājiem un uzņēmumiem, atvieglotu atskaišu nodošanu un saziņu ar valsts iestādēm (LAD, VID utt.). Lai nodrošinātu investīciju pieplūdumu un uzņēmumu uzturēšanas izmaksu samazinājumu, Krāslavas pilsētā nepieciešams nodrošināt gāzes pieejamību. Komunālās infrastruktūras uzlabošana pakāpeniski tiek veikta visās Dienvidlatgales pilsētās un dažos ciematos, kas ir jāturpina, un ir jāsniedz iedzīvotājiem kvalitatīvi komunālie pakalpojumi.

Labo ziņu akcents. Saistībā ar Īrijas valsts pieredzi un aktivitātēm Dienvidlatgalē ieteicams pārņemt „labo ziņu teritorijas” praksi – popularizēt esošās priekšrocības un iespējas uzņēmumiem, investoriem uzņēmējdarbības uzsākšanai teritorijā, neskatoties uz to maznozīmīgumu šodienas situācijā. Informācija, kādu pauz vai tikai paudis pati Dienvidlatgale, rada teritorijas kopainu un, dzirdot tikai negatīvu informāciju, potenciālie investori vai uzņēmēji pat neizskata iespēju veikt savu uzņēmējdarbību

teritorijā. Jārada pozitīvs priekšstats, jāiepazīstina ar iespēju priekšrocībām, kas ieinteresētu ne tikai investorus un uzņēmējus, bet arī jaunus, izglītotus un profesionālus cilvēkus.

Sadarbības veicināšana. Valsts līmeņa problemātika ir: sadarbības trūkums starp valsts institūcijām, kurām jāatbalsta mazo un vidējo uzņēmumu attīstība; vājas nozaru asociācijas un attiecīgi zema spēja aizstāvēt nozaru intereses; kā arī uzņēmējdarbības infrastruktūras zema līmenis. Sadarbība, nevis sacensība, ir līdzeklis, kā risināt būtiskākos mūdienu izaicinājumus. Tam nepieciešama attiecīga domāšanas pārorientēšana. Gan politikas plānošanas, gan rīcībpolitikas līmenī nepieciešams paplašināt un dažādot sadarbības tīklus. Tajos arvien vairāk jāiekļauj cilvēki ar atšķirīgām kompetencēm, dažādas sociālās grupas, dažādas sabiedrības, valsts institūcijas un dažādu kultūru pārstāvji, kopā veidojot jaunu virsvērtību, ko nav iespējams sasniegt vienatnē.

Nodarbinātības un darba kvalitāte, optimizācija un iedzīvotāju motivācija. Pilsētās – Daugavpilī, Krāslavā, Preiļos, Līvānos – ir pietiekami lieli cilvēkkapitāla resursi, kurus būtu nepieciešams izmantot. Daudzi bijušo rūpnīcu kvalificētie strādnieki pilsētās veido „kritisko masu”, kas ir pietiekama jaunu ražošanas uzņēmumu radīšanai. Diemžēl esošais potenciāls teritorijā ir nepieprasīts. Iedzīvotāju motivācijai Dienvidlatgales konkurētspējas paaugstināšanai un optimizācijai autore iesaka veikt pasākumus darbspēka konkurētspējas paaugstināšanai, iedzīvotāju pašiniciatīvas ierosināšanai un paaugstināšanai, pilsētu un lauku līdzsvarotas attīstības veidošanu un Dienvidlatgales identitātes saglabāšanu. Kā piemērs minams Īrijas darba tirgus un uzņēmējdarbības aktivitātes.

Dienvidlatgales subreģiona centrs ir attīstāms Daugavpils pilsētā, kas ir liela rūpniecības, pakalpojumu daudzveidības, augstākās izglītības un cilvēkresursu koncentrācijas teritorija un ir spējīga pildīt subreģiona prezentācijas lomu.

Daugavpils Universitāte ir akcentējama kā Dienvidlatgales izglītības centrs, kas sadarbībā ar uzņēmējiem veido un rada jaunus, inovatīvus produktus un darbojas kā starpnieks starp zinātni, sabiedrību un uzņēmējdarbību. Attīstot bioloģiskās daudzveidības un ekoloģiskās teritorijas ideju, Daugavpils Universitāte ir būtiskākais informācijas nesējs un sniedzējs, ar kura palīdzību tiek popularizēta un akcentēta ekoloģiskā vide un ekoloģiskie Dienvidlatgales produkti – pārtika, pakalpojumi (tūrisms, rekreācija), zināšanas (ekoloģijas, bioloģijas jomās) utt.

Dienvidlatgales subreģiona attīstība Latvijas mērogā izlīdzinātu teritorijas zilā mazās valsts reģionu nelīdzsvarotās attīstības tendences. Eiropas Savienības un citas valstis Latviju galvenokārt uztver par vienu teritoriju. Latvijas reģionu sociālekonomiskās attīstības izlīdzināšana investoriem sniegtu pozitīvāku, stabilāku un uzticamāku skatījumu uz Latviju kā potenciālo investīciju ieguldīšanas teritoriju. Subreģiona vājās attīstības problemātikas aktualizēšana un faktiskā risināšana norādītu uz valsts teritorijas vienotību, kvalitatīvas valsts politikas virzību un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanu. Latvijas stabilai izaugsmei ir nepieciešams, lai tiktu attīstīta visa valsts teritorija, nevis radīta vēl krasāka disproporcija starp reģioniem.

SLĒDZIENI

1. Promocijas darba pētījumiem definētie darba uzdevumi izpildīti, tā mērķis sasniegts, un izvirzītā hipotēze pierādīta.
2. Autore veiktie pētījumi ir teorētiski un praktiski nozīmīgi, ar iegūtajiem rezultātiem būtiski papildināta un attīstīta reģionālās ekonomikas teorētiskā bāze – padziļināti vispusīgi izpētīti reģionālās attīstības modeļi, reģionālā attīstības politika ES un Latvijā, sociāli ekonomiskās attīstības stratēģiskā plānošana, apkopota vispusīga informācija par Dienvidlatgales novadu izveidošanas motivāciju un pamatu.
3. Reģionālās ekonomikas teorētiskā bāze papildināta ar autore izstrādātajām teritoriju attīstības potenciāla paaugstināšanas aktivitātēm, kas darbā praktiski piemērotas, veicot salīdzinājuma analīzi starp Īrijas un Latvijas valstīm.
4. Analizējot Īrijas Republikas pieredzi reģionālajā un teritoriju attīstībā, noteikti Īrijas attīstības pamatiemesli un pieļautās kļūdas. Labās prakses pieredze darbā reflektēta, izstrādājot Dienvidlatgales attīstības virzienus un nosacījumus.
5. Izvērtēta un analizēta Dienvidlatgales esošā sociālekonomiskā situācija ne tikai subreģiona, bet arī novadu līmenī.
6. Izmantojot SVID analīzes metodi, noskaidrotas Dienvidlatgales stiprās un vājās puses, attīstības iespējas un potenciālie teritorijas draudi ilgtspējīgas attīstības aizkavēšanā.
7. Izmantojot aptauju un fokusinterviju pētījumu metodes, noskaidroti Dienvidlatgales iedzīvotāju uzskati un vērtējumi reģiona un pašvaldību sociālekonomiskajai un politiskajai darbībai un nākotnes perspektīvām, Dienvidlatgales attīstības nosacījumiem, potenciālajiem un perspektīvajiem tautsaimniecības virzieniem un Daugavpils Universitātes nozīmei subreģiona attīstības veicināšanā.
8. Izstrādāti Dienvidlatgales tautsaimniecības attīstības virzieni ne tikai subreģiona līmenī, bet katra virziena nozares piemērojot konkrētam Dienvidlatgales novadam.
9. Sniegta Dienvidlatgales prioritāro tautsaimniecības virzienu analīze vietējā un starptautiskajā telpā un doti būtiskākie subreģiona attīstības nosacījumi.

GALVENIE SECINĀJUMI

1. Latvijā, tāpat kā ES kopumā, palielinās reģionu nozīme un tiek attīstīta reģionālā politika.
- 1.1. Latvijā ir kritiski augsta sociālā nevienlīdzība un sabiedrībai ir tendence arvien vairāk noslāņoties. Valstī ir salīdzinoši liels bagāto un nabago slānis, bet vidējā turīguma iedzīvotāju attiecība ir minimāla, arī depopulācijas un novecošanās tendence rada nestabilu un vāju dzīves kvalitāti.
- 1.2. Valstī pilnvērtīgi nedarbojas likumdošanā noteiktie pasākumi reģionu līdzvarošanai, līdz ar to reģionālās attīstības politika tiek vērtēta kā nesekmīga. Esošie atšķirīgie reģionālās attīstības līmeļi negatīvi ietekmē kopējos nacionālās ekonomikas attīstības tempus. Reģionu sociālekonomiskās atšķirības – vēsturiskie notikumi, dabas un kultūrvēstures nianses, atšķirības tradīcijās un ekonomiskajās aktivitātēs, ienākumu dažādībā – norāda uz reģionu attīstības problēmjautājumu akcentēšanas un risināšanas nepieciešamību.

- 1.3. Latvijas reģionu nevienmērīgā attīstība liecina, ka reģionālās attīstības politikas mērķi nav sasniegti. Iemesli ir vairāki, kā būtiskākie minami: dažādo un mainīgo politisko interešu, nevis profesionālisma dominēšana reģionālās attīstības politikas ieviešanā; sabiedrības ieinteresētības, motivācijas un aktivitāšu vājums; ES Struktūrfondu apgūto līdzekļu nevienmērīgs sadalījums, kā rezultātā reģionālās disproporcijas Latvijā pastiprinājušās, nevis izlīdzinājušās.
- 1.4. Reģionālā industrializācija ir būtisks attīstības process, kurā svarīga nozīme ir ekonomiskās un sociālās attīstības faktoriem.
- 1.5. Reģionālās problemātikas jautājumu risināšanas gaitā pasaules zinātnieki pēdējo 15 gadu laikā ir izveidojuši jaunu zinātņi (aizsācējs U. Aizards), kas ir starpdisciplināra - tā apvieno ekonomistus, ģeogrāfus, inženierus, ekologus, sociologus, politologus, psihologus, juristus un citu specialitāšu pārstāvjus: visus, kuri uzskata par lietderīgu pētīt un risināt problēmas sarežģītajā reģionālajā griezumā.
- 1.6. Stratēģiskā plānošana ir potenciāli spēcīgs politikas un vadības instruments, kura galvenie procesa uzdevumi ir panākt vienprātību par prioritātēm un darbības plānu, novērtēt iespējas, kā arī piešķirt resursus. Latvijas reģionālās attīstības stratēģiskie dokumenti lielākoties veidoti bez starpsektoriālas pieejas ar vāju koordināciju starp valsts institūcijām un pašvaldībām, līdz ar to stratēģiju īstenošanas mēģinājumi nav pietiekami sekmīgi reģionālās attīstības praksē.
- 1.7. Administratīvi teritoriālās reformas metodi var uzskatīt par jauktu brīvprātīgas un piespiedu apvienošanas metodi un pamatoti var atzīt par salīdzinoši demokrātisku. Pēc ATR pabeigšanas uzmanība būtu jāvelta jaunizveidoto novadu pašvaldību demokrātijas paaugstināšanai, darbības efektivitātes uzlabošanai un optimizācijai.
- 1.8. Teritoriju attīstības potenciāls vērtējams pēc pētāmās teritorijas infrastruktūras, uzlēmējdarbības vides inovāciju un finanšu aktivitāšu attīstības līmeļiem, kā arī intelektuālās kapacitātes attīstības līmeļiem.
- 1.9. Valsts līmenī jārisina valdības ieinteresētība reģionu sociālekonomiskās attīstības līdzsvarošanā. Valdībai ir jādefinē konkrētas prioritātes valsts attīstības virzieniem, valsts attīstības plānā tautsaimniecības nozaru prioritātes nav formulētas. Valstij jānosaka tautsaimniecības jomu atbalsta prioritātes gan valstiskā, gan reģiona līmenī.
2. Īrijas labās prakses pieredze ir konkrēti izmantojama Dienvidlatgales attīstības jautājumu risināšanā.
- 2.1. Īrijas valsts 20. gadsimta 70. gados bija izvēlējusies pareizu makroekonomisko politiku - labvēlīgi nosacījumi bija daudzām valstīm, bet ne visas tos izmantoja. Īrijas straujā attīstība notika, ļoti īsā laikā pārveidojot valsts ekonomiku. Nodarbinātības līmenis, ienākumi, ekonomiskā izaugsme sasniedza ne tikai Eiropas, bet arī pasaules mēroga rekordus.
- 2.2. Īrijas valsts vēsturiskie notikumi laika posmā no 70. gadiem līdz 1987. gadam ir veidojušies un attīstījušies līdzīgi kā pašreiz Latvijā no 2008. gada – ekonomiskā krīze, bezdarba pieaugums, masveida iedzīvotāju migrācija, uzlēmējdarbības aktivitāšu mazināšanās un uzlēmumu darbības pārtraukšana, lauksaimniecības jomas un sociālo problēmu risinājumu veidu un līdzekļu trūkums, vispārējā iedzīvotāju nomāktība utt. Īrijas valsts labās prakses piemērs sniedz iespēju

- risinājumus Dienvidlatgales teritorijas zemās attīstības problēmām, veidojot maksimāli efektīvus ekonomikas tālāktīstības darbības virzienus, pamatnostādnes un plānus, kas sekmētu ilgtspējīgu attīstības izaugsmi.
- 2.3. Sektoru specializācijas kontekstā Īrija šajā ~15 gadu posmā ir koncentrējusies uz zināšanu ekonomikas attīstību. Elastīguma nepieciešamība, saskaroties ar mainīgiem apstākļiem un neparedzamiem triecieniem, ir viens no attīstības pamatprincipiem 21. gadsimta straujajās pārmaiņās jebkurā nozarē.
 - 2.4. Daudzi zinātnieki (*McDonagh J., Clinch P., Houston E., Sweeney P.* un citi) kā galveno iemeslu straujai ekonomikas izaugsmei min zemo uzlēmuma ienākuma nodokļu (UIN) sistēmu (10 - 12.5%), Latvijā – 15 procenti.
 - 2.5. Valsts valdības, aģentūru un reģionu produktīvais, aktīvais darbs pierāda Īrijas valsts kopējo vēlmi attīstīt valsti ilgtermiņā, nodrošinot tās iedzīvotājiem augstu dzīves kvalitāti. Produktivitāte un tās nozīme ir vērojama gan valsts, gan privātajās jomās. Produktivitātes paaugstināšana un valsts, pašvaldību iestāžu, uzņēmumu optimizācija rada priekšnoteikumus Dienvidlatgales attīstības ilgtspējīgai augšupejai.
 - 2.6. Izdevīgie valūtas kursi attiecībā pret citu valstu valūtām, īpaši pret GB mārciņu un ASV dolāru, ārvalstu investoriem un uzņēmumiem radīja pozitīvu Īrijas valsts tēlu. Latvijā lata vērtība, kas īpaši pārsniedz eiro vērtību, neveicina ārvalstu tiešo investīciju un uzņēmumu ienākšanu valstī un rada uzņēmējdarbībai nepievilcīgu valsts statusu.
 3. Dienvidlatgales plaši pieejamais potenciāls ļauj teritorijā noteikt vairākus attīstības virzienus un perspektīvas, kas vērtējams kā pozitīvs un ilgtspējīgs nosacījums teritorijas vispārīgai sociālekonomiskajai attīstībai. Tautsaimniecības attīstības virzieni – lauksaimniecība, zivsaimniecība, rūpniecība, ražošana, mežsaimniecība, kokapstrāde, loģistika, transporta pakalpojumi, bioloģisko zinātņu ielejas izveide - mijiedarbojas cits ar citu un veicina nozaru un jomu attīstību.
 - 3.1. Pieejamie cilvēku, dabas un ģeogrāfiskā izvietojuma resursi norāda uz Dienvidlatgales teritorijas daudzveidīgiem attīstības priekšnoteikumiem. Esošais teritorijas potenciāls ir vāji apzināts un neattīstīts, trūkst inovatīvu ideju dabas resursu pielietojamībai un jaunu produktu izveidei. Tādējādi tika pierādīta promocijas darba hipotēze.
 - 3.2. Dienvidlatgales teritorijā esošie novadi un republikas nozīmes pilsēta iekļaujas Latgales reģiona inženiertehnoloģiju klasterī, biznesa inkubatoru tīklā, mākslas un amatniecības sektora attīstībā, kultūrvēstures, kultūras izziņas, dabas un aktīvā tūrisma produktu klāstā. Pilsētu un novadu ģeogrāfiskā, vēsturiskā un ekonomiskā vienotība norāda uz teritorijas iedzīvotāju iekļaušanos subreģiona telpā.
 - 3.3. Dienvidlatgale ir multikulturāla, multietniska, multifunkcionāla un multinacionāla teritorija, kur iedzīvotāju daudznacionālais sastāvs ir reģiona priekšrocība. Tas ļauj uzturēt pastāvīgas aktīvas saites ar fiziskām un juridiskām personām daudzās pasaules valstīs, tā ir attīstīta multikulturāla vide.
 - 3.4. Dienvidlatgalei raksturīgā mazpiesārtotā mozaīkveida ainava paver iespējas ekoloģiski tīru ražotņu, bioloģijas zinātņu un ekotūrisma attīstībai.

- 3.5. Dienvidlatgalē uzlēmējdarbības un lauksaimniecības līmenis ir salīdzinoši zems, ekonomiskajā struktūrā dominē nozares ar nelielu pievienoto vērtību, nav attīstītas uzlēmējdarbības infrastruktūras, kas kavē ārējo investīciju ieguldījumus ekonomikā.
- 3.6. Galvenā Dienvidlatgales vērtība ir cilvēkresursi, to ražīgums jeb produktivitāte vērtējama kā zema – radītās vērtības attiecībā pret darba efektivitāti ir zemas. Lai izlīdzinātu attīstības rādītājus ar citām valsts teritorijām, būtiski ir iedzīvotājus motivēt palikt Dienvidlatgalē un argumentēt nepieciešamību paaugstināt produktivitāti (darba, preču, pakalpojumu utt.). Iedzīvotāju iniciatīva, vēlme izglītoties, attīstīt un pilnveidot apkārtnējo vidi ir priekšnoteikums teritorijas kvalitatīvai izaugsmei.
- 3.7. Dienvidlatgales esošais potenciāls ir cilvēkresursu zināšanas par ražošanu, kvalificēti inženieri, profesionalitāte, labas ražošanas tradīcijas, infrastruktūras plānojums, lauksaimnieciskā teritorija un brīvās tirgus nišas ražošanas jomā.
- 3.8. Uzlēmējdarbībā pastāv darbības virzienu daudzveidība, sociālekonomisko resursu trūkuma dēļ tā ir vāji attīstīta. Vieni no būtiskākajiem uzlēmumu attīstības faktoriem ir tehnoloģisko, biznesa parku, biznesa inkubatoru veidošanās, esošo uzlēmumu modernizācija, pārstrukturēšana un inovācijām atvērtas ekonomikas veidošana.
- 3.9. Vislabākais atbalsts uzlēmējiem no valsts ir radīt vidi uzlēmējdarbībai, kurā var pilnveidoties un attīstīties, nevis nīkuļot. Tādu vidi raksturo: sakārtota nodokļu sistēma; uzlēmējdarbību veicinošas nodokļu likmes, birokrātijas aparāta mazināšana valsts institūcijās un to optimizācija; sistēmas vienkāršošana jebkura veida iesniegumiem un projektu izskatīšanas optimizācija; visu veidu infrastruktūras (ceļu, informācijas tehnoloģiju, gāzes padeves, komunālā utt.) uzlabošana, rekonstrukcija un attīstība; uzlēmējdarbības inkubatoru attīstība, „sēklas fondu” ieviešana; lauksaimniekiem platību maksājumu apjoma līdzsvarošana ar ES vidējo līmeni; akcentēts atbalsts mazajiem un vidējiem uzlēmumiem, jaunu dinamisku uzlēmumu attīstības stimulēšana utt.
- 3.10. Dienvidlatgalei ir jārosina esošo resursu kvalitātes pieaugums, jaunu resursu, jaunu produktu radīšana un piesaiste. Globālajā kontekstā teritorijas attīstības nostādņām vairāk uzmanības jāvelta resursu piešķiršanai, veiksmīgai izmantošanai un konkurētspējas veicināšanai. Nostādnes jāvirza ilgtspējīgas attīstības veidošanai, mobilizējot neizmantoto esošo potenciālu, nevis kompensējot pagātnes problēmas.
- 3.11. Daugavpils Universitāte akcentējama kā Dienvidlatgales izglītības centrs, kas sadarbībā ar uzlēmējiem veido un rada jaunus, inovatīvus produktus un darbojas kā starpnieks starp zinātni, sabiedrību un uzlēmējdarbību.
- 3.12. Ļemot vērā Īrijas valsts labās prakses pieredzes reflektāciju, atbalsta un ilgtspējīgas attīstības nosacījumi Dienvidlatgales tautsaimniecības attīstībai ir: sadarbības veicināšana, eksporta attīstība, infrastruktūras kvalitātes pieaugums un attīstība, korporatīvā sociālā atbildība, labo ziņu akcents, infrastruktūras kvalitātes nodrošināšana, valsts iestāžu darba optimizācija, uzlēmējdarbībai labvēlīgas fiskālās politikas ieviešana, izglītības pieejamība un kvalitāte, nodarbinātības un darba kvalitāte, iedzīvotāju motivācija. Nodrošinot un veicinot attīstības nosacījumus, ir iespējams panākt Dienvidlatgales sociālekonomisko rādītāju izlīdzināšanos ar pārējām valsts teritorijām.

3.13. Promocijas darba aprobācijas procesā iegūtie teorētiskie un praktiskie pētījumu rezultāti, slēdzieni un atzinumi var būtiski atvieglot Dienvidlatgales attīstības institūciju darbu, strādājot pie teritorijas attīstības rīcības programmām, stratēģijām un teritoriālajiem plānojumiem, kā arī ekonomiskās un finanšu analīzes noteikšanas, potenciāla izpētes un dažādu problēmjautājumu risinājumu izpēti un monitoringa iespējas.

PRIEKŠLIKUMI NOZĪMĪGĀKO PROBLĒMU RISINĀŠANAI

1. problēma: **Valsts reģionālās politikas pasīvā darbība rada ievērojamas sociālās un ekonomiskās disproporcijas starp reģioniem un teritorijām.**

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- 1) nepieciešama mērķtiecīga un koncentrēta valsts darbība, lai nodrošinātu teritoriju attīstību un mazinātu reģionālās atšķirības. Ēmot vērā Īrijas valsts labās prakses piemēra reflektāciju, reģionālo politiku nepieciešams veidot, integrējot ekonomikas un sociālos aspektus, nevis skatot katru no tiem atsevišķi;
- 2) nepieciešams panākt līdzsvaru ES, nacionālo, reģionālo un vietējo teritoriju prioritāšu ievērošanā visu mērogu attīstības plānos, to finansēšanā un praktiskajā īstenošanā;
- 3) ilgtspējīgā reģionālās attīstības politikā ir jābūt noteiktai vietējo pašvaldību centrālajai lomai.

2. problēma: **Zemā darbaspēka produktivitāte Dienvidlatgalē kavē un nestimulē uzņēmējdarbības izaugsmes tempus un kopējo sociālekonomisko attīstību.**

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- 1) valsts līmenī jāizstrādā un jārealizē ilgtermiņa politika sociālās degradācijas un depopulācijas problēmu risināšanai reģionos;
- 2) Ēmot vērā Īrijas valsts labās prakses piemēra reflektāciju, kā svarīgāko valsts nostādni noteikt cilvēkresursu attīstību un izglītību. Dienvidlatgalē nepieciešams veikt pasākumus darbaspēka konkurētspējas paaugstināšanai, iedzīvotāju pašiniciatīvas ierosināšanai un mūžizglītības popularizēšanai.

3. problēma: **Esošais Dienvidlatgales attīstības potenciāls un pieejamie resursi ir vāji izmantoti.**

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- 1) apzināt Dienvidlatgalē esošos resursus un to pielietojamības iespējamību teritorijas attīstības veicināšanai;
- 2) Ēmot vērā Īrijas valsts labās prakses piemēra reflektāciju, aktualizēt Dienvidlatgales sabiedrības uzmanību uz teritorijas potenciāla un resursu iespēju izmantošanu dzīves kvalitātes paaugstināšanai;
- 3) aktualizēt Daugavpils Universitātes un zinātnes nozīmi jaunu, inovatīvu produktu izstrādē no teritorijā pieejamajiem resursiem. Veicināt universitātes sadarbību ar sabiedrību un uzlēmējiem.

4. problēma: **Dienvidlatgales teritorija atrodas ģeogrāfiski izdevīgā vietā, kas savieno austrumu un rietumu tirgus - šobrīd šī priekšrocība ir vāji izmantota.**

Priekšlikumi problēmas risināšanai:

- 1) nepieciešams valsts līmeņa politisks risinājums valstu sadarbības veicināšanai;
- 2) valstī jāievieš elastīgs un ātrs vīzu saņemšanas process, jāoptimizē robežšķēršļošanas noteikumi, kas veicinātu uzņēmēju, investoru aktivitāti un tranzīta plūsmu;
- 3) nepieciešama tranzīta plūsmas ceļu un dzelzceļu kvalitātes uzlabošana un piemērošana aktīvai noslogotībai; jāattīsta loģistikas pakalpojumu centru izbūve pierobežas zonā Daugavpils, Krāslavas un Līvānu pilsētās;
- 4) būtiski ir atrast labākos risinājumus iedzīvotāju zināšanu (valodu zināšanas, kaimiņvalstu situācijas pārzināšana u.c.) pielietošanai. Jautājuma risināšanā jāiesaista Daugavpils Universitātes potenciāls, nodrošinot zināšanu sniegšanas iespējas valodu, loģistikas, starptautisko attiecību u.c. jomās.

INTRODUCTION

Problem statement

Already in the mid-nineties in Latvia regional development became an area of special attention because the experience of other European countries over decades approved of the need and usefulness of regional development policy. In the independent Latvia over these twenty years economic and social differences between the regions of Latvia are continuing to increase for all regions, except Riga and Pieriga regions, lagging further behind the EU average indicators (Pūķis, 2010). The main goals and objectives set by the regional policy not always work in reality. Disproportions can be observed in the economic and social development of the regions of Latvia, which mark their further alienation and different conditions for human actions and opportunities. Regions of Latvia develop unevenly and there are territories where the development is slower (Jermolajeva, Baltere, 2009). An example could be the low development of Latgale region if compared with all the other regions of Latvia.

Southern Latgale⁵ (former territories of Daugavpils, Kraslava and Preili districts) is the furthest region from the most developed statistical regions of Latvia – Riga and Pieriga. The territory is furthest from the Baltic Sea and reaches deepest in the continent. Latgale, including Southern Latgale, is a special region with an unusual and complicated history – it has been strongly affected by the culture of the neighbouring countries, it differs from the history of the other territory of Latvia (historical events have been more severe and more restless than in the territory of the country). The choice for researching Southern Latgale is based on its unusual multicultural, multiethnic, multifunctional and multinational environment. Southern Latgale has a favourable geographical location which in the economy of the country can be used as a special “corridor” between Russia, Belarus, other CIS countries and Europe. It offers opportunities to start new and sustainable economic activities - Southern Latgale as a partner between Russia and Europe. The second largest state importance city Daugavpils is located in the mentioned sub-region. Daugavpils has a large development potential for industrial production and a significant intellectual potential – Daugavpils University and subsidiaries of more than 12 higher educational establishments. Traditions of Latgale culture – language, folk songs, dances, craftsmanship (especially ceramic products, woodcarvings, basketry) form an important part of the national culture of Latvia. Southern Latgale has contributed significantly to science and culture, several intellectual, world-famous and outstanding scientists, professors, representatives of art, sports and culture have been born there.

The potential of Southern Latgale, its development opportunities, directions of economy can be determined with all the shades in the different tendencies and stresses as in Eastern Latgale. The geographical differences, as well as differences in the

⁵ The division of Latgale region into subregions – Southern Latgale and Eastern Latgale (former territories of Balvu, Rzekne and Ludza districts) – is used in the research, according to NUTS (3rd level) and most frequently used division (in state institutions, e.g. RSS, Environment Investment Department, National development Programme, EU funds acquisition, Ministry of Agriculture, etc.).

cultural nuances, national composition and the variety and volume of the available natural resources impact on defining the directions of economy.

The development potential means such a value or a set of values (social, intellectual, economic, cultural, etc.) that exists but is not expressed at the moment, are not sufficiently used, applied or realized. The development potential can be defined as balance between the values to be added to facilitate a faster course of development. Southern Latgale has a significant development potential. Skilful use of it may balance the social and economic situation with other regions in a foreseeable future.

At present Latvia lags behind the developed countries to large extent regarding applying modern technologies and service offer. With expressed social and economic differences between particular territories, Latvia is not an exception; similar situation is observed also in practically all the countries. Both in the world and European Union and in Latvia the peculiarities of the recession make people pay attention to the activating of decentralisation issues and pay additional attention to the issues of regional development and looking for solutions to the research, analysis and use of more effective regional potential in the regions and territories.

To establish a good political, economic and regional development policy, it does not have to be inherited. Taking into consideration the experience of the good practice of EU state Ireland, Latvia has the opportunity to compare its situation and governmental decisions concerning the country's development, thus evaluating the basic prerequisites for the development of a similar country and analysing the admitted mistakes. The examples of the good practice of the territory development of Ireland can be applied in enhancing sustainable and balanced development of Southern Latgale.

Ireland, which, like Latvia, is a peripheral state with a similar size of the territory managed to get out of the status of a poor country in the seventies of the twentieth century and for many years provided one of the highest welfare indicators in EU. Several foreign scientists: *J. Freidman (1973); B. Williams, A.D. Smith (1982); P.J. O'Connel, F. McGinnity (1997); Allen, Kieran (2000); R.B. Finnegan (2001); G. FithGerald (2001); A. Vetter, N. Kersting (2003); P. Clinch, F. Convery, B. Walsh, (2002); Freiden, A. Jeffry (2005); S. Dorgan (2006); T. Hastings, B. Sheenan, P. Yeates (2007); P. Sweeney (2008); J. Flanigan (2008); T. Cooney (2009)* a.o. approve that attainment of this goal was facilitated by the decisions of the country's government, interest in the arrangement and the development of the country, successful and sustainable determination of the direction of the development, as well as their actual implementation, and the impact of the external factors.

Reflecting⁶ on the good practice of Ireland, to determine the development directions of Southern Latgale, the opportunities for territory development are considered through the experience of foreign countries. The correct choice of the

⁶ The word „reflect’ in the PhD Thesis is used in the meaning „to disclose, transfer the experience of good practice of a particular territory and implement it applying to facilitating sustainable development of another territory’.

strategy, directions and perspectives of Ireland and their unhesitant implementation approved with socio-economic indicators and the high place of development among other EU states. Ireland is one of economically most developed, industrial, commercially oriented countries which until now has most successfully managed to use the most important and considerable resource of the country – the intellectual potential. The present recession in the world has also affected the development of the Republic of Ireland. Taking into consideration the internal reserves of the country and the experience of sustainable development, the current situation is not an obstacle to compare Latvia and Ireland and evaluate the experience of a peripheral country and reflect on the good practice to balance the development of Southern Latgale.

Current regional policy of Latvia has insufficiently enhanced the development of weaker regions of the country and the levelling of socio-economic indicators between the regions. The evidently beneficial strategic geographical location of Southern Latgale and the available but poorly used development potential created grounds for the choice of the theme of the Ph.D. Thesis. The **research object** is Southern Latgale, but the **research subject** is the potential and the directions of the development of Southern Latgale.

The research is based on the **hypothesis** that Southern Latgale has a sufficient potential to balance the socio-economic situation of the territory and the development, which at the moment can be evaluated as poorly used.

The **aim of the Ph.D. Thesis** is to perform the analysis of the development potential of Southern Latgale and to work out the development directions of economy.

To achieve the aim, the **objectives** were set:

1. to study the theoretical aspects of the regional development and scientists' offered development models, to offer an insight into the regional development policy of EU and Latvia, to clarify the motifs of the territories of Southern Latgale and to define the potential of territorial development;
2. to determine the basic principles of the experience of good practice of the development of Ireland, basic prerequisites of economic development and the admitted mistakes;
3. to perform the comparative analysis of the development potential of the territories of Ireland and Latvia based on the analysis criteria of the alternatives of the development potential of territories;
4. to assess and analyse the present situation, the historical, social and economic unity of the territories and to offer the characteristics of the development potential;
5. to perform the analysis of the opinions and assessment of the inhabitants of Southern Latgale about the socio-economic and political activities of the sub-region and municipalities and the future development perspectives;
6. to determine the priority directions and criteria of the development of studied territories.

Delimitation of the theme

Regional development covers a very wide range of issues which are impossible to consider in one research. The main attention of the research is turned to the study of the present situation and the potential of the territory of Southern Latgale. The

research of the basic principles of the development of Ireland, the reasons for its economic development and the admitted mistakes was performed as a reflection of experience for sustainable development of a territory. The development directions of Southern Latgale were determined reflecting on the example of good practice experience adjusting it to the opportunities of the situation in Southern Latgale and its current potential.

Research methods and methodology

General scientific research methods in economics, qualitative and quantitative research methods were used in developing the Ph.D. Thesis.

- The monographic, historical approach, logical approach method, induction and deduction, analysis, synthesis, methods of grouping and comparison were applied to analyse and study the experience of regional development, models, scientific research and the development of Ireland.
- The comparison of Ireland and Latvia was performed applying the author's developed method of the territorial development potential.
- Analysis of dynamic rows was applied to the period from 1995 till 2010, determining the socio-economic indicators for Ireland and Latvia and the analysis of territorial development indexes and ranks of Southern Latgale.
- The assessment of the territory of Southern Latgale and the complex analysis were performed using the method of the calculation of the Territorial development index.
- Graphical, grouping, comparison, coherence, statistical and descriptive methods were used to process and analyse data.
- SWOT analysis that lists the strengths, weaknesses, opportunities and threats as a strategic planning method was used when determining the present potential and development directions of social, education, culture and sports, natural resources and economy development of Southern Latgale.
- The quantitative (questionnaire survey) and the qualitative (profound interviews with 9 experts) sociological research methods were used to acquire the necessary information about the socio-economic and political situation of Southern Latgale from the people's perspective and to determine the development criteria and potential of Southern Latgale, to research the potential directions of economy development and to clarify the role of Daugavpils University in enhancing the development of the sub-region. To process the survey data, statistical analysis methods were used: descriptive, logically constructive, revealing feature relationship, Descriptive Statistics analysis methods and non-parametric (inferential) statistics method chi-square test – interpreting the research findings, developing regularities, expressing statements, conclusions and recommendations.

Reference sources

To solve the objectives of the Ph.D. Thesis, publications, research, monographs of Latvian and foreign scientists, conference proceedings, dictionaries, special literature, EU regulations, laws of the Republic of Latvia, regulations of the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia, available reports of the Ministry of Economics, the Ministry of Finance, the Ministry of Welfare, former Regional Development and Local Government (now the Ministry of the Environmental Protection and Regional

Development) reports (“Development of the Regions of Latvia”, “Report on the Nation’s Development”), materials and data of Eurostat, CSB of the Republic of Latvia, agencies and Ministry Agriculture, Ministry of Social Affairs, Ministry of Health care, Ministry of Welfare, Ministry of Economics, Ministry of Municipalities of the Republic of Ireland, reports, materials and data of Central Statistics, and statistical data published by other organisations, Sustainable Development Strategy of Latvia, Latgale Development Plan, Development Strategy of Latgale Cities, Territorial Planning of Latgale, development programmes and strategies of the former districts and civil parishes, present territories of Southern Latgale, territory merging projects, territorial plans and other available materials, survey findings, publications in media a.o. information sources indicated in the bibliography.

The basic approaches to regional development and municipality development activities were studied working in one of the merged municipalities of Southern Latgale – territory council, as well as designing and implementing several EU funds projects regarding employment, culture and social areas. Whereas the theoretical and practical analysis of the situation of the Republic of Ireland was performed working for the second largest road infrastructure project, utilities, safety and development company in the country “Highway Safety and Development”.

The personal observations of the author of the present PhD Thesis and the experience (gained in practice, as well as in scientific conferences, seminars, association of Latgale students and in “Latgale Saeima” and contacts with specialists from regional and municipality areas both in Latvia and in Ireland) contribute practically in assessing the present situation of the potential of Southern Latgale and determining the direction for sustainable development. For example, the author of the present PhD Thesis currently participates in developing the Development Programme of Latgale Planning Region for 2010-2017 and Latgale economy profile.

Several **significant novelties of the PhD Thesis** are present in the research. The research is aimed at the problems of regional issues of the Republic of Latvia and identifying the prerequisites for a balanced development of the territory. As a result of the research:

1. for the first time in Latvia, the comparison of the territory development potential between Ireland and Latvia was performed, as a result of which the good practice experience of Ireland in the economic development of the territory is reflected with the aim to work out the development directions of Southern Latgale and to determine the development conditions;
2. Southern Latgale has been studied in detail – geographical and historical unity of the territory is analysed, characterisation of the social and economic potential is offered, the available support instruments for regional support are analysed and the evaluation of the areas of the potential are offered;
3. the present potential of Southern Latgale has been topicalised within the framework of the research aim and objectives, whose use and qualitative implementation is an opportunity for the balanced and sustainable development of the territory of the sub-region;
4. priority directions of economy development of the territories and cities of Southern Latgale are developed and systematised;

5. action processes and development conditions that would facilitate sustainable development of Southern Latgale have been designed and defined.

The research findings of the PhD Thesis are presented in five chapters.

The first chapter discusses the theoretical aspects of regional development and the development models as offered by several authors, offers an insight into regional development policy in EU and Latvia, evaluates the strategic planning principles of social and economic development and the strategy development process and studies the division of territory development in Southern Latgale. The author of the present PhD Thesis has designed and determined the most significant measures for increasing the development potential of territories.

The second chapter analyses the development of the potential of the regions and territories of Latvia and Ireland, determines the historical development stages, basic prerequisites and the admitted mistakes of Ireland, and performs the comparative analysis of the development potential of the territories of Ireland and Latvia.

The third chapter analyses in detail and characterises the geographical and historical unity of Southern Latgale, studies and evaluates the characterisation of the economic potential of the territories of the sub-region and its dynamics from 1990 till 2010, analyses regional development support instruments. The analysis of the development index of the territories of Southern Latgale on the scale of the territory of Latvia is performed and the assessment of the areas of the potential is offered.

The fourth chapter analyses the social, economic and political situation in Southern Latgale from its people's perspective. Applying the analysis of the quantitative research and interviews with experts, the territory development directions of the sub-region and criteria as perceived by the inhabitants are described.

The fifth chapter defines the priority directions for the strategic development of the economy of the territories of Southern Latgale and the conditions for the directions of the strategic development of economy are determined.

The **conclusion** of the PhD Thesis summarises the main conclusions, problems and their solutions.

The PhD Thesis comprises 182 pages, 28 tables, 26 figures and 18 appendices. The bibliography contains 399 entries.

The following **theses to be defended** are defined in the present PhD Thesis:

1. Application of the principles of the theory on regional development when determining the development directions of Southern Latgale may facilitate the socio-economic development of the territory.
2. Application of the good practice experience of the EU state Ireland to determining development conditions for Southern Latgale and to choosing the directions diversify the possibilities of solutions for a balanced development of the territory.
3. Southern Latgale has a sufficiently high quality and amount of potential to be used for qualitative and sustainable development.
4. Inhabitants' evaluation of Southern Latgale offer sufficient justification for the reasons of low territorial development and the potential solutions.
5. Sustainable and balanced development of Southern Latgale lies in the variety of measures and directions.

Scientific significance of the research

The findings of the research of the present Ph.D. Thesis the theoretical basis of regional development is significantly supplemented and developed further – the regional development policy and strategic planning of social and economic development of Latvia have been studied and analysed more profoundly. A research of Southern Latgale as an object of development potential has been performed: the current situation has been studied in detail, statistical data characterising social and economic development have been analysed; characterisation of the economic potential of Southern Latgale regarding the inhabitants, natural resources, transport infrastructure and entrepreneurship has been offered. The strengths and weaknesses, opportunities and threats of Southern Latgale regarding business and economics sectors, human resources and social area, education, culture and sports, natural resources have been defined. Applying quantitative and qualitative research methods, the evaluation of the inhabitants of Southern Latgale and the desirable action perspectives and directions have been clarified.

Economic significance of the research

The scientific research of the author of the PhD Thesis as a systematised account of the development directions of Southern Latgale is an innovative material for a wide range of audience and can be used to work out the development strategy of Latgale region. The research can be used practically in the study process of the students in the agrarian and regional economy field. The PhD Thesis may be applied and used to analyse scientific problems on the regional development policy issues. The findings of the research included in the PhD Thesis can be use implementing the changes in the regional policy, considering the development perspectives of Southern Latgale and determining the basic development directions of the territory. The research included in the PhD Thesis can be used in the work of the regional development institutions of Latgale and agencies when planning sustainable development of Southern Latgale – in the territorial development action plans, strategies, territorial plans, determining economic and financial analysis, researching the potential and studying and monitoring different alternative solutions to problem issues.

1. THEORETICAL ASPECTS OF REGIONAL DEVELOPMENT

The first chapter of the PhD Thesis comprises 25 pages, 5 subchapters and 1 table to explain and supplement the text.

Scientists' research and publications have been studied. The chapter summarises the theoretical research and development models of regional development, describes the political situation in the regional development in EU and Latvia, evaluates the principles of strategic planning of social and economic development and the development process. The division of the territories of Southern Latgale is determined and reflected in the author's developed more significant measures to increase the territorial development potential. They serve as basis to solve the aims and objectives of the research.

The notion of development includes all the positive changes. The notion has been widely used during the development and changes of the country, as well as different reforms. A more specific definition of the notion is a publicly beneficial direction of the change process of nature, environment, cultural environment, social environment and commercial activity.

Different aspects and development models of regional development policy issues, as well as relationships have been successfully studied by foreign scientists – W. Alonso, A. Marshall, W. Christaller, A. Lösch, A. Smith, D. Rikardo, H. Armstrong, J. Henrich von Thünen, A. Weber, E. Heckscher, B. Ohlin, W. Isard, J.S. Jauhiainen, (Armstrong, Taylor, 2000), (Bugina, Pučure, 2000), (Jauhiainen, 2000), (Lībermanis, 2006), (Vaidere, Vanags, 2006), (Boroļenko, 2007), Ю.Н. Гладкий, А.И. Чистобаев (Гладкий, Чистобаев, 1998), W. Isard (Boyce, 2010), J. Glasson (Glasson, 1992), H. Armstrong, I. Taylor (Armstrong, Taylor, 2000), L. Vaara, L.E. Lindholm (Vaara, Lindholms, 1995); A. Vetter, N. Kersting (Vetter, Kersting, 2003a,b), C. Williams, A.D. Smith (Williams, Smith, 1982), J. Freidman (Freidman, 1973) a.o., and economists and scientists of Latvia: E. Vanags, I. Vanags, I. Vilka, I. Vaidere, O. Krastiļš, E. Valodiļš, A. Zāķe, V. Locāne (Vanags, Vilka, 2005), (Vaidere, Vanags, 2006), (Vaidere, Vanags, 2008), (Dažādā Latvija..., 2004), (Krastiļš, Vanags, 2009), E. Jermolajeva (Petrova, Jermolajeva, 2007), (Jermolajeva, Baltere, 2009), B. Rivža, P. Rivža, M. Krūzmētra, L. Ramute (Rivža, Krūzmētra, 1999), I. Šķinķe, P. Šķinķis (Šķinķe, Šķinķis, 1997), Z. Rags (Rags, 1998), M. Pūķis, L. Začesta (Pūķis, Začesta, 2003), (Pūķis, 2010), V. Boroļenko (Boroļenko, 2007) a.o.

Along with the establishment of European Union, a tendency has been observed that the role of separate countries reduces within the Union and the importance of regions increases. In Latvia also such notions as 'region', 'regional policy', 'regional development', 'regionalisation' have become frequently used and mentioned. The general world practice is that a region can be defined as any large part of the Earth surface, which according to its physical geographical features or the character of people's activities differs from other parts. Understanding of a region can be and is very wide based on the interests, goals and also the spirit of the period when views change (Šķinķe, Šķinķis, 1997). Division of the territory of the country into regions can be performed based on different criteria or attributes, which are divided into two groups: normative and analytical criteria. Depending on which of the criteria are used in establishing the region, the regions may also be normative (formal) or analytical (functional).

The notion 'regionalisation' is comparatively new and is used to emphasise the increase of the importance of regions on the global scale and to characterise regions as establishing a new territorial division at the national level. 'Regional development' includes in itself changes of the internal social and economic structure in the region (Гладкий, Чистобаев, 1998); more frequently progressive because in the opposite case it indicates to degradation. Sustainable development is characterised by three mutually linked dimensions: environment, economic and social. It means that strict environmental protection requirements and high economic indicators are not contrary

to each other, that economic advancement cannot degrade the environment and that simultaneously high quality of life is ensured.

Regional development policy is a part of the overall development policy of the country, with the help of which social and economic problems are solved – people's welfare increased and rational use of resources enhanced. Most often in the world and also in Latvia the main goals and objectives of the regional development policy are: achieving balanced economic development of the regions; enhancing the economic growth of the underdeveloped regions; leveraging the unfavourable differences; even and effective placement and usage of the material, labour and other resources of the entire country.

Regional development strategy is a way and a means how to attain the set goals, a form how to manage commercial activity and organisation (life) of the society of the territory. Choice of the appropriate strategy allows concentrating and strengthening resources on the implementation of the development of economic potential and at the same time provides effective development of the region in market conditions (Гладкий, Чистобаев, 1998). The statement of the regional development policy is on the basis of the choice of regional development instruments and models. The state determined, selected instruments mark and determine the shape of country's regional policy.

1.1. Regional policy development models

The diversity of regional development models and theories indicate to the importance of regional development issues and the need for sustainable development of the territories. Establishment of the regional field in general economic theory is related with the appearance of territorial division of labour in the works of English political economy classic A. Smith, thus regions as territories where people perform specific commercial activity become the carriers of economic interests or economic subjects. Positions of regions as economic subjects have been actively studied further by D. Rikardo who developed the comparative advantage of the general principles territorial rent theory, which can be attributes to both international and interregional trade (Boroļenko, 2007). However, after this period until the end of the 19th century, the factor of territory or space is ignored in the overall economic theory. Only after a longer pause a new impulse to the development of the regional economics theory was given by modern economy globalisation when regionalisation became a logical response reaction.

J. Henrich von Thünen offered a model to determine the price of the land depending on its fertility and distance from the market (centre). The scientist has developed the location structure model. The most important in J. Henrich von Thünen's theory is the differential rent of the agricultural producer's location where it reduces with the increasing distance of the production location from the consumption centre and leads to the special differentiation of the intensity and type of land usage (History..., 2008). If farmers are targeting at receiving maximum profit, then from the alternative options of land usage they should prefer producing that product which gives the highest location rent. For example, in the territory of Southern Latgale in a small distance from cities (Daugavpils, Kraslava), where the product consumption and demand are the highest, it

is more economically beneficial to grow, produce and process food products (vegetables, fruit, meat) to satisfy the local demands because the current farms are not developed to that extent to fulfil large orders outside the sub-region. The experience of Latgale region indicates that not always the price of the land is mainly determined by the land fertility and distance from the centre (in Southern Latgale the geographical relief in most cases is uneven, hilly and the land fertility is not high), frequently the land price is determined by the beauty of the landscape (lakes, rivers, birch groves, pine forests, infrastructure, picturesque valleys, etc.), natural, ecological environment, which is one of the potentials of Southern Latgale. In Latvia the land issues have been studied by scientists A. Boruks and K. Brīvkalns, paying attention to the value of the civil parishes land and growing the most suitable crops.

Swedish economists E. Heckscher and B. Ohlin developed the international (inter-regional) labour division theory, considering the relation between mutually substitutable basic production factors (labour, land, capital a.o.). If A. Smith's and D. Ricardo's ideas can be used as the basis for aimful determination and research of the economic territory Southern Latgale, then E. Heckscher's and B. Ohlin's theories can be used to look for solutions to the development of the territory of Southern Latgale and to the regional economic policy of Latvia. To solve the issue, Ph.D. V. Boroļenko from Latvia offers to supplement scientific methods for underdeveloped regions and territories with aiming at more active use of scientifically technical innovations in production because otherwise underdeveloped regions will not be competitive in the circumstances of economy globalisation. The mentioned supplements are directly attributable to enhancing sustainable development of the studied sub-region – knowledge and innovations are the basis for a balanced development of Southern Latgale.

British economist A. Marshall offered the model of industrial districts where industrial agglomeration is developed in geographically related groups (clusters). Using the advantages of modern technology, A. Marshall's cluster hypothesis indicates to the fact that a dynamic complementarity (common activity which gives such features as a result that cannot be given by units operating separately) of units (e.g. companies of different areas), which mutually link economic production factors. Innovation and growth are mentioned as reasons, which are one of the economic development units which transfer impulses further for innovation and growth also in other units and areas (Cooke, 2006). For example, with a successful development of tourism industry in Southern Latgale, impulses are given to the development and improvement of the growth of food industry, but with the development of metal processing in Daugavpils, impulses are transferred to innovations and development of the construction industry, etc. Thus, in the general scientific interpretation a cluster is a collection of several homogeneous elements which can be considered as an independent unit with particular attributes. In this meaning the notion 'cluster' is similar to the notion 'region' which also has a common physical form but different content, depending on the subject of each science. V. Boroļenko also indicates that at the production factor stage and the effectiveness stage clusters are indicators not a competitiveness increase factor of the region, because clusters are formed only when

the region has reached a certain competitiveness margin and at the same time they approve that the region is competitive and may move to the innovation development stage, in which clusters already increase the competitiveness of the region, i.e. the competitiveness factor of the region (Boroļenko, 2007). In the case of Southern Latgale it means that if the sub-region is included in the territory of a cluster, then it has reached a particular competitiveness margin. At the moment, Southern Latgale is included in several clusters of Latgale region (read more on this in subchapter 3.1 of the PhD Thesis), which indicates to the competitiveness of the sub-region and the need to start the innovation development stage.

In the 30-ies of the 20th century German geographer W. Christaller developed a theory for more effective organisation of regions in relation with the size of the central place or residential area and its location within the territorial system. The scientist is considered to be the founder of the central location theory. The theory is based on the assumption that, taking into consideration the minimum transportation costs, inhabitants will choose the closest place for purchasing the necessary goods and receiving the required services. The central location theory provides one big centre and smaller centres, their centralised and hierarchical development. In the case of Southern Latgale the centre is Daugavpils city.

Whereas, A. Pred opposes a new theory – behaviour scientific method - to the deductive industry location theory. The scientist's assumption is that every decision, e.g. about the location of the manufacturing facilities, depends on the information level of the decision maker (owner, manager) (Barnes, 1996). Taking into consideration the analysis of A. Pred's method, the author of the PhD Thesis concludes that qualitative knowledge and lifelong learning has a significant role in a sustainable development of Southern Latgale.

According to the general structure of regional economics, four directions of modern theoretical research can be marked: the new regional paradigms and conceptions; placement of activity; organising the economic space; inter-regional interaction (Boroļenko, 2007). At present there are two approaches to regional studies – economic and socio-economic.

Modern regional development theories are related with social economics and they are affected by culture and theoretical conceptions of space (place). According to these theories, a successful region is the one that can be characterised by innovative environment, educated and professional inhabitants and involvement of public and private institutions in the social and economic activities of the region. Innovation is a process in which new products are created, new forms of any activity in any field – social, culture, machinery. An innovation system consists of five elements – education, science (research), entrepreneurship, legislation and a financial system. Developing a new economic thinking and work style, education (knowledge) should be put on the basis as it allows achieving better results in the commercial activity of the territory.

Among the world scientists during the course of solving regional problems a new science has developed (its founder is W. Isard), which is inter-disciplinary – it unites economists, geographers, engineers, ecologists, sociologists, politologists,

psychologists, lawyers and representatives of other specialists – everyone who considers it useful to research and solve their professional problems within the complicated regional perspective.

In the new theories industrialisation is considered to be a territorial process in which not only economic development factors but also social factors (regarding the physical and social environment) have a significant role. Within the framework of the new theories the model of industrial districts, the method of innovative environment are improved, which when explaining the successes of economics pay attention to socially cultural and personal factors. For people's intellectual and creative potential of not only Southern Latgale but also the entire Latvia to turn to the growth of innovative and competitive economy, the model of the state economy has to change. The author of the present PhD Thesis considers that business supporting environment, support to creating and implementing new ideas, knowledge transmission and user-directed succession should be set as priorities.

1.2. Regional development policy in EU and Latvia

The regional development and implementation process can be divided into five stages (Vanhove, 1999): identifying and defining regional problems; determining the policy goals if possible with quantitative indicators characterising the desirable results; determining strategy; selecting the usable means; policy evaluation. The task of the regional policy is to ensure balanced territorial development with the help of regulatory, support and redistribution instruments it manages. Regional policy is implemented based on several principles (ES reģionālā politika..., 2001; Pūkis, Začesta, 2003; Dažādā Latvija..., 2004; Vanags, Vilka, 2005; Vaidere, Vanags, 2006; Law on Regional Development (21.03.02.); Law on Development Planning System (08.05.08.)): concentration; programme development principle; supplementation; publicity; subsidiarity; sustainability, interest concordance; cooperation; financial opportunities; monitoring and evaluation; balanced development principles. Over the last decades not only state institutions and municipalities, but also European Commission and other international organisations get actively involved in the implementation of regional policy. Within the framework of the implementation of EU regional policy the convergence (cohesion) goal has existed since signing the Treaty of Rome in 1957. Cohesion is measured as a degree in which the disproportion of the social and economic welfare between different regions of the Community is politically and socially acceptable.

EU is active concerning the regional development policy. Thus, along with opening the internal market and introducing a unified currency EU has posed reducing regional differences concerning the quality of life, opportunities and possibilities as most important priority. The main goal is that all regions would facilitate EU economic development. The main instrument that is used to introduce regional policy in EU Member States is EU Structural Funds. European Regional Development Fund, European Social Fund and Cohesion Fund contribute to achieving the three new regional policy goals: convergence; competitiveness of the regions; territorial cooperation in Europe. In addition to structural funds and Cohesion Fund,

EU also uses other funds – European Agricultural Fund for Rural Development and European Fisheries Fund.

In Latvia then regional development policy has been developing for 15 years already. In the future perspective, municipalities will have the most important role in regional development in Latvia, as well as in other EU states. Regional development in Latvia historically can be divided based on particular and important events: the establishment of the Ministry of Environment Protection and Regional Development (VARAM) in 1993, incl. the establishment of the Regional Development Department; in 1994 regional development is announced one of the 10 priorities of the government; in 1995 the department for Balanced Regional Development within the Regional Development Department is established and guidelines for the regional development policy of Latvia are worked out; in 1997 the law “On regions of special support” is adopted, in which 84 territorial units of the country are assigned the status of especially supportable regions; in 1998 negotiations on establishing planning regions are started; from 1999-2000 five regional development agencies are formed; in 2002 “Regional Development Law” is adopted; in 2008 “Law on the Development Planning System” is adopted; in 2009 the Administrative territorial reform (ATR) is finished; in 2010 Saeima of the Republic of Latvia approves the Strategy for the sustainable development of Latvia until 2030 (“Latvia 2030”).

Global economic crisis has put forward several new challenges for the economy and regional development of Latvia. The economy stabilisation programme and defining measures to normalise the situation in the country causes a situation when the types of regional development, priorities and implementation mechanisms have to be defined and they should be evaluated taking into consideration the limited financial opportunities.

1.3. Strategic planning of social and economic development

Irrespective the fact that there are many and various strategy definitions, uniting them and expressing briefly, it is possible to say that strategy is a system of logical, integrating and balanced decisions, which is more than what the organisational structure has intended to do or what the organisation is actually doing. In the decentralised, open and democratic planning system municipalities have the uppermost role in the development and usage of their territories. The development strategy is a public planning document, which mainly is developed for a mid-term period but it does not mean that the defined strategy cannot be a long-term document either.

Strategic documents of the regional development of Latvia are mainly designed without the inter-regional approach, with weak coordination between state institutions and municipalities, thus the attempts to implement the strategy are not sufficiently successful in the regional development practice. Working out of the development strategy is a time-consuming process where good organisation, ability to involve and get interested representatives of different areas and social groups and specialists, institutions, inhabitants and society in general are necessary.

The main objectives of the strategy development process are to achieve uniformity about the priorities and the action plan, to evaluate the opportunities, as well as to

allocate resources. It is important to turn to both the development process and the plan and its implementation during the strategy development.

Strategic planning of the regional development of Latgale is tied with several approved planning documents: Territorial Planning of Latgale's Planning region; Latgale's development program 2010-2017; Latgale's Strategy 2030; Strategic assessment of Environment impact. Project of Environment report; Development Strategy of Latgale's urban's; Plan of Latgale's development; Cross-border Cooperation programme project Latvia-Lithuania. These planning documents are also concern to researched subregion territory. The strategic development of Southern Latgale takes place with limited resources and to reach an optimum outcome it is necessary to manage a sustainable development process.

1.4. ATR – basis for the establishment of the territories of Southern Latgale

Administratively territorial division in Latvia is consequently related and united with the business life of the country, which may limit or encourage the municipality development. An administrative territory in the "Law on Administratively Territorial Reform" (21.10.1998) is defined as a unit of the division of the territory of Latvia in which state administration institutions and municipality within their competence realise administration. The division basically is created for the state administration, mostly and mainly for solving political issues.

From 1990 till July 2009 Administratively Territorial Reform (ATR) was the most complicated and contradictory process in Latvia (Pūķis, 2010). To the beginning of 2011 in Latvia there are 110 territories and 9 cities of the republic importance. All the territories located in Southern Latgale have been formed in the result of ATR (see Table 1). The statistics of the number of territories indicates that in Southern Latgale most territories in the territory of the former districts can be found in Preiļi district – 5 territories (Aglona, Livāni, Preiļi, Riebiņi and Varkava), but in Daugavpils and Kraslava district – 2 territories in each (Daugavpils and Ilukste territory in former Daugavpils district, Dagda and Kraslava territory in former Kraslava district). The situation in Preiļi district, which has relatively many territories, can be explained with the political activities and interests, as well as the attitude of the municipality chairpersons toward maintaining the municipality territory and their power. A similar situation was not created in Daugavpils and Kraslava districts, which can be explained by the inactivity of the large number of representatives of other nationalities inhabiting the territory. For a more qualitative, more accessible division of territories in Preiļi district the author of the PhD Thesis would recommend to form two territories, including a city - Preiļi and Livāni - in each of them.

At present, in 2011, the attention should be paid to increasing the democracy of the municipalities of the newly formed territories and to improving and optimisation of their effectiveness. There is certain proof that merging of municipalities in larger territories in the future will allow attracting more qualified staff, employees will not have to combine several positions simultaneously and it will be possible to concentrate (intellectually, materially and financially) the implementation of the measures to enhance the territory development.

1.5. Defining the development potential of territories

The development potential of the territories is made as a complex of all the areas of activities and competence. The author of the PhD Thesis distinguishes between the following as the most significant activities to increase the development potential: infrastructure development; development of the business environment regarding innovations; development of the business environment in the financial area; increasing intellectual capacity. As a result of the mentioned alternatives to increase the development potential the particular territories can develop faster, more qualitatively, attracting new financial and social resources, thus improving the development as such.

The main development directions should be determined through researching and investigating interests of the society – what kind of municipality located in their territory the inhabitants wish to see in the future. What major problems they see and which, in their opinion, is the primary economy development direction that should be developed and improved. The author of the PhD Thesis agrees with scientist V. Lamentovičs regarding society interests – interests of society are not a simple sum of either state interests or personal interests. They are a common area between the agreed personal interests of the citizens and the state interests (Lamentovičs, 1996). The development issues should be considered through the individual research, analysis and research of the development opportunities of the particular territory - in the availability and implementation of the instruments of the development potential.

2. COMPARATIVE ANALYSIS: POTENTIAL REGIONAL AND TERRITORIAL DEVELOPMENT OF IRELAND AND LATVIA

The second chapter of the PhD Thesis comprises 18 pages, 3 subchapters, the results of the used data and calculations are summarised in 2 tables. To explain and supplement the text, 1 figure is included.

Ireland is one of the most centralised countries in Europe, a sovereign, independent country. The republic is a liberal democracy with a parliamentary management system. It comprises 80% of the island of Ireland and it is an EU Member State since 1973. Its capital is Dublin, its territory is 70,300 square kilometres and its population is 4.4 million. The main natural resources are zinc, lead, natural gas, barites, copper, gypsum, limestone, dolomite, peat and silver. The municipality system is actually made at one level but it is rather complicated. The main municipality units are 29 county councils and 5 city councils. Comparing with the authority of the municipalities in Latvia, in Ireland municipalities have a low level of autonomy where the main areas of operation are physical planning (territorial planning), housing fund and construction, road construction and maintenance, water supply and sewerage, territorial development, environmental protection, recreation (Consolidated report..., 2003). Comparatively municipalities of Ireland are much larger but their authority power is smaller than in Latvia.

The development of Ireland till 2009 is one of the most successful examples among EU Member States: at the moment of accession in 1973 its gross domestic

product per capita was only about 60% of the EU average level, in 1990 this indicator rose to 75% and after 10 years it already exceeded the EU average level by 20% (NGP in Ireland, 2008). Analysis of the GDP base increase rate, which since 2000 has continuously grown, indicate that the rate reduces only in 2009 when the global recession set in and it also affected the Republic of Ireland. More significant industries that ensure GDP increase are industry, commercial services and finance, trade, transportation and communication services. An important external element of the success of Ireland is participation in EU, which enhanced competition well, expanded the market areas and facilitated efficiency increase.

Comparison of the indicators of Ireland and Latvia indicates that both countries are similar in their total territory (see Table 2). The number of population in Ireland is almost twice bigger, which means that there are on average 35.2 inhabitants for square kilometre in Latvia, but 61.7 in Ireland. The GDP indicator in Ireland is 9.6 times larger than the GDP in Latvia. The present basic indicators prove that Ireland has performed significant measures for their development which offered the opportunity to use the examples of the good practice of Ireland to develop growth models for Latvia.

2.1. Development stages of Ireland

The historical events in Ireland from 1970-ies till 1987 have developed similarly to the current situation in Latvia – economic crisis, unemployment increase, population migration on a mass scale, reduction of entrepreneurial activities and ceasing enterprise operations, lack of types and means of the solutions to agriculture and social problems, overall people's depression, etc. The government concentrated on reforms targeted at attracting foreign investment and increasing the competitiveness of the products produced in Ireland in the world market. The development of Ireland can be divided in three basic growth stages: “Take-off” period of the period of first stages – from 1987 till 1993 (Sweeney, 2008), during which the state of Ireland was trying to find better ways how to develop the entire country and to provide long-term total development of the country; “Celtic Tiger” period from 1994 till 2001 (Sweeney, 2008), a period which characterises a rapid economic growth of Ireland; “Domestic boom” period from 2001 till 2007. In the latter period a surprisingly strong increase in the labour force appears, which was based on the household consumer demand and construction, which created large immigration increase – Ireland opened its labour market to the inhabitants of EU and EEZ. Going through the three development stages, Ireland has successfully applied several basic growth principles of the country and has implemented them in real life to increase quality of life in all regions of the country – emphasising its most beneficial development programmes in each.

The crisis of Irish banks in 2008 has created negative consequences in the state economics. In 2009 Ireland fell into economic depression, which was followed by mass demonstrations and increase of dissatisfaction of the population (Slattery, 2009). It indicates that the present situation in the country makes reconsider and perform a number of changes in the state budget, fiscal policy and social issues.

Nowadays industry is the dominating sector in Irish economy. Before accessing EU there were a lot of discussions on what industries to develop in the future. As a

result, producing computer technology and pharmaceutical industry were chosen as basic industries. Such industries as chemical industry and electronics are also strongly developed. To facilitate industrial export, the government of Ireland adopted laws beneficial for industrial enterprises.

The largest impact on the economy of Ireland is made by EU. Its impact strengthened in the country's agriculture and industry. Analysing Ireland in comparison with agriculture economy in Latvia, it can be observed that at the present moment development of agriculture and agriculture policy is more progressive, open and developed in Ireland than in Latvia, it is one of the country's basic industries. Also, it should be taken into consideration that agriculture land in Latvia is much more qualitative and higher value than in Ireland, which means that the given natural resource in Latvia is more accessible than in Ireland – not so many additional chemicals and soil fertilizers should be used. Latvia has a larger possibility to produce food more naturally and biologically.

Ireland and Latvia have many things in common and many differences. Latvia (and thus also the sub-region of Southern Latgale) could learn from the operation and development experience of Ireland how to benefit from EU, how to use the existing resources more effectively and efficiently (increasing the value added, facilitating export, etc.) and the available economic potential, developing and applying it as much as possible.

2.2. Basic conditions for the development of Ireland and the admitted mistakes

The basic conditions for the growth of the state of Ireland are related with the sustainable development and improvement of the country. On the basis of the development the emphasis was and still is placed on the importance of productivity as a long-term source for long and constant provision of the quality of life. Investing in human resources has an important role as it provides and emphasises the importance of exactly the human capital in increasing the labour efficiency (Clinch, Convery, 2002). The need for flexibility when facing changing conditions and unforeseeable blows is one of the basic development principles in any industry in the fast changing environment of the 21st century – it is emphasised and proved many times with several successful examples of Ireland in different areas. Analysing the advancement of the successful economy of Ireland for over more than 20 years now several ruling external and internal basic conditions for the country's development can be determined (see Fig. 1.). The successfully used development opportunities and the actions of the government prove that the below mentioned basic conditions have been the basis for the country's advancement and strengthening of its position, as well as for ensuring nowadays.

External basic conditions for the economy development of Ireland:

External economic environment – successfully used external economic opportunities of the 80-ies of the 20th century have provided for a sustainable country's development and increase of the quality of life over several years, including nowadays.

Participation in EU and EU resources – Ireland has gained a lot accessing EU at an advantageous period when the administration was more socially democratic (some

time ago substantially subsidised countries, e.g. Germany, now do not wish to subsidise the new states in the same amount). The resources of the EU Structural and Cohesion Funds and the Single market since 1992 and the Law on Equal Competition are the biggest financial benefit for Ireland.

Development of a single market - (in 1992) created new opportunities for the in-flow of direct foreign investment into the country.

Direct foreign investment – Ireland showed itself as an investment-attractive country through state investment in education, state receptiveness and participation in the largest world market, capacity to increase the labour force, priority of English communication, low taxes and favourable developed business environment (Sweeney, 2008). Direct foreign investment facilitated the stabilisation of the economy of Ireland and significant its growth.

„Starvation” for business – During the period from World War I and until nowadays in the official stand of Ireland there is a position that can be characterised as “starvation for business”. The government helped several foreign enterprises to lay grounds and stay in Ireland. The many successful examples prove that Irish government has worked fruitfully and proved that it is interested in the development of business environment.

The country of good news – since 1969-ies the Industrial Development Agency (IDA) presented Ireland as “country of good news” abroad (Sweeney, 2008), at the international level the country was presented positively, which significantly affected in attracting US investors.

Globalisation – Ireland is one of the best world examples as a beneficiary of foreign direct investment and globalisation benefits. The small country with the low costs, flourishing, comparatively well educated population of young people, and low enterprise taxes, active state agencies and participation in EU, the Single Market gained a large benefit from the consequences of globalisation.

Revolution in communication – the fast development of communication opportunities and the reduced transportation costs were one of the basic conditions for growth. The impact of IT on the productivity still proves its importance in the development of business and production.

Advantageous currency rate – the advantageous currency rates against the currencies of other countries, especially against the British pound and the US dollar, created a positive image of the country in the eyes of foreign investors and enterprises.

Low price for energy resources and reduction of costs caused an attractive environment for opening enterprise and new production facilities in the country.

Internal basic conditions for the economic development of Ireland:

Fiscal reform and stable economic environment – many scientists (J. McDonagh, P. Clinch, E. Houston, P. Sweeney and others) mention enterprise income tax rate 10-12.5% as one of the most significant basic conditions for development. Special tax allowances were also in effect in Ireland regarding investment in research and development, which facilitates a far-reaching country’s development. the state reduced taxes to maintain the nominal salary increase, thus on the one hand, helping

the country become competitive and on the other hand, increasing real income of the employees.

Restructuring of economy – development employment areas, a fast transition from agriculture as a basic type of employment to production and service industries took place in Ireland. Thus it also affected positively on the increase of productivity in production. Mostly production was reoriented to domestic, local consumption. At present Ireland is concentrating on the development of knowledge economy.

Investment in human resources and education – development of the country, opportunities and stability gave rise to the opportunity and interest of many people who had emigrated to other countries to return. Education system reforms have offered Ireland the opportunity to maintain its development level also in the future and to increase the total quality of life.

Social partnership – performed the role of a catalyst, which brought together other development factors. For example, foreign direct investment, beneficial taxes, educated labour force – social partnership helped to create a virtual circle, an etiological chain of mutual impact, which is still working successfully. It was a complicated and unique factor, a situation that had not existed in any country before this.

Developing integrated development policy – the main policy of the country was developed integrating economic and social aspects in itself, not looking at each of them separately (as it is happening in Latvia, for example). The government of Ireland considers that it is impossible to look at the future development and increasing of the quality of life qualitatively, long-term and completely separately by industries – everything should be considered as a unity, how each sector impacts on each other (Sweeney, 2008).

Industrial policy – Implementation of the industrial policy is the direct responsibility of the IDA. It worked actively and successfully attracts investors.

Importance of construction industry – From 2001 till 2008 the main driving force in household in Ireland was construction industry. On average 12% of the labour force was employed in construction and only starting with the end of 2008 when in all Europe and the world the recession began, these indicators dropped and the building activity reduced.

Developing cultural conviction – developing cultural conviction is more a social not economic basic condition, but its impact on the country's development is significant. Professional approach was used to implement this strategy, which created more receptiveness, larger participation, accounting population in the social field. likewise, democratic collaboration with institutions was ensured and the issue on women equality was solved (Clinch, Convery, 2002). All that has created a conviction and security in the inhabitants and employees at all social levels.

Ireland has managed to get out of the status of a poor country and for many years has ensured one of the highest welfare indicators in EU. Attaining such a goal was facilitated by both government decisions (applying different policy measures) and impact of the external factors.

Mistakes admitted in the development of Ireland. Successfully choosing the right steps in the development and growth of the country, inevitably mistakes and

unsuccessful decisions are admitted. Having studied the admitted basic mistakes at the initial period, analysing and drawing parallels, Latvia can take into consideration the experience of Ireland and consider its own behaviour in similar situations. The practical example of Ireland distinguishes the following basic mistakes admitted in the development and improvement of the country's economy at the initial period: provoking an economic war against Great Britain (Garvin, Tom, 2005). Not evaluating its "opponent", Ireland lost in this war and suffered sufficiently big economic losses; introduction of protectionism policy; hesitating to abolish the policy of protectionism and self-sufficiency (Clinch, Convery, 2002).

In the current situation scientists, analysts and economists reproach Ireland for being too dependant on internal investment and imported technology.

Comparing the experience of Latvia in economic growth development, it is evident that Latvia has more operated simply experimenting not by evaluating the experience of other, similar countries, not connecting political, social, economic and regional goals, taking also into account that they changed radically when a new political power entered the management of the political environment. Thus, to date Latvia can be compared with Ireland when it was in a similar situation more than 25 years ago.

To develop a good system of political, economic and regional development, it does not have to be inherited – Latvia has had enough time, opportunities and examples to develop the country and to create beneficial conditions for its long-term growth. Taking into consideration the experience of the peripheral country of EU, Latvia has the opportunity to compare its situation and the course of development (strategies, decisions, fiscal policy, etc.), thus evaluating the main development conditions of a similar country and analysing the admitted mistakes. The example of the development of Ireland offers the possibility to create a maximum effective action directions for further economy development, basic statements and plans that would enhance a continuous growth of the country.

The main productivity factors are well educated labour force capable to adapt, which works with new technologies, modern physical infrastructure (equipment, buildings) and innovation, scientific, technological research, production research and development. The example of Ireland visibly proves that emigration is not always a bad factor. The people who have emigrated study abroad, gain good experience and then return to their home country with a larger capacity. Southern Latgale should pay more attention to motivating the inhabitants who have emigrated to return because their proportion and the rapid emigration wave of 2007-2010 prove that it is a significantly big number of emigrants for the development of the territory and growth opportunities in the future. Productivity is related with openness to new ideas and new approaches to actions.

2.3. Analysis of the comparison of the development potential of the territory of Ireland and Latvia

Comparison and analysis of Ireland and Latvia is performed based on the alternatives of the theories developed by the author of the present PhD Thesis on the opportunities for increasing the development potential of the territories. The analysis

was performed taking into consideration the situation in Latvia, paying attention to the situation in Southern Latgale. The implementation of the alternatives for increasing the development potential mostly depends on the internal policy of the country.

Development of infrastructure. In five years (1994-1999) 1.2 billion pounds (or approximately 852 million lats) have been invested in renewal and reconstruction of the roads of Ireland (Andil's, 2002). If the situation in Southern Latgale is evaluated, then a similar amount of finances is invested over 25 years. Over the last years the road infrastructure has been rapidly improved and developed in Ireland, especially the infrastructure of international motorways, new speed sections of motorways are being built and it happens very fast.

Development of business environment regarding innovations. In Ireland the development of business environment regarding innovations mostly is performed with the help of regional assemblies and regional administration. Every larger town has its own industrial, technological park where the development of business environment in counties is encouraged. In Ireland, like in other countries, there is the state agency "Enterprise Ireland" which offers financial and technical assistance to start an entrepreneurial activity (Flanigan, 2008). High level investment in education and training started by the government in the 80-ies of the previous century can be considered one of the origins of the rapid economy growth (a large part is financed by EU funds). As a result of targeted policy in 2004 the education level in Ireland was higher than the average in EU (Vaidere, Vanags, 2006). With the help of EU funds several entrepreneurship centres (in Southern Latgale – 2), business incubators (in Southern Latgale – 2) have been created in all Latvia, including Southern Latgale and assistance is offered to business men to requalify or train the staff, to cooperate between the enterprise and the university. Taking into consideration the current situation in the country and in Southern Latgale, at present their contribution can be evaluated as medium weak. It is related with the lack of finance for both qualitative operation of entrepreneurship centres and incubators and ensuring qualitative education and training.

Developing of the business environment regarding finance. Ireland has developed due to the effort of central authorities, has developed special agencies for developing particular fields for big infrastructure development projects, agencies which prepare project proposals. Latvia has also developed regional development agencies but the minimum financing for their maintenance, hiring specialists creates a feedback – the result of the activities of the agencies is poor. It has to be mentioned that in Latvia these agencies operate not on the state budgets as it is in Ireland, but on the expense of the local municipalities. The successful activity of Ireland is in its taxation policy, which was deliberately created radically changing the existing system so that the country's business environment could be developed. General tax allowances, as well as the special ones – for developing high technologies in the country, form a part of a set of significant motivating measures. Tax allowances are available to national and foreign enterprises. All that is missing in Latvia, including Southern Latgale.

Increasing intellectual capacity. An important factor in the economy of Ireland is knowledge-based initiatives – this condition to large extent is facilitated by foreign

investment. Over the last years the state expenditures to research and development have significantly increased in Ireland, especially in the information and communication technology areas. Grants to scientific research and research in Ireland are realised through a successful acquisition of the resources of EU funds. In Southern Latgale, of course, also part of the research and grants for scientific research are realised due to the resources of EU Structural Funds; however, the experience of Ireland shows that a more successful attraction of EU financing depends on the operation of state institutions and interest of the country's government in attracting maximum resources, which at the moment in Latvia (respectively also in Southern Latgale) is low – the amount of EU awarded financing is one of the lowest among EU states. Latvia needs a cleverer, more qualitative approach and active use of high technologies. A successful system that unites the inventions of local scientists and projects with MVU possibilities should be designed. When comparing with the experience of the actions of Latvia, Ireland directs most investment from business, intellectual development, capacity increasing, development of innovative operations are directed to underdeveloped regions, thus attracting talented, capable inhabitants and scientists to working in these regions – thus increasing the level of the quality of life and the economic and social development in the region.

The experience of Latvia regarding the economic growth in the development field indicate to the lack of situation analysis of equivalent countries and the lack of long-term affect of the decisions of the government. Analysis of the development of the territories of Ireland and Latvia indicate to the opportunities for the reflection of the good practice experience of Ireland on the territories researched by the author of the PhD Thesis when developing maximum effective direction of further development of economics, basic statements and plans that would facilitate as sustainable development advancement.

3. SITUATION ANALYSIS AND ASSESSMENT OF THE POTENTIAL OF SOUTHERN LATGALE

The third chapter of the present PhD Thesis comprises 57 pages, the data used and the results of calculations are summarised in 20 tables, to explain and supplement the text 17 figures are used.

Southern Latgale is part of the territory of Latgale region. In the statistics of Latvia socio-economic indicators are mainly available and are compared and analysed across the regions. To perform the situation analysis of Southern Latgale and to evaluate its potential, it is necessary to get acquainted with the overall situation in Latgale. The total territory of Latgale is 14 550 km², which is ~23% of the total territory of the country (see Table 3). Comparing several social and economic indicators, Latgale region has to be evaluated as the least developed. GDP per capita indicates to it, as GDP per capita is 3 times smaller than in Riga region and twice smaller than the average in Latvia. The amount of the population's income tax, unemployment level and many other statistically significant indicators show the aggravation of social and economic problems. The level of demographic load in

Latgale is not the lowest in the country, it is in the borders of average indicators. The situation is also more positive regarding the population density, which indicates that the territory has a human resource potential.

3.1. Geographical and regional unity of the territories

Since mid-2009 one city of republic importance, Daugavpils, and nine territories are included in the territory of Southern Latgale. The geographical and historical unity of the territories (merged civil parishes) included in Southern Latgale is considered and analysed for each territory separately in the present PhD Thesis. As a result of the analysis, the author of the PhD Thesis concludes that overall, the newly-made territories are geographically and historically united – the territories are monolith, they do not split other administrative territories, they are not crossed by natural obstacles and the civil parishes merged in every territory are geographically, culturally and historically links, as well as connected with waters. The territories and the city of the republic importance included in Southern Latgale are incorporated in the engineering technological cluster of Latgale region, its network of business incubators, development of art and crafts sector, the range of culture and history, culture cognition, nature and active tourism products. The geographical and historical unity of the cities and territories of Southern Latgale indicates to the inclusion of inhabitants of the territory in the space of the sub-region.

3.2. Characterisation of the economic potential

One of the most significant complex indicators that characterise the economic development level of the region is gross domestic product (GDP). In Latgale region the GDP amount has been constantly increasing since 1995, but in other regions of Latvia the increase has been faster, thus Latgale region has the lowest indicator in the country (see Fig.2.). The highest GDP from 1995 until 2001 was in Daugavpils district, facing a sharp GDP decrease in 2006 – from the highest indicator of LVL 50194 thous. in 1997 to LVL 22535. Since 1995 GDP has evenly increased in Kraslava district. In Preili district GDP has grown rapidly since 1995, even 4.5 times, from 2002 GDP of Preili district is the highest in Southern Latgale. It indicates to the rapid growth of the development of the former territory of Preili district and to the positions of economics in Southern Latgale. Author forecast, than from 2008 GDP index in Southern Latgale are decreased. That confirmed the influence of Global economic crisis to overall situation in Latvia and decrease of economic growth indexes.

Population. Any territory is capable of social development if it is inhabited. The most significant value of any territory is its people who are the basis for social and economic development. demographic potential has a significant role in the sustainable development of territories. Since 1991 the natural increase of population in Latvia has been negative, which approves of negative tendencies in the entire country when two different processes are taking place – reduction in birth rates and population migration. Not only in the entire Latvia, but also in the former districts of Southern Latgale and the city of republic importance Daugavpils the number of inhabitants is

gradually decreasing from 1990 till 2009 (by 19.8% in Southern Latgale, by 10.23% in Latvia) (see Fig.3). there are several reasons for the population decrease – the low birth rates and high death rates, and people's migration. The largest population decrease in Southern Latgale is observed in Kraslava district which has the lowest number of permanent residents if compared with all three districts. In Daugavpils city the situation has a similar tendency as in the former districts – if in 1990 the number of population was 126,575, then in 2009 it was only 104,857. The population density indicators of the territory of Southern Latgale characterise positively the development potential of the region. Analysing the data about Southern Latgale, it can be observed that in relation with the decrease of the total number of population, the population density in Southern Latgale has reduced from 18.83 (in 1995) to 15.77 (in 2009) inhabitants per square kilometre. Statistical data reject the opinion expressed by society sometimes about the low level of density in Latgale (Iedzīvotāji. Latgales reģions..., 2009). Although a certain positive population density exists, unfortunately statistics about the last years approve that the decrease of the number of population tendency is expressed and it affects both the countryside and the cities – the negative natural increase balance is on the basis of it.

Since 1991, in total in Latvia the migration saldo is negative. Since 2002 inter-country migration in total has decreased but the accession of Latvia to EU has caused the increase tendency regarding population mobility. Due to the economic situation of the last couple of years, the inter-country population migration has increased and is still exhibiting a significant emigration tendency. The number of population in the entire territory of Latvia is continuing to decrease with every year, therefore the demographic situation in the country should be evaluated as unfavourable.

Analyzing proportion of population working age, situation in all three former districts are equivalent – increase of procentual proportion are in all Southern Latgale (see Fig. 4.), without radical cutoff. If at the same time exist low birth rate, than low level of old-age dependency rate are not considered to be favorable for condition of long-term territorial development. Proportion of population over working age (%) in Southern Latgale from 2000 are gradually decreasing, fastest – in Kraslava district (from 26.3% to 22.1% in 2009, rate of growth base is -4.2%). The rapid reduction of the number of younger age groups is especially unfavourable for the qualitative composition of the labour force and the development potential. Forecasts approve that due to structural changes the number of population in the age at the capacity for work will reduce sharply and the aging of the population will continue (Reģionu..., 2007). The mentioned forecasts also refer to Southern Latgale, which indicates to a negative basic indicator of the territory development.

Unemployment rate from 2004 in all subregion districts are gradually decrease till 2008, after than are observed than from 2008 unemployment rate sharply increase (see Fig. 5.). Beginning with 2008, the highest unemployment level was in the former Preiļi district (11%), but the lowest – in Daugavpils district (9.5%). Existing situation are affected by Global financial crisis, whose resulted negative consequence in Latvian economic. It is expected that the unemployment rate will continue to grow.

The national composition of the population of Southern Latgale is diversified (see Fig.6.). The ethnic composition is affected by the geographical location of the region (borders with Russia, Belarus, Lithuania) and also the historical and political events in the territory, as well as the peculiarities of the population migration processes. Due to the consequences of the years of power of LSSR, Latgale has a large proportion of Russians, especially in Daugavpils and Kraslava districts of the researched region. Over the last years a tendency for the proportion of Latvians to increase and a minimum decrease in the number of Russian population can be observed in Daugavpils district. In Preiļi district the ethnic situation is slightly different – a comparatively large proportion of Latvians (68%) live there. Almost one third (30%) of the total number of population is Russians, the third and the fourth most represented nationalities in Southern Latgale are Byelorussians and Poles.

Many young educated people leave Southern Latgale, especially the more distant peripheral territories. Outflow of the young qualified specialists can be explained with the lack of work places of particular quality and the low salaries. Insufficient social infrastructure and living conditions, poor communication opportunities, bad reachability and the quality of the road infrastructure also have a big role in the population outflow.

Natural resources. The peculiarities of the geological construction and development of the territory of Latvia are determined by its location in the NW part of the Eastern Europe platform. Nature conditions and their variety are determined by the geographical location and the closeness of the Baltic Sea, the various relief and hydrological conditions. Natural resources are understood as a complex of all the natural conditions of the particular territory that a human being can use to satisfy their needs.

Forest resources should be counted among the most important natural resources of Latvia. In 2008 the total territory occupied by forests in Southern Latgale was 36.87% or 255.5 thousand hectares of the total territory. Comparing the territory of forests with the one in 2004, it can be observed that the base absolute increase rate has increased in the researched period – the size of acreage is gradually increasing. It means that forests are cultivated in the territory and the acreages are renewed, new trees are planted.

Water resources are one of the most significant resources of the sub-region. This resource is made by both surface water (rivers, lakes, streams, springs) and subterranean waters that are of vital importance in the supply of the drinking water. In the territory of Southern Latgale waters occupy 30002.4 ha of the studied territory or 4.3% of the total territory. The potential of the water sources of Southern Latgale can be widely used. Sufficient and clean resources of subterranean waters provide conditions for supply with the drinking water of excellent quality in the sub-region. The big concentration of lakes in Southern Latgale has a significant role in tourism and recreational activities, good opportunities for water related active tourism and recreation, especially in summers. Many lakes are equally important for both fishery and tourism and recreation.

Although Southern Latgale has one of the lowest quality land in Latvia, the main occupation of the population is traditional agriculture. Most part of the territory is agricultural land and most of the agricultural land is used by households, then follows land used by farms. The total agricultural land occupies 325950.1 ha or 47.04% of the total land. The largest agricultural territories of land are in the territories of Daugavpils and Ilukste.

A wide biological variety is met in Southern Latgale. There is 1 national park, 6 nature reserves, 8 nature parks, 4 protected landscape areas and 2 nature monuments. The highest concentration of specially protected nature territories is the territories of Daugavpils (14), Ilukste (11) and Kraslava (7), but Dagda, Livani, Preili and Varkava territories have only 2 such areas. The minimum number of especially protected nature territories is mainly related to the comparatively small areas of the territories and their geographical location – the uniqueness of nature territories and landscapes are more frequently observed near the river Daugava basin. After research of Daugavpils University in 2009 was clarified that the several species of not only protected plants and mushrooms (52 species) are found in Southern Latgale, but also of snails, beetles or invertebrates (46 species) and moss (1 species). There is sufficient potential for researching the protected plants and living organisms to develop a biology valley in Southern Latgale with Daugavpils University as the leading institution.

Widely spread and rather well studied mineral resources make the main basis of mineral raw materials of Latvia. The uneven geological composition and development conditions of Southern Latgale have created the variety of mineral resources. The territory is rich in sand – beds of gravel, sand, clay and peat, sapropel and freshwater lime. There are 2 beds of mineral deposits of state importance in the territory of the sub-region – clay bed in Niegale and Peternieki dolomite bed, as well as several beds of local importance. According to the data offered by the territorial planning of Latgale region, several beds of mineral resources to be used and not researched yet are located in Southern Latgale. The most commonly met beds are sand-gravel and sand ones, which are found in all the formed districts of the sub-region. Only a small part of the calculated deposits of mineral resources is used (less than 10%) in Southern Latgale. The territory is characterised by unpolluted mosaic landscape that offers opportunities for developing ecologically pure production facilities and ecotourism.

The territory of Southern Latgale is rich in forests and agriculture resources, but due to the transportation costs the largest currently used potential is related with local use (food, power) or with increasing the value added (biological, high quality food products, wood processing products, etc.). Southern Latgale has a sufficient potential to develop diversified agriculture in the territory and to facilitate balanced sustainability of the sub-region.

Transport infrastructure. The location of Latgale region and the developed road network (irrespective of its condition) is the advantage of Southern Latgale. The present transport corridors of international importance open new opportunities for the development of both the sub-region and Latvia in the extended EU. The network of

motorways and railroads has been wisely developed in Southern Latgale, which is the main prerequisite for its reachability and economic development. The territory is crossed by two motorways of national and international importance and by TransEurope (TEN) railway corridors of international importance. One of the three largest and most important railway stations by the transported cargo in the East- West corridor, Daugavpils, is located there. The importance of railway in ensuring international reachability is large but at present its potential is not used at full value. The infrastructure and fixed assets of the railway are sufficient to satisfy the demand for cargo and passenger transportation but their wear is increasing rapidly. At present the country has not understood the need to develop a complex logistics and transportation system – every kind of transport operates isolation, fragmenting the total resources available to the development of infrastructure (Reģiona telpiskās..., 2007).

Up to the 80-ies of the 20th century there was an airport in Daugavpils (Lociki), providing regular passenger flights and cargo transport to Riga. After regaining independence of Latvia there are no certified and operating airports in the sub-region, Lociku aerodrome is used only for training. An airport would be important for the development of entrepreneurship and tourism, transportation of passengers and cargos. The development of small aviation could improve reachability, thus significantly increasing the competitiveness of Southern Latgale. To ensure the correspondence of the airport to criteria of airports significant investment in infrastructure is required.

Daugavpils city is the main transport junction of the sub-region and the centre of economic development. It has all the prerequisites to develop a multimodal central junction for railway and motorway transportation of cargos and passengers. The potential available in Southern Latgale regarding logistics and service of transit cargos is not sufficiently used at present, thus the present business opportunities should be evaluated as an unutilised potential.

Entrepreneurship. Commercial activity is the main prerequisite for increasing the economic development of the sub-region. As a result of the implemented agrarian reform in Latvia, many heirs inherited small pieces of land property and they have not been able and have not wished to use the land for agriculture effectively. Therefore big amounts of land are not cultivated in Latvia, as well as in Southern Latgale, yet and they are degrading fast. In most of the farms of Latvia the productivity is very low, therefore also the ratio of the proportion of the employed in agriculture and the proportion of value added overall is dramatic and it differs significantly from the respective macroeconomic indicators of developed countries. It inevitably causes the constant reduction of the number of farms. From 2004 (1463 farms) till 2009 (1381 farms) is decrease by -5.6 % number of farming and fishing in Southern Latgale. The agricultural products processing industry is very fragmented and it prevents using the resources effectively, as well as reduces the overall competitiveness of the industry. It is one of the factors that helps entrepreneurs from the neighbouring countries to increase their share in the food market in Latvia. In addition to the described rural problems in Southern Latgale the insufficient understanding of the population about market processes, tendencies, structural changes and about managing

entrepreneurship is an obstructive reason as well as people catastrophically lack knowledge to work in external markets. Insufficient working capital does not allow making use of business consultations and training. It means that special attention should be paid to a targeted investment in the development of the infrastructure of the territories and educating human resources, especially in places where there are sufficient conditions and opportunities to start a business.

The general economic situation in Southern Latgale is characterised by the same tendency that in the entire country regarding both the economic growth and crisis. The largest increase in the economically active units was in the activities of sole proprietors – from 2004 till 2009 their number has gradually increased from 475 units to 897 units or 88.8% (see Table 4). The sole proprietors' economically active statistical units have increased rapidly because of the expansion of the services during the researched period and demand for sales places, offering services in construction, transportation fields, demand for beautician's services a.o. have increased. Self-employed people make the largest number of economically active statistical units. The high unemployment level in the sub-region and the state taxation policy encourage people to look for solutions to get income, thus a large proportion of self-employed people is observed in Southern Latgale (4878 self-employed people in 2009). The largest numbers of registered farms, fishery farms are in Daugavpils territory (269) if compared with Aglona territory, where it is by 79% smaller – 55. The situation in Daugavpils territory can be explained by the closeness of the city Daugavpils. The largest number of enterprises, except farms and fishery farms, is registered in the territory of Daugavpils city, with the existing legal address.

In the former districts of Southern Latgale the number of economically active enterprises per 1000 inhabitants has grown with every year from 2004 till 2008 – from 164 enterprises in 2004 to 194 in 2008. the fastest increase is in Preiļi district, which in 2008 also has the highest indicator among all the districts of Southern Latgale.

Industries of economy. The main and most important economy industries the development of which and resources are determined by the spatial structure of Southern Latgale are forestry and wood processing, agriculture, processing of agriculture products, food and industrial manufacturing, tourism industry, machine building, light industry and chemical industry.

Forestry and wood processing is an important industry in Southern Latgale, which over the last years has given significant revenue. From middle of 1990 till 2008 forestry output has been the dominating forestry branch. Production of wood and wood products are increase with every year in Southern Latgale, but the proportion of processed products within the produced wood-processing output is minimal. The main export product in the sub-region, as well as in entire Latvia is timber and sawn pulp. Wood processing till 2008 was one of the largest branches of industry in entire Latgale, its value added makes almost one fourth of the processing industry output. Turnover increase in enterprises of wood industry with turnover till 1 million Ls per year are increase by 950% from 2006 till 2008, but in enterprises of woodworking with turnover over 5 millions Ls – by 14% (Latgales stratēģija 2030, 2010). With the

development of more qualitative processing of pulp it can be expected that in the future the import of wood materials from Russia and Belarus could increase. It may facilitate the development of the territories close to the border and the infrastructure and may offer the opportunity for the bordering enterprises to cooperate more successfully with the neighbouring colleagues. The current economic situation in the country only strengthens this tendency, thus also the situation of the wood processing enterprises of Southern Latgale, which is even more hampered by the competition with expansion of the industry in the neighbouring countries (Lithuania, Belarus).

The main industries of agriculture in Southern Latgale are grain cultivation, dairy farming and cattle breeding. In addition to the traditional industries – crop farming and livestock breeding, several non-traditional forms of agriculture are developed in the territory, e.g. growing of cranberries, mushrooms, fibre hemp (hemp fibres are demanded in the world, it is practically processed without any waste), vulnerary plants (demanded in Europe), rabbit breeding, bee-keeping (the entire region of Latgale is still considered to be one of the best places for bee-keeping in Latvia), sheep-breeding, pheasant keeping, goose keeping, ostrich keeping a.o. Fisheries in Southern Latgale are related with fishing in inland waters and ponds, the number of enterprises in this industry is minimal. Taking into consideration the situation, non-traditional agriculture in Southern Latgale has comparatively large advantages and future potential.

In Southern Latgale agriculture is still experiencing hard the transition period to market economy – there is lack of financial resources to renew and update the machinery, low entrepreneurial ability and realisation quotas, state taxation policy and other factors can be considered as ones that hamper the industry. Proportion of non-farm land in territories of Southern Latgale is till 20%, the biggest number of percentage are in territories of Daugavpils, Aglona and Dagda (Latgales stratēģija 2030, 2010). Passivity of local municipalities in warning or fining (as provided by the law) the owners of unutilised land about not using the land and turning it into a bushland and place for weeds is observed.

From 2005 till 2009 the number of food products and beverage manufacturing processing enterprises has grown (from 58 till 44 companys). It is related to the general situation in the food production and processing industry in Latvia. the most significant sub-industries in the sub-region are production of alcohol, processing milk, fish, meat and production of a wide range of products. Analysing the production industry sector in Southern Latgale it can be concluded that the present business environment is unfavourable for development and does not facilitated the development and improvement of the industry. There is lack of specialists and research on the tendencies and perspectives of a particular product and the entire industry. Lack of a comprehensive support for market expansion, updating of equipment and technology and introduction of innovations is especially felt.

The role of manufacturing as an industry in the economics of Southern Latgale has been increasing over the last years. The largest manufacturing enterprises are located in Daugavpils. Enterprises of chemical industry are regaining their second breath after many-time unsuccessful attempts of privatisation and changes of owners, gradually

increasing their production volumes (Ekonomika..., 2009). Thus, enterprises in the chemical industry are developing slowly. Light industry is occupying a more important place in the manufacturing production in Southern Latgale. Many enterprises and sewing workshops operate in the industry. Most of them mainly perform orders of foreign sewing enterprises, the production is sold in EU and CIS countries. The production volumes of machinery industry enterprises are gradually recovering and increasing after the crisis in Russia in 1998. The largest markets are CIS and EU countries (Ekonomika..., 2009). The enterprises are concentrated in the territory of Daugavpils city.

Tourism industry is becoming more popular in Southern Latgale. It is possible to develop it along with the already existing form of business, e.g. agriculture, fishery. In end of 2009 in Latgale's region was 51 tourist accommodation (50 645 serves persons), inter alia in Southern Latgale – 26 tourists accommodations with 28 005 serves persons (Latgales stratēģija 2030, 2010). Mainly the nature, water, culture and history, sacral tourism and different types of active tourism are developing in the sub-region. The value of Southern Latgale is its rich cultural environment made by the traditions of different nations, objects of cultural and historical heritage, special cuisine, national holidays, music, art and crafts. The cultural traditions of all Latgale are unique not only in Latvia, but also in entire Northern Europe.

The geographical location of Southern Latgale and the border with several countries are significant factors for the development of transportation, logistics and transit. Although the geographical location of the region is especially favourable for the development of this industry and its connection with transit determines the importance of this industry in export development, statistical data reveal that the industry is weakly developed in the region. Further use of the transit potential, development of logistics can become a significant factor of the economic growth of the sub-region. With the development of West-East and North-South transportation corridors, there are opportunities to improve motorways and railways, simultaneously developing transit cargos (Reģionu..., 2006). Satisfying the demand through developing warehouses, logistics centres, parking lots, service stations, hotels and developing communications to expand the industry might be its future perspective. Location at the border between EU and Russia is an excellent opportunity for enterprises that are not EU residents to expand their production capacity for the final collecting in the region, benefiting from a favourable customs regime.

According to the information of the Ministry of Economics, in 2009 five enterprises registered in Southern Latgale were among the 100 largest exporters of Latvia. they were the only ones registered in Latgale; four operate in Daugavpils and one in Preiļi. Mostly metal processing products are exported, products of light industry and food products. The goods are mainly exported to EU and CIS countries.

Business support activities should be evaluated both within the sub-region and at the national level. There are two business incubators in Southern Latgale (in Līvāni and Preiļi). Entrepreneurship Support Centre works in Aglona, the task of which is to deal with the social and economic development of the territory. Support Centre for Innovative Activities works in Daugavpils city. The competitiveness of the business

sector of Southern Latgale cannot develop without establishing a favourable business environment, which to large extent is determined by the fact how competitive the state taxation policy is, what the degree and effectiveness of the development of the capital market, infrastructure, education system and the state support are, how arranged and stable the business environment regulating legislation in the country is.

Southern Latgale has a business support network that has to be evaluated positively, whose work has to be continued and extended, emphasising the increasing efficiency of the operations of the current enterprises, creating products or services with higher value added and their sales and creating innovations. In the economic development the emphasis should be placed on increasing the qualification and work efficiency of the labour force, simultaneously investing in fixed assets.

The potential of Southern Latgale, as well as of entire Latgale, is not used completely. Any territory always competes about particular groups of people. The value of the territory increases along with the increase of the number of its population, and Southern Latgale is not an exception. In the economic development of the sub-region the support to the current strong enterprises should be emphasised and their gradual modernisation, enhancing producing products with high value added combining this with the development of new dynamic enterprises.

3.3. Regional development support instruments in Southern Latgale

Action policy implementation programmes and measures targeted at the development of the territories of the country should be considered the support instruments of regional development. Support for their implementation can be received in several forms – from the state budget, from European Union (Structural and Cohesion Funds, subsidies) or co-financing of foreign countries.

One of the first and most significant means of regional policy in Latvia was *The Programme for the Regions of Special Support*, whose implementation began in 1998. A territory of special support is a territory in which negative economic and social development tendencies are maintained for long time or in which one of these tendencies is maintains and which has been awarded a status of a territory of special support as provided by the procedure determined by the Cabinet of Ministers. In 2010 the status of the territory of special support was awarded to all the territories and cities in Southern Latgale, except the cities of Daugavpils and Līvāni, because cities receive the city environment support from the European Regional Development Fund. To facilitate the economic activities in the special supported territories, entrepreneurs have the opportunity to apply for tax allowances applying a special procedure for depreciation of fixed assets and covering special losses. The number of supported projects from 2007 till 2009 is minimal in the country (1 project in Riga region, 2 – in Zemgale, 4 – in Kurzeme, 15 – in Vidzeme and 31 in Latgale), which indicates to the lack of interest to sue the offered advantages. Reasons for the passivity can be the number of the documents and plans to be submitted, need to submit reports several times, which for a small and medium-size enterprise not always offer the correspondence of the received result to the investment. The tax allowance, especially

in 2010, was also minimal, which did not offer any significant contribution to a balanced development of the territory.

The amount of the paid subsidies from 2000 till 2009 (including) comprises LVL 30581511.50 in Southern Latgale or 10% of the total paid out subsidies in the country. Southern Latgale occupies one of the lowest places regarding the amount of subsidies (a smaller amount is paid out only in the territories of Eastern Latgale, North East of Latvia and in the Middle of Latvia), but the highest amount of subsidies is received in Zemgale (LVL 53173294.64 or 18%) and Northern Vidzeme (LVL 49492352.31 or 17%) regions. If due to the Global recession other EU countries increased the amount of subsidies, then Latvia has decreased them considerably. It indicates that entrepreneurs and farmers practically have no possibilities to compete with the entrepreneurs and product suppliers from other EU countries. The minimum amount of subsidies if compared with other EU countries, and the intensity of the regional support, if compared with other regions, do not facilitate competitiveness of the farmers and enterprises of Southern Latgale. The amount of the state allocated subsidies to Southern Latgale does not approve that regional social and economic differences are being solved. It is proved by the minimum amount of the allocated subsidies to Eastern Latgale – balanced development of the regions is not facilitated with the help of subsidies.

Earmarked subsidies for municipality investment across the regions do not indicate that investment volumes in Latgale region (thus also in Southern Latgale) in 2009 are significantly lower than in other regions, except for Riga region (see Table 5). If the proportion of earmarked subsidies constitutes only 9.5% for Latgale out of the total number of subsidies, the highest proportion is observed in Vidzeme region (42.4% or 4.5 times more than in Latgale). Taking into consideration the fact that population density indicators in Latgale correspond to the average indicators in the country, the amount of the earmarked subsidy per 1000 people is the smallest (LVL 3360), except for Riga region (LVL 133). In other regions it exceeds even 6.5 times (e.g. in Vidzeme it is LVL 21918). Although municipalities of Latgale have demonstrated large activity, e.g. in 2009 the largest number of projects (21) among the regions was approved, it has been an indicator to offer a larger volume of the earmarked subsidy. The author of the PhD Thesis concludes that most of the support measures for the development of the regions of the state do not correspond to their distribution according to the situation of the socio-economic conditions. It is proved by earmarked subsidy for municipality measures in 2009, which was allocated only to one of the regions of the country – Kurzeme region in the amount of about LVL 400 thous. (Reģionu..., 2010).

The movement of Latvia towards EU enhanced the topicalisation of regional development issues in the country. However, the implementation of the EU regional policy does not mean that the national regional policy is also automatically implemented. Data about the number and volume of the implemented EU projects are offered only across the regions and a more detailed division is not available. The analysis of the situation of Southern Latgale against the other territories of Latvia. in the previous planning period of funds (2004-2006) the smallest volume of financing

of EU structural funds was awarded to Latgale region, only 8% of the total financing of EU funds, but the largest volume, almost half of the funding (48%), was received by Riga region. Analysing the absolute amount of financing, it can be concluded from the largest and the smallest indicator that economically stronger regions attract larger financing. If the geographical location and the number of population of the region are taken into consideration, it can be concluded that geographical location or the number of population do not create any interconnection in acquiring the financing of EU funds – Latgale region does not have the smallest number of population and not all the regions that are further away from the capital have received the smallest financing. Analysing the interconnection between the volume of project financing and the number of projects, it can be concluded that the number of projects automatically does not provide for the volume of financing, e.g. Kurzeme (1492 projects) and Vidzeme (1352 projects) have a similar number of supported projects, the difference is 140 projects, but the allocated financing is halved (LVL 97 499 507 in Kurzeme and LVL 45 756 655 in Vidzeme). Regional development aspects are only minimally observed when determining the EU co-financed projects and allocating financing. The regional component is only formally included in the project evaluation criteria.

There is a rather formal facilitation of regional development in Latvia, which only minimally performs its function. The regional development policy of the country should be more targeted at developing socially and economically weaker territories and at balancing their development not at distribution of financing among the strong regions as it mostly happens now.

3.4. Complex analysis of the evaluation of the development potential of the territories of Southern Latgale

A successful development indicator is the Territory Development Index, for the synthesising of which mainly the unemployment level existing in the territory, size of the people's income tax, non-financial investment calculating per inhabitant, ect. are used. The Territory Development Index is a standardised indicator which is one of the most optimal to determine the situation of the administrative territory of Southern Latgale in comparison with all the administrative territorial units included in the territory of Latvia.

Analysing the regions of the country, the index reveals drastic development levels – from positive to negative and very negative (see Fig. 7). Latgale region differs significantly from other regions of the country, as well as Riga region that also stand out against the other regions – as a radically developed territory. Since 1999 in the former districts of Southern Latgale the Territory Development Index has been negative. Indices offer an insight into the territory development in comparison against the entire country and a particular region or territory. The final Territory Development Index is neither absolute nor safe proof to make a responsible decision. It is reference point with the help of which to consider simultaneously rather large and difficult to oversee groups of territories (statistical group) (Krastil's, Vanags, 2009).

Value of Territory Development index in territories of Southern Latgale are shown various of territories in subregion (see Fig.8.). The leader of territory development is Preiļu territory (-0.119), the lowest development level in 2008 is in three territories – Aglona's (-1.532), Riebiņi (-1.524) and Varkava's (-1.493). The sharpest value of Territory Development Index in Southern Latgale are vary by 1.413 points of index or by 12.9 times. That shown to disparities of Southern Latgale territories. Author forecast, that indicators of Territory Development index after 2008 will be noticeably lower, indicating to the consequence of Global economic crisis and the limited government finance of regional counterpoise.

The evaluation of the potential areas of Southern Latgale – social, education, sports, nature resources and economy is performed with the help of a SWOT analysis. The strengths and development opportunities of Southern Latgale indicate to the unutilised potential of the sub-region. The indicator characterising the social area of the sub-region is multinationality. Residents of the Southern Latgale have good experience and knowledge in light, chemical, metal processing and machine building industries. The territory possesses a significant intellectual potential – many famous writers, professors, craftsmen, education and culture representatives known in the country and in the world have been born and raised in the region. The local higher educational establishment, more than 12 subsidiaries of different higher educational establishments of the country and several vocational schools are located in the sub-region. Southern Latgale has a various, unique culture and historical heritage and traditions. From nature resources, it has to be mentioned that the sub-region has rich fauna and flora of forests and biological diversity. The territory is characterised by almost unpolluted mosaic landscape that offers opportunities for the development of ecologically clean manufactures, biology and ecotourism. The favourable geographical location of the sub-region is important – location at the border of with three countries, between different economies and cultures, at the junction of big motorways and railways, in the international transport corridors that can be used. Taking into consideration the present and beneficial but currently unused resources (location, nature resources, development of the diversity of potential business areas, “unoccupied” market segment) to start a business in Southern Latgale, the territory has a significant development potential. Current advantages, opportunities for business development and placement are sufficient to, irrespective of the little importance in the present situation, take them into account when developing the directions for economy development.

The weaknesses of Southern Latgale and the potential threats indicate to the opportunities of the unutilised resources and the low productivity, as well as lack of internal initiative of the territory. A significant factor nowadays is the human resource efficiency or productivity of Southern Latgale which should be evaluated as low – the created value against the work efficiency is low. The entire sub-region has a weak position regarding their direct competitors, other territories of Latvia, because, according to the socio-economic indicators the entire region of Latgale is at the lowest place in Latvia. Inefficient use of the available nature resources, producing products with low value added reduces the opportunity to develop utilising the available

existing nature resources and mineral resources. An additional attention should be paid and measures applied to the modernisation of mining and processing of nature resources, developing efficient use and manufacturing products with high value added. The current potential of Southern Latgale is poorly realised and underdeveloped.

Summarizing information of the third chapter, the author's conclusions are that the main advantages in Southern Latgale is geographical location, Developed road network, Human resources (intellectual, cultural, social etc.), Ecological environment and biological diversity, available Natural resources (see Fig.9.). Taking into account the resources described in Chapter 3 of the present PhD Thesis, available in Southern Latgale which are only minimally or not sufficiently utilised at present, the author concludes that the available potential (volume of the resources, variety a.o.) is sufficient to balance the social and economic condition and to facilitate sustainable development. Conditions for developing effective and competitive economy are increasing the production capacity, development of human resources and developing the economy open for innovations. Thus, after the analysis of the present situation and the available potential in Southern Latgale, the hypothesis of the PhD Thesis has been proved.

4. SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL SITUATION OF SOUTHERN LATGALE FROM PEOPLE'S PERSPECTIVE

The fourth chapter of the Ph.D. Thesis comprises 23 pages, the data used and the calculation results are summarised in 4 tables, to explain and supplement the text 5 figures are included and 2 formulas.

The chapter presents two studies about the evaluation of the socio-economic and political situation of Southern Latgale and the role of Daugavpils University in facilitating the development of the sub-region from people's point of view. The inhabitants realise that significant socio-economic development opportunities of the region depend on the interest of state administration and the support activity level.

4.1. Analysis of the data of the quantitative analysis

The research on the socio-economic and political situation of Southern Latgale from people's point of view was performed from November 1, 2009 until March 21, 2010, interviewing 612 respondents after the age of 18. The acquired data indicate that respondents do not have a uniform opinion, which means that people are interested in looking for solutions to the problems of Southern Latgale.

Analysing the acquired data it can be concluded that the highest evaluated region regarding development among the interviewed inhabitants of Southern Latgale is Vidzeme region, the next being Zemgale, then Kurzeme region, leaving Latgale region as the least developed one. The evaluation indicates that respondents assess the development of their region critically and realistically in comparison with the other historical regions of the country. Several reasons were mentioned as the main ones for the passive development of Southern Latgale. The most significant reason for the low

level of development of Southern Latgale is the lack of state support to the region. It was mentioned by 27% of the respondents. Lack of support when starting a business was mentioned as the second most significant reason (15.4%) and the third reason is the distance of the region from the capital city (14.3%). Undeveloped entrepreneurial environment in Southern Latgale was mostly mentioned by the respondents in the age group 36 to 45 years old but lack of state support to the sub-region was emphasised by young people up to the age of 25.

According to the respondents, the present economic development of Southern Latgale is mainly facilitated by the activities of local enterprises. Almost one third (31%) of the respondents indicate to it. The patriotic stand and activities also enhance the development of the region (22.2%), opportunities of the measures of EU funds offer additional support for many entrepreneurs and farmers of the sub-region. The respondents (17.4%) consider that it is a significant investment in the development of economy. The most significant current problem, according to the respondents, in Southern Latgale is related with the attitude of state administration towards the territory as such. 17.1% of the respondents consider that Southern Latgale lacks general interest and financial support of the government. The next big issue mentioned is depopulation (14.5%). This problem was mainly emphasised by the respondents of the age group 26 to 35 years old. Inhabitants are worried about people's emigration on a mass scale, inhabitants' not returning to the region, people dying out and the reduction of the number of the population. Almost equal importance is assigned to such problems as high level of unemployment (11.9%), financial and economic type problems from the inhabitants (12.1%) and people's general depression (11.2%). Respondents admit that inhabitants have developed inertness, pessimism, fear to take risks, lack of activity and motivation in themselves.

Although one of the most important problems in Southern Latgale indicated by the respondents of the survey was destroying industry, they still include the potential development of manufacturing industry as one of the perspectives. Most frequently the respondents indicated to those areas and industries that were topical at the moment – agriculture, tourism and manufacturing (see Fig. 10). Wood processing has lost its activity if compared with several years ago and thus the respondents do not consider it a very perspective now. The other mentioned perspective industries are sheep breeding, horse breeding, bee-keeping, craftsmanship and fruit-growing.

Author researching in what degree existing development of Southern Latgale's entrepreneurship are depend from population age, gender, place of resident, and are exist connectedness with respondents assessment of entrepreneurship. It was determined with two hypothesis and their inspection with nonparametric method χ^2 – Chi-Square test with two nominal scale, for calculate of appropriate indication correlation. Criteria's of Chi-Square was calculated with formula:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(n_i - \tilde{n}_i)^2}{\tilde{n}_i} \quad (2.)$$

where:

n_i - frequencies of empirical distribution;

$\tilde{n}_i$ - frequencies of corresponding theoretical distribution;

k – number of intervals.

For characterize of empirical and theoretical distribution corresponding are moot the hypothesis (Paura, Arhipova, 2002):

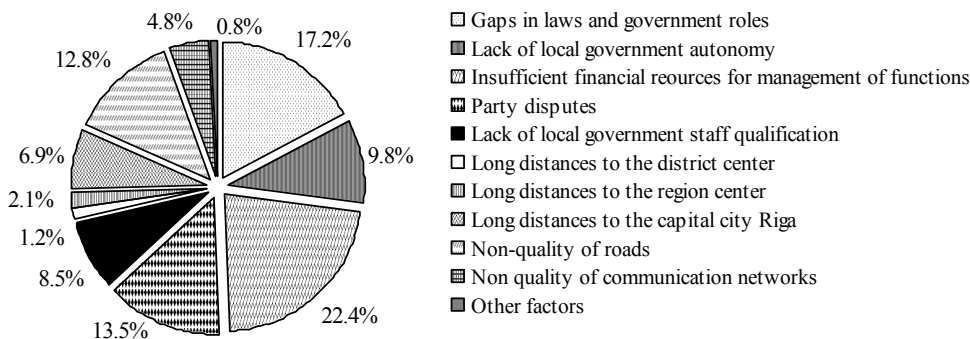
1. hypothesis (H_0): there is no connectedness between assesment of Southern Latgale entrepreneurship development and assessor opinion of age, gender, place of resident.

2. hypothesis (H_0): there is connectedness between assesment of Southern Latgale entrepreneurship development and assessor opinion of age, gender, place of resident.

Acceptance of decision was used p-value approach. For level of data trustworthiness was accept, than $\alpha=0.05$. Analyzing of findings, infer, than existing connectedness whose indicate, than assesment of existing situation of entrepreneurship are depend from place of residents ($p=0.021 > \alpha$) and age ($p=0.006 > \alpha$). Assesment of existing situation of entrepreneurship are not depend from gender ($p=0.144 > \alpha$). Findings indicate than in assesment of inhabitant the asset entrepreneurship are not equal possible in all territory of Southern Latgale (in town's and rural area's), and one of the main factors for potential entrepreneur are age. That's mean – for entrepreneurship activization in Southern Latgale, the main are not potential entrepreneur gender, but the most important are potential entrepreneur age and location for starting business activities.

During the survey it was also clarified the inhabitants' of Southern Latgale evaluation of the present municipalities. Almost one fifth of the respondents (18.6%) consider that their local government is passive and big activities cannot be observed in them, but 3.5% of the respondents are more categorical in their opinion – they consider that the work of the local government does not develop either the territory of the municipality or the territory of the region. Only 9.7% of the respondents are satisfied. They consider that their municipality not only develops the territory of the municipality but also contribute significantly to the development of the region. Mainly inhabitants of the former Daugavpils district express this opinion. Only 2.6% of the respondents admit that the local municipality has very good cooperation with the inhabitants and entrepreneurs. The acquired data indicate to a negative tendency – people's mistrust in the work and performance outcomes of the local government. People's demands for the operation and outcomes of the municipalities are motivating for every municipality to assess the work of their councils and to introduce changes. Any activity or the lack of it has reasons. The author of the present PhD Thesis clarified that according to the inhabitants of Southern Latgale, several reasons prevent municipalities from operating as provided by legislation regarding the municipality essence and objectives (see Fig.11). The most frequently mentioned reason (22.4%) was the lack of financial resources in providing the municipality functions. The interviewed inhabitants indicate that an important factor in the passivity of municipalities is the shortcomings of legislation (17.2%), which significantly hampers

qualitative operations. It was especially emphasised by the inhabitants of the former territory of Daugavpils district

Source: Author's summarised and designed construction based on the findings of the population survey

**Fig. 11. Reasons that disturb qualitative operation of municipalities
(% distribution among the total number of answers)**

Arguments of political parties also affect the work of municipalities and its quality (13.5%). This was mainly emphasised by the inhabitants older than 46. Findings of the survey indicate that inhabitants of Southern Latgale analyse and try to understand, find reasons for the low quality of work of the municipalities and their minimum activities.

In research was inquiry activities quality assessment of local government and that institutions and municipal enterprises. Quality standing of educational institutions in respondents opinion assess are good enough, 58.9% from respondents assess quality of educational institutions from very good till good (see Fig. 12.), mostly marked inhabitants from the former Preilu district in age from 26 till 35 years. More than one third (38.7%) respondents are contented with activities and quality of health care institutions in subregion, especially man's. Evaluating activities and quality of social care and assistance institutions, mostly (41.3%) of inhabitants recognize that it is a good or very good. 18.8% of respondents social service assess bad or very bad, mostly that marked inhabitants from former Daugavpils district and respondents between age of 26 to 35 years. Existing public utilities systems in Southern Latgale are outdated and for renewal are required significant investments, which are the lack for local governments. Inhabitants of Southern Latgale are critical about activities and quality of public utilities, mostly respondents (42.8%) are only contented, but almost the same part of residents (38.4%) are disaffected and assess that like bad or very bad. The highest disaffected inhabitants are living in former Daugavpils district. In general with quality and activities of all local government are well contented more than third part of respondents (37.7%), half of inhabitants (52%) is only contented, mostly from former Preilu district.

In the opinion of the interviewed inhabitants of Southern Latgale the most important economy development measure is related with the fiscal policy of the country – 22.3% of the respondents consider that reduction of the tax rates that refer

to businesses would facilitate the economy development (see Table 6). Inhabitants invite the government of the country to “introduce such a taxation system that encourages not destroys entrepreneurship” and to develop “a thought-out taxation policy that would interest people to start their business, stay in the country and work”. Development of manufacturing and industrial areas, modernisation and expansion of enterprises, improving the quality of operations are important business support measures, as this is expressed by 11.7% of all the respondents, especially female respondents. Inhabitants of Southern Latgale consider that the country should offer larger support exactly for developing local enterprises. It is indicated by 11.3% of the respondents.

Summarising the findings of the survey, it can be concluded that inhabitants have many constructive ideas for the state administration and municipalities could facilitate economy, support and develop it. Recommendations present the worries of the inhabitants of Southern Latgale and interest about the current processes, reasons why the country has appeared in the present situation are analysed and potential solutions are suggested how to achieve a successful development of the sub-region.

4.2. Analysis of the interviews with experts

The qualitative research method – profound interviews with experts - was also used in the research. The aim of the profound interviews was to determine the assessment of Southern Latgale with reference to increase the criteria and opportunities, to investigate the potential direction of the development of economy and to find out the role of Daugavpils University in facilitating the development of the sub-region. Interviews were carried out from September till October in 2010. Experts were selected based on several criteria – place of residence and of activities of Southern Latgale, age from 28 years, higher education, representing different professions (businessman, farmer, employee of an educational or municipality institution, NGO activist, etc.).

In interviews research expert's are indicate several conditions for the sustainable development of Southern Latgale, the main of them are grouped in Fig 13. When assessing the former state support to Southern Latgale to date to balance and develop the social and economic situation, all the experts indicate that the state support is minimal, insufficient or non-existent. Lack of support causes worsening of the present situation in people's, especially young people's, emigration from Southern Latgale, in the business situation with the inability to survive in the current economic situation and also in the overall depression and dissatisfaction of society. Experts indicate that the state support exists in Latvia but it is financially more concentrated in the regions of Riga and Pieriga, with a tendency to corruption in the distribution of support measures and financing, the entire Latgale region is discriminated. The available support programmes lack stability regarding both time and requirements. The lack of activity of public authorities and formal approach to their responsibilities, politicians' speeches and slogans that do not lead to real action are emphasised. Some of the experts consider that businessmen do not need a direct financial support from the state, that it would be more important to create qualitative and good prerequisites for

the development of business environment that include: business facilitating tax rates, reducing bureaucracy in state institutions, obliging attitude on the municipality part, establishment of support funds that would cover interest rates for the projects, improvement and development of the infrastructure necessary for commercial activities (roads, quality of the Internet, gas, public utilities networks etc.), balancing the volume of acreage payment to farmers with the average EU level, support to small and medium-size enterprises, encouraging the development of new dynamic enterprises, etc. Experts indicate that the microbusiness tax (9%) is not support for entrepreneurship because in the future when starting entrepreneurship as microbusiness it has to be indicated that in case of failure, the entrepreneur has no right to receive the unemployment allowance and in addition also loses the opportunity to receive a pension. From the business point of view, if the taxation system in Latvia is not flexible and the total burden will increase, entrepreneurs will be losers long-term. The present increase of the VAT rate is not the only problem either that affects entrepreneurs' thoughts about the future action plans. Increasing taxes, there is a risk that the country will experience a long stagnation period.

As experts indicate, the problems of Latvia are such that regaining independence the strategy of the country was to destroy everything that existed what Lithuanian and Estonia maintained, and therefore Latvia is lagging behind now. Now the country is oriented towards one only – the West, where many people consider Latvia the east and periphery of Europe, which will always stay there because it borders with Russia – there are no possibilities to expand further. Experts also indicate that it is not necessary to be oriented towards one direction only; Southern Latgale has to be as a good transit channel with Russia. It has to be a good partner for both Russia and Europe.

The types of the necessary support for Southern Latgale, improvements and development criteria for the economy development are diverse, according to the experts. First, the government should define particular priorities for the development directions; in the national development plan priorities of the economy development are not defined. The state should determine the economy support priorities at both national and regional level – the problem is that an agreement cannot be reached either at the state or the regional level. At present in attracting private and public investment Latgale region lags behind all the other regions of Latvia. To ensure and facilitate the development of Southern Latgale, it is necessary to significantly increase the resources. The coordination of investment resources should take place at the regional level.

Experts indicated that inhabitants have to be active, with positive thinking, strategically thinking, economic, with initiative, it is necessary to lead a healthy way of life. The present potential of Southern Latgale is mainly human resource knowledge about production that should have to be transferred to the young generation, qualified engineers, professionalism (frequently in industries that are destroyed on the large scale), good manufacturing traditions, infrastructure planning, agriculture theory and free market niches in manufacturing, especially in processing.

The present resources should be used to a maximum and their processing with the highest value added in the territory of Southern Latgale.

Experts indicate that education system in Latvia is aimed not at receiving knowledge, but at receiving a certifying document about education. There is no linkage between the theoretical knowledge and real life practice. The education system has a very low workload in giving information to students – the distribution of lectures is minimal, which does not facilitate the development of science and preparation of professional employees.

Daugavpils University is the facilitator of the development of entire Latgale, It is like an intermediary for developing qualified specialists for entrepreneurs. To develop quality, continuous review of the study programmes and demand satisfaction for the required specialists are necessary. The secondary meaning of the University is expressed through making the society of the city more Latvian. Experts admit that Daugavpils University should more intensively work in facilitating the cooperation between the regional universities, determine the areas of operation and science should be deeply involved in it. The most important that experts emphasise is the fact that if there were no regional universities, in the future there will be no development in the region. The University also has the third mission – it has to be a link between society, entrepreneurs and the real current situation. The University has to offer such knowledge that helps to develop economics. Engineers and scientists should join with the entrepreneurs from the manufacturing industry developing new innovative products and launching them in production, exporting. Southern Latgale has to involve the scientific potential in the development of entrepreneurship and sustainability of the environment.

In addition to the development of higher education in the sub-region, it is also important to develop vocational education. Southern Latgale has to enhance the operation of diverse study programme colleges and technical colleges, especially emphasising educational in practical directions and emphasising technical knowledge.

5. PRIORITARY DIRECTIONS OF THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF SOUTHERN LATGALE

The fifth chapter of the PhD Thesis comprises 15 pages, the data used and the results of calculations are summarised in 1 table, to explain and supplement the text 1 figure is used.

The existing development potential of Southern Latgale, which was clarified and evaluated in the previous chapters of the PhD Thesis is diverse, which indicates to several opportunities for the economy development directions. Differences of the sub-region development level with other territories of the country indicate to the existing uneven regional development tendencies. The peculiarities of the territories, different values and needs require a diverse use of national and international development support resources suitable for every territory. In the present situation it is important to join resources, ideas and forces to facilitate the economic activity.

Taking into consideration the theories and discussions on the regional and territorial development by the foreign and Latvian scientists in regional economy, studying in detail and analysing the common social and economic situation of Southern Latgale (viewed of rural municipality, territories and former districts), performing the analysis of the development programmes of the territories, strategy, analysis of territorial planning, working on the SWOT analysis of the potential areas of Southern Latgale, clarifying the people's evaluation of the territory with the help of quantitative and qualitative research, their opinion and recommendations for future development of Southern Latgale, as well as reflecting on the good practice experience of Ireland in the variety and directions of the opportunities of the development of the territory, the author of the present PhD Thesis distinguishes several priority directions of the strategic development of the economy of Southern Latgale. Their graphical representation is available in Figure 14. The author of the PhD Thesis distinguishes among five priority direction of the strategic development of economy, where each of them contains several perspective branches of industry, the territories with a more successful and development capable potential are specified and determined for each. The choice of territories depended on the existing economic operations and experience of the territories of Southern Latgale, their opportunities for the development potential and evaluation of the experts.

Knowledge and innovations are determined as the main focus for implementing the development directions and activities, as they would significantly facilitate sustainable development (see Fig.14.). The level and quality of knowledge determine the inhabitants' development level - the more informed, the more professional, the more active, the more initiative showing, the more knowledgeable and inquisitive is the inhabitant, the more opportunities he has to prove himself in the labour market as a qualified and professional employee or employer. Education is one of the means to increase human capital and opportunities for the development of the sub-region. It was not only indicated by the experts in the qualitative research and the respondents of the quantitative research but also proved by the experience of Ireland in the development of innovative products. Frequently it is exactly the lack of knowledge, experience and information that is the main obstacle in the use of freely available resources and opportunities.

The development of innovative activities in Southern Latgale (grants for scientific research, studies, education quality and diversification of supply) would not only facilitate the improvement and long-term development of the territory, but also offer the possibility to involve inhabitants, to develop entrepreneurship in the territory and to facilitate the growth of country's welfare and intellect. The variety development principle should be developed as it offers the opportunity to use the potential of different volume and opportunities, which are available in Southern Latgale.

The author of the PhD Thesis has performed a more detailed analysis of the priority directions of the economy of Southern Latgale, looking at each direction against the potential industries and determining the most favourable development territory for the industry.

More detailed description of development directions:

Agriculture, fishery. Agricultural development is the basis for the existence and welfare of the rural inhabitants. The quality of the agricultural land determines the direction of agriculture in the specific territory. The author of the PhD Thesis recommends developing the following branches of agriculture and fishery in Southern Latgale:

Dairy farming – in the territories of Daugavpils, Kraslava, Dagda, Preili, Riebini and Livani.

Breeding beef cattle – in the territories of Daugavpils (Malinova, Naujene civil), Ilukste, Kraslava, Aglona, Preili, Riebini and Livani.

Grain cultivation – in the territories of Daugavpils, Ilukste, Kraslava and Dagda (especially in the border areas), Preili, Varkava, Riebini (Galenī, Silukalns, Stabulnieki civil parishes) and Livani.

Fruit-growing – in the territories of Daugavpils, Dagda, Ilukste, Varkava and Livani.

Vegetable growing – in the territories of Daugavpils, Dagda, Ilukste, Preili, Varkava and Livani.

Fishery – in the territories of Aglona (Aglona civil parish), Dagda (Asunē and Andzeli civil parishes), Kraslava (Kraslava, Auleja, Skaista, Robeznieki, Kombuli civil parishes), Daugavpils (Demene, Kalupe, Medumi, Skrudaliena and un Viski civil parishes) and Riebini (Rusona civil parish).

From non-traditional industries:

Biological agriculture – in the territories of Aglona, Riebini, Preili, Varkava, Kraslava, Dagda and Livani.

Sheep breeding – emphasising the hilliest territories and the ones further away from the cities and towns - Ilukste, Kraslava, Aglona and Riebini. Development of sheep breeding means not only actual breeding of sheep but also developing the structure to process the received raw materials. At present there is only one enterprise in the entire region of Latgale, in Preili that processes wool and manufactures yarn and yarn products.

Horse breeding – horse breeding tradition in the territory of Southern Latgale is well developed in Dagda and Riebini territories (Riebini civil parish), which would need to be developed in the perspective.

Mushroom growing – in the territories of Daugavpils and Kraslava.

Growing snails – in the territories of Riebini and Daugavpils.

Growing cranberries – emphasising the territories with swamps and the perspective territories for cranberry growing - Livani (Livani civil parish), Varkava (Varkava civil parish), Preili (Peleci civil parish), Riebini (Silukalns, Rusona civil parishes), Aglona (Kastulina civil parish), Kraslava (Kaplava, Robeznieki, Skaista civil parishes), Dagda (Asunē, Svarini, Andzeli, Berzini, Ezernieki civil parishes), Daugavpils (Ambeli, Dubna, Kalkune, Kalupe, Liksna, Malinova, Naujene, Nicgale, Vabole civil parishes) and Ilukste (Subate civil parish).

Keeping poultry (geese, ostriches, etc.) – emphasising the territories of Kraslava, Dagda, Daugavpils and Ilukste.

Growing vulnerary plants – in the territories of Dagda, Daugavpils, Kraslava, Aglona and Rieбини.

Growing and processing of fibre hems – in the territories of Kraslava, Dagda and Daugavpils. Processing should be a complex activity, designing the processing structure for raw materials and offering a product with the possibly highest value added. The development of the processing infrastructure and its placement is possible when restructuring, reconstructing and reorganising the existing but not operating linen factories, units and territories.

Plant growing – emphasising the territories of Daugavpils and Ilukste.

Bee-keeping – in the territories of Preili, Aglona, Ilukste, Dagda and Kraslava.

The growing demand and the export potential regarding the high quality dairy products, fruit and vegetables, mushrooms create the opportunity to develop production and begin a consumer oriented marketing. Taking into account the ecologically clean environment and the minimum use of different chemicals in agriculture Southern Latgale has a perspective to emphasise the produced product with an ecological, biological brand.

Industry, manufacturing. Industry has a vitally important role in the country in improving the external trade balance. The role of industry in the economics of Southern Latgale has been increasing over the last years, the largest manufacturing facilities are concentrated in Daugavpils.

The author of the PhD Thesis recommends developing the following branches of industry:

Light industry – in the cities of Daugavpils, Kraslava, Preili, Livani, Dagda, Ilukste and in the villages of Dubna, Malinova.

Metal working – in the cities of Daugavpils, Ilukste and the territory of Daugavpils (Kalkune).

Machine building – in the city of Daugavpils.

Food production and processing – in the cities of Daugavpils, Kraslava, Dagda, Preili, Livani, Ilukste, Subate and the villages of Aglona, Dubna, Kalkune, Naujene.

Chemical industry – in the cities of Daugavpils and Livani.

Producing building materials – in the cities of Daugavpils and Livani.

Producing high technology products – in the cities of Daugavpils and Preili.

Pulp industry – in the borderland zone of the territory of Daugavpils at the border with Belarus (Building a pulp factory) and in the city of Livani.

Oil-processing factory – in the territory of Daugavpils.

Building a HPS – in the city of Daugavpils and in the territory of Daugavpils.

Forestry, wood processing. Forestry, forest industry and wood processing are one of the largest industries of the entire Latgale region. In forestry the highest proportion can be observed in the territory of Livani, the civil parish of Livani, in the civil parishes Kaplava and Udrisi of the territory of Kraslava, the civil parish of Dviete of the territory of Ilukste, in the civil parish Aglona in the territory of Aglona, in the civil parishes Andrupene, Berzini, Kepova, Svarini, Skaune of the territory of Dagda and the civil parishes Nicgale, Saliena and Vabole of the territory of Daugavpils.

Wood processing enterprises – in the cities of Daugavpils, Kraslava, Livani, Preili, Subate, the villages of Varkava, Malinova, Lici, Dubna, Likсна, Nicgale, Kalkune, Pienini, Gailisi and the territories of Aglona (Aglona civil parish), Livani (Livani civil parish), Kraslava (Kalniesi, Piedruja, Udrisi, Kraslava civil parishes), Ilukste (Ilukste, Eglaine civil parishes), Dagda (Andrupene, Konstantinova, Svarini, Skaune civil parishes).

Logistics, transportation services. In many countries the advantageous geographical location of the territory is widely used as the main advantage. Not only Southern Latgale, but also the entire Latgale together can become not only the beginning point for goods as it is now but also a logistics and business centre that increases the value added for the goods crossing it. In the perspective the territory could be come a bridge between East and West with a well-developed infrastructure and qualitative services. EU and Russian import opens the opportunities for a repeated, more detailed packaging of goods, their collection and packaging for several supply centres and customs clarification. A successful location on the border between EU and Russia allows Russian companies that are not EU residents to expand their production capacity in Southern Latgale benefiting from the favourable customs regime or giving services to prepare cargoes and settling customs formalities for exporting goods to Russia, CIS or the countries of Central Asia. Transport infrastructure and building of the airport in Lociki of the territory of Daugavpils offer the opportunity for the local producers to perform a timely supply of goods and materials and inflow of tourists. The development of the logistics centre has to be emphasised for the distances of the transit motorways and railways:

- A6 Riga-Daugavpils-Kraslava-border of Belarus (Paternieki) – in Livani, Daugavpils, Kraslava and Kraslava borderland;
- A13 Border of Russia (Grebneva)-Rezekne-Daugavpils-border of Lithuania (Medumi), which is a part of European road network E 262 (Kauna-Ukmerge-Daugavpils-Rezekne-Ostrova) – in Daugavpils and the borderland area of the territory of Daugavpils;
- railway line Vitebska-Indra-Daugavpils-Krustpils-Riga – in the village of Indra, in Daugavpils and Livani.;
- railway line St. Petersburg-Karsava-Rezekne-Daugavpils-Eglaine-Klaipeda/Kurcums-Vilna-Kraslava.

Railway corridors are located parallel to the two above-mentioned motorways and the development of the logistics park can be used by both.

In the transportation services in Southern Latgale the cities of Daugavpils, Kraslava, Ilukste, Preili and Livani should be emphasised.

To develop the operation of the mentioned service in the territories, four significant drawbacks and factors that reduce the attractiveness of the territory of Southern Latgale and slow down the development of the industry – lack of experience as a transportation and logistics centre, large scale of investment needed, improving the quality of the infrastructure and rebuilding the roads. The state interest and support for developing such a centre in the entire territory of Latgale is necessary.

A valley of biology science. Biological variety in Southern Latgale should be emphasised as one the main priority directions of development. There is sufficient

potential to study the protected plants and living organisms to create the valley of biology science in Southern Latgale with Daugavpils University as the leading institution. At the international level, it is important for Latvia as a country rich in forests that absorbs also the CO₂ emissions of other countries not to make the non-depletion dynamics of environment resources become the part of market relations. At a such, rather practical level, Southern Latgale can be made a “green” and environmentally friendly territory. The valley of biology science would operate like a practical territory of natural sciences and research. The centre itself would be developed within Daugavpils University. The development of the valley of biology science would emphasise the idea of preserving ecologism and idea in the researched territory and would enhance producing different products with high value added in agriculture, fishery, manufacturing and tourism that would form a circle collaboration, cooperation between the development directions of Southern Latgale.

Additional branches that are not indicated in the graphical representation of the development directions of Southern Latgale should not be considered as priorities. They can be developed only as additional business for some major industry. The most significant industry that has to be developed as an additional branch is tourism. Entrepreneurs of Southern Latgale working in tourism industry have collected a sufficiently good experience when developing rural tourism, using nature resources and offering different types of active recreation. The author of the PhD Thesis advises to use the growing interest in ecotourism, nature tourism in nowadays when developing tourism products and to emphasise more the target market, which are foreign tourists.

The rabbit keeping industry has a sufficient development potential but, like sheep breeding, it is an industry capable of development if the product processing system is in place – processing of rabbits’ skin and producing a new product from them. The industry development has perspectives in the territories of Preili, Rieбини (Rieбини civil parish), Kraslava (Robeznieki civil parish), Daugavpils (Vabole, Nīcgale civil parish) and Livāni (Turku civil parish).

Southern Latgale may successfully use its competitive advantage power and unique location with orientation to other regions of Latvia, EU and CIS countries in several directions. Table 7 summarises the analysis of the perspective directions of the economy development of Southern Latgale sub-region in the local and international space.

The **conditions for the development of the strategic directions** of the economy of Southern Latgale (see Fig.14) are significant development facilitators in the territory. Most of the problems that are related with the development activities in the studied territory are such that can be solved at the national and regional level. The biggest problem of not only Southern Latgale but also the entire Latgale region is related with the fact that on the part of the state, comparing with all the regions, minimum attention is paid. It refers to both the state support in starting a business and to its development and the development of human resources, to investment, to giving information.

The author of the PhD Thesis distinguishes the most significant conditions.

Optimisation of the work of state institutions. Creating and developing interest in the employees of state administration and real, sustainable behaviour in the development

of the territory and in balancing the development and in reducing bureaucracy. An example for the significance of this statement is the performance of the government of Ireland and the development rates of the country and socio-economic indicators.

Fiscal policy beneficial for entrepreneurship. One of the potential support measures not only for the entrepreneurs of Southern Latgale, but also for the entrepreneurs of the entire country is the introduction of the progressive tax. Estonia, Lithuania and Poland introduced it much earlier, in addition without being asked by the IMF. For example, the Republic of Poland is an example for introduction of PIT. Facts approve that the Poles return from Ireland and Great Britain in their native country, thus the number of middle class inhabitants increases. Unfortunately, the present situation in Latvia indicates that people emigrate and thus also the number of middle class inhabitants is rapidly decreasing, the country loses not only young but also educated and professional inhabitants. The neighbouring countries Lithuania and Estonia should be considered as competitors.

EU support measures. The EU offered additional opportunity to develop regions and territories is EU subsidies and structural funds.

Export development. Entrepreneurship and facilitating the export of the local manufactured products are important conditions for increasing the development of Southern Latgale. There are export-capable enterprises in Southern Latgale but there is lack of products that should be different and competitive in the world market. In the mid-term perspective a programme to facilitate export – supporting new enterprises, development of new products, looking for new markets, simplifying and extension of the exhibition support (Uzlēmēju plāns..., 2010). Manufacturing products with higher value added in Southern Latgale and exporting them to Europe, Russia and CIS countries would significantly encourage the sales and demand, which in turn would facilitate the development and production of new products.

Corporate social responsibility. Corporate social responsibility of the inhabitants and the enterprises is one of the prerequisites for targeted development of the territory. It is a good business practice that demonstrates the values and principles of the enterprise and indicates that the enterprise has deliberately included social, environmental and human rights values in its everyday operations and relationship with the stakeholders – employees, customers, partners, municipality, local community and others.

Quality increase and development of the infrastructure. Qualitative and developed road infrastructure is one of the most important elements enhancing business – a wider road network provides the entrepreneurs with the opportunity to expand and locate the production facilities in several places. In Southern Latgale it is significant to improve the transport infrastructure, which is a prerequisite for investment inflow and development of entrepreneurship. In the territory of Southern Latgale the roads on the international and national importance motorways from Livani to Daugavpils, from Rezekne to Daugavpils, from Livani to Kraslava, from Kraslava to the borderland of Belarus should be improved and rebuilt in some sections. The quality of many local and countryside roads and the quality of streets in the cities should be improved, which directly refers to business activities and is one of the conditions to balanced

development of the enterprise. Improvement of the railways would enhance the development of the services improving the transport and logistics park. Improving the quality of the infrastructure of information technology in the rural districts would improve the quality of the Internet and mobile communication – would create information availability to rural inhabitants and entrepreneurs, would ease the communication and submission of reports to public authorities (RSS, SRS, etc.). To ensure inflow of investment and reduction of the enterprise maintenance costs, in Kraslava city it is necessary to provide access to gas. The utilities infrastructure is being gradually improved in all cities and some villages of Southern Latgale, which have to be continued and inhabitants should be offered qualitative utility services.

The emphasis of the good news. Taking into account the experience and activities of Ireland, Southern Latgale should take over the practice of territory being “the good news territory” – to promote the current advantages and opportunities to the entrepreneurs, investors to start a business in the territory, irrespective of the low significance at present. Information delivered by Southern Latgale creates a common picture and if only negative information is heard, potential investors or entrepreneurs do not even try to consider the possibility to locate their manufacturing in the territory. A positive image should be created opportunity advantages that would interest and attract not only investors and entrepreneurs, but also new, educated and professional people.

Facilitating cooperation. State level problems are related with the lack of cooperation between state institutions that should support the development of small and medium-size businesses, low industry association and respectively a low ability to defend industry interests, as well as the low level of business infrastructure. Cooperation, not competition is a means to solve the most significant challenges nowadays. That requires a particular think orientation. It is necessary to expand and diversify cooperation networks at both the policy planning and the action policy level. They more and more include people with different competencies, different social groups, different companies, state institutions and representatives of different cultures, together creating a new surplus value, which is impossible to be achieved by oneself.

Quality of employment and work, optimisation and people's motivation. In the cities – Daugavpils, Kraslava, Preili, Livani – there are sufficiently large human resources which can be and should be used. Many qualified employees from the former factories in the cities make the “critical mass”, which is sufficient for establishing a new manufacturing enterprise. Unfortunately, the current potential is not demanded in the territory. To increase the population's motivation to increase and optimise the competitiveness of Southern Latgale the author recommends to perform a measure to increase the competitiveness of the labour force, to encourage and increase the initiative of the population, to design a balanced development of towns and the countryside, to maintain the identity of Southern Latgale. An example could be the labour market in Ireland and the business activities.

The centre of the sub-region of Southern Latgale should be developed in Daugavpils city, which is a territory where manufacturing, various services, higher

education and human resources are concentrated and they can perform the role of presenting the sub-region.

Daugavpils University should be mentioned as the education centre of Southern Latgale, which, in cooperation with entrepreneurs develops and creates new innovative products and operates as an intermediary between science, society and entrepreneurship. Developing the idea of biological diversity and ecological theory, Daugavpils University is the most significant information carrier and disseminator, with the help of which the ecological environment and the ecological products of Southern Latgale – food, services (tourism, recreation), knowledge (ecology, biology), etc. are promoted.

The development of the sub-region of Southern Latgale at the national level would balance the unbalanced development tendencies. European Union and other countries mainly perceive Latvia as a united territory. Balancing of the socio-economic development of the regions of Latvia would give the investors a more positive, stable and reliable opinion of Latvia as a potential territory for investment. Topicalisation of the problems of the sub-region and their solution would indicate to the unity of the territory of the country, qualitative direction of the state policy and ensuring sustainable development – for Latvia to be able to develop persistently, it is necessary to develop the entire territory of the country not to create more expressed disproportion between the regions.

CONCLUDINGS

1. The objectives defined for the research of the PhD Thesis, its aim have been achieved, the hypothesis is proved.
2. Author's research is theoretically and practically significant, the acquired results significantly supplement and develop the theoretical basis or regional economics – regional development models are deeply and comprehensively studied, regional development policy in EU and Latvia, strategic planning of social and economic development are researched, comprehensive information on the motivation and basis of developing territories of Southern Latgale is collected.
3. The theoretical basis regional economics is supplemented by the author's developed theory on the measures to increase the development potential of the territories, which has been practically applied to the research when performing comparative analysis of Ireland and Latvia.
4. Analysing the experience of the Republic of Ireland in the regional and territorial development, main reasons for the development of Ireland and the admitted mistakes are determined. The good practice experience is reflected when developing development directions and conditions for Southern Latgale.
5. The current socio-economic situation of Southern Latgale is evaluated and analysed not only at the level of the sub-regions, but also at the national level.
6. Applying SWOT analysis method, the strengths-weaknesses of Southern Latgale, development opportunities and potential threats for the sustainable development of the territory are defined.

7. Applying the methods of survey and profound interviews, the opinion and assessment of the population of Southern Latgale regarding the socio-economic and political activities of the region and municipalities and the perspective economy directions, as well as the importance of Daugavpils University in facilitating the development of the sub-region are stated.
8. Directions for the economy development of Southern Latgale are worked out not only at the level of the sub-region, but also adjusting the industries of each direction to the particular territory of Southern Latgale.
9. The analysis of the priority economy directions of Southern Latgale in the local and international space and the most significant development conditions of the sub-region are offered.

MAIN CONCLUSIONS

1. In Latvia, as well as in EU, are increase the role of regions and evolving regional policy.
- 1.1. There is a critically high level of social inequality and the society has a tendency to stratify. There is a relatively large group of rich and poor people, but the proportion of the middle class is small and the negative tendency – depopulation and ageing – creates an unstable and low quality of life.
- 1.2. The measures provided by the law to balance the regions do not work in the country, thus the regional development policy is evaluated as failing. The existing different regional development levels impact negatively on the overall rates of the development of national economy. The socio-economic differences of the regions – historical events, nature and culture and history nuances, differences in traditions and economic activities, variety of income – indicate to the need to topicalise problem issues of regional development and to resolve them.
- 1.3. The uneven development of the regions of Latvia indicates that the aims of the regional development policy have not been attained. There are several reasons for it, the most significant being: domination of different and changing political interests not professionalism in the implementation of regional policy; low interest, motivation and activity of society; uneven distribution of the acquired financing of EU Structural Funds, as a result of which regional disproportion in Latvia increased, not levelled out.
- 1.4. Regional industrialisation is a significant development process in which economic and social development factors play an important role.
- 1.5. Among the world scientists, a new science has developed over the last 15 years, regarding the solution of regional problems. Its founder is W. Isard and it is an interdisciplinary science – it unites economists, geographers, engineers, ecologists, sociologists, politologists, psychologists, lawyers and representatives of other specialities – everyone who considers it useful to study and resolve their professional problems across the complicated regional perspective.
- 1.6. Strategic planning is a potentially powerful policy and management tool, the main objectives of which are to achieve concordance about the priorities and the action plan, to evaluate the opportunities, as well as to allocate resources. The

strategic development documents of Latvia are mainly designed without an intersectional approach and with poor coordination between the state institutions and municipalities, thus the attempts to implement them have not been sufficiently successful in the practice of regional development.

- 1.7. The method of administrative territorial reform can be considered a mixed voluntary and forceful method of merging and it can be justifiably admitted to be comparatively democratic. In the period after finishing ATR the attention should be paid to increasing democracy of the newly formed municipalities of the territories and to improving the operation efficiency and effectiveness.
- 1.8. The potential of the territory development should be evaluated based on the infrastructure of the studied territory, innovation and financial and intellectual capacity development level of the business environment development activities.
- 1.9. The lack of government interest in balancing the socio-economic development of the regions should be resolved at the national level. The government should define the priorities of the state development directions as at present the priorities of the development of national economy have not been defined in the national development plan. The state should determine the supported priorities of economy both at the national and at the regional level.
2. The experience of the good practice of Ireland is applicable to solving the development issues of Southern Latgale.
 - 2.1. Ireland in 20 century of 70 was chosen an appropriate macroeconomic policy – many countries had beneficial conditions but not all of them used them. The rapid development of Ireland took place over a short period of time and it changed the economics of the country. Employment level, income, economic growth reached not only European but also world records.
 - 2.2. Historical events of Ireland from 1970-ies until 1987 have developed similar to the present situation in Latvia from 2008 – economic crisis, increase of unemployment, population's migration on a mass scale, reduction of entrepreneurial activity and closing businesses, lack of types and resources to solve agriculture and social problems, overall depression of the population, etc. The example of the good practice of Ireland offers the opportunity solutions to the low development problems of Southern Latgale by developing maximum effective development directions, basic statements and plans of economy that would facilitate sustainable growth.
 - 2.3. Over the present ~15 years within the context of sector specialisation Ireland has concentrated on developing knowledge economy. Need for flexibility when facing the changing conditions and unforeseeable blows is one the basic development principles in the rapidly changing environment of the 21st century in any industry.
 - 2.4. Many scientists (McDonagh J., Clinch P., Houston E., Sweeney P. and others) mention the low enterprise income tax system (EIT) (10-12%) as the main reason for fast economic development, which in Latvia is 15%.
 - 2.5. The productive and active work of the country's government, agencies and regions proves the overall desire of Ireland as a country to develop long-term, providing its inhabitants with high level of the quality of life. Productivity and its

importance can be seen in both public and private areas. Increasing productivity and the optimisation of state and municipality institutions, as well as enterprises offer prerequisites for a sustainable advancement in the development of Southern Latgale.

- 2.6. The advantageous currency rates against the currencies of other countries, especially against British pound and US dollar, create a positive image of Ireland in the eyes of foreign investors. In Latvia the value of Lats, which currently exceeds the value of Euro, does not facilitate entering of foreign direct investment and enterprises to the country and creates an unattractive state status for entrepreneurship.
3. The widely available potential of Southern Latgale allows distinguishing several development direction and perspectives, which has to be evaluated as a positive and sustainable condition for the overall socio-economic development of the territory. The directions of economy development – agriculture, fishery, manufacturing, production, forestry, wood processing, logistics, transportation services, establishment of the valley of biology science – interact with each other and facilitate the development of industries and fields.
- 3.1. The available human resources, nature and geographical location indicate to the various development prerequisites of the territory of Southern Latgale. The present potential of the territory is poorly researched and underdeveloped, lack of innovative ideas to use the nature resources and develop new products can be observed. Thus the hypothesis of the PhD Thesis was proved.
- 3.2. The territories and cities of the republic importance of Southern Latgale are included in the engineering technology cluster, network of business incubators, development of arts and culture sector, range of products of culture and history, culture investigation, nature and active tourism. The geographical, historical and economic unity of the cities and territories indicates to the inclusion of their population in the space of the sub-region.
- 3.3. Southern Latgale is a multicultural, multiethnic, multifunctional and multinational territory. The multiethnic composition of the population is the advantage of the region. It allows maintaining permanent active contacts with physical persons and legal entities in many countries of the world; it is a developed multicultural environment.
- 3.4. Little-polluted mosaic landscape is typical for Southern Latgale, which offers the opportunity to develop ecologically pure manufacturing, biology science and ecotourism.
- 3.5. The level of business and agriculture in Southern Latgale is relatively low, the economic structure is dominated by a small value added in the industries, the business infrastructure is not developed and it hampers external investment in economics.
- 3.6. The main value of Southern Latgale is human resources. Their efficiency or productivity can be evaluated as low – the ratio of the value added against the work efficiency is low. To balance the development indicators with other territories of the country it is important to motivate inhabitants to stay in Southern Latgale and to

justify increase of efficient capacity. People's initiative, wish to be educated, develop and improve the environment is a prerequisite for the qualitative development of the territory.

- 3.7. The current potential of Southern Latgale is the knowledge of human resources about production, qualified engineers, professionalism, good production traditions, planning of the infrastructure, agricultural territory and free market niches for production.
- 3.8. There are a variety of directions in the entrepreneurship activities, due to lack of socio-economic resources it is poorly developed. Some of the most significant development factors are development of technological and business parks, business incubators, modernisation, restructuring of enterprises and innovations to develop open economy.
- 3.9. At the state level, the best state support for entrepreneurs is to create business environment in which to improve and develop, not to fall into decay. Such an environment includes reasonable, arranged taxation system, reduction of bureaucracy in state institutions, their restructuring, simplification of the system for any kind of application forms and optimisation of project review, arranging, improving, reconstruction and development of all kinds of infrastructure (roads, information technology, gas supply, utilities, etc.), development of business incubators, introduction of the "seed fund", balancing of the acreage payment to farmers with the EU average level, emphasised support to small and medium-size businesses, facilitating development of new dynamic enterprises, etc.
- 3.10. Southern Latgale should encourage increase of the quality of the present resources, development and attracting of new resources and products. In the global context, the territory development principles should include paying more attention to allocating resources, successful their use and to enhancing competitiveness. The plans should be directed at facilitating sustainable development mobilising the unutilised current potential, not at compensating for past problems.
- 3.11. Daugavpils University should be emphasised as the education centre of Southern Latgale, which in cooperation with entrepreneurs develops and creates new innovative products and operates as an intermediary between science, society and business.
- 3.12. Taking into consideration the reflection on the experience of the good practice of Ireland, the support and sustainable development conditions for the development of the economy of Southern Latgale are enhancing cooperation, export development, increase of the quality and development of infrastructure, corporate social responsibility, good news emphasis, providing quality infrastructure, optimisation of the work of state institutions, introduction of fiscal policy beneficial for entrepreneurship, availability and quality of education, qualities of employability and work, optimisation and motivation of the population. Providing and enhancing development conditions, it is possible to achieve the leveraging of the socio-economic indicators of Southern Latgale with the other territories of the country.

3.13. The theoretical and practical findings of the research gained through the development process of the present PhD Thesis, conclusions and statements may significantly ease the work of development institutions of Southern Latgale when working on the action programmes for the development of the territory, strategies and territorial planning, as well as performing economic and financial analysis, studying the potential and determining solutions and monitoring opportunities for different problem issues.

RECOMEDATIONS FOR SOLVING THE MOST IMPORTANT PROBLEMS

Problem 1: The passive operation of the state regional policy causes significant social and economic disproportions between regions and territories.

Recommendations to solve the problem:

- 1) a targeted and concentrated activity of the state is required to ensure the development of the territories and to reduce the regional differences. Taking into account the reflection on the good practice example of Ireland, it is necessary to develop regional policy by integrating in it economic and social aspects, not looking at each of them individually;
- 2) it is necessary to achieve balance in observing the priorities of EU, national, regional and local territories in all types of plans, their financing and practical implementation;
- 3) in a sustainable regional development policy, local municipalities should be determined the main role.

Problem 2: The low efficiency of the labour force in Southern Latgale hampers and does not facilitate the rates of the entrepreneurship growth and the overall economic development.

Recommendations to solve the problem:

- 1) long-term policy for solving social degradation and depopulation problems in the regions should be developed and implemented;
- 2) taking into consideration the reflection on the good practice example, to determine the development of human resources and education as the most important standpoint of the country. In Southern Latgale it is necessary to take measures to increase the competitiveness of the labour force, to encourage the initiative of the inhabitants and to promote lifelong learning.

Problem 3: The present development potential of Southern Latgale and the available resources are poorly utilised.

Recommendations to solve the problem:

- 1) to account all the resources of Southern Latgale and the possibility to use them in facilitating the development of the territory;
- 2) taking into consideration reflection on the good practice example of Ireland, draw society's attention to the use of the opportunities of the potential and resources in increasing the quality of life;

promote the significance of Daugavpils University and the role of science in developing new innovative products from the resources available in the territory. facilitate the cooperation of the university with society and entrepreneurs.

PROBLEM 4: The territory of Southern Latgale is in a favourable geographical position that links Eastern and Western markets, but at present this advantage is poorly used.

Recommendations to solve the problem:

- 1) a state level political solution is necessary to facilitate the cooperation between countries;
- 2) a flexible and fast visa issuing process has to be introduced, the border crossing regulations should be optimised, which would enhance the flow of entrepreneurs, investors and transit;
- 3) improvement of the quality of the roads and railroads for the transit flow and their adjustment to active load. The building of the logistics services centre in the border zone in the cities of Daugavpils, Kraslava and Livani;
- 4) it is essential to find the best solutions to applying people's knowledge (language skills, knowing the situation in the neighbouring country, etc.). The potential of Daugavpils University should be involved in solving this problem and the opportunities for offering knowledge in the language, logistics, international relations, etc. areas.